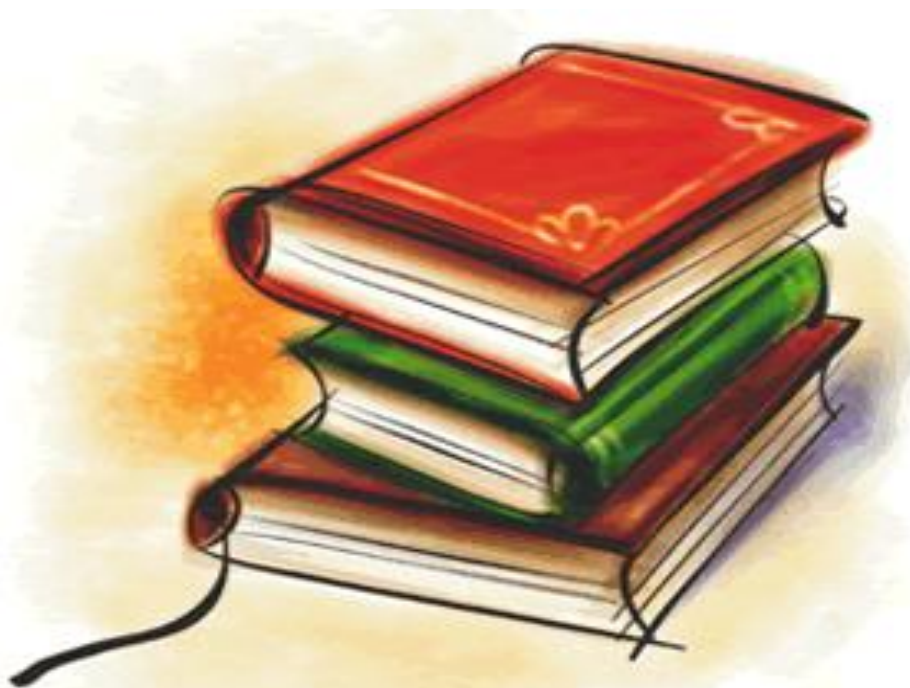

Metodika

K ČÍTANCE PRO 9. ROČNÍK
(ZŠ praktické)

ŠKOLA PRO ŽIVOT

CZ.1.07/1.2.19/02.0007

Projekt Základní školy Cheb, Kostelní náměstí 14

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Čtení a literatura 9. ročník

Září	Úvodní hodina – seznámení s knihou. Září; Pranostiky na září; Kalendář, Nashledanou, vlaštovky – <i>poezie</i>		1
	Září; Děti a motoristé – <i>poezie, próza</i>		1
	Podzim – <i>poezie</i>		1
	Ohníček vesele praskal-<i>próza</i>; Podzim; Jak se pozná podzim – <i>poezie</i>		1
	Zuzana začíná jezdit-liter. pro děti a mládež		1
	Cestovatelská – <i>moderní poezie</i>		1
Říjen	Už nejsem nejlepší – <i>liter. pro děti a mládež</i>		1
	Říjen; Pranostiky na říjen; Říjen – <i>naučný text, poezie</i>		1
	Rybolov – <i>naučný text</i>		1
	Toho bohda nebude – <i>próza – pověst, liter. pro děti a mládež</i>		1
	Dobrý voják Švejk působí u aeroplánů – <i>próza-román</i>		1
	Čtení krátkých textů z PC		1
Listopad	Listopad; Pranostiky na listopad – <i>naučný text</i>		1
	Listopad; Svatý martin; Padá listí – <i>poezie</i>		1
	Malý princ – <i>svět.literat.pro mládež-významní autoři</i>		1
	Divá Bára – <i>povídka, významní autoři</i>		1
	Rozhovor – <i>poezie</i>; Na cestu – <i>divad. hra</i>		1
	O stvoření světa; O lidském nevděku – <i>Báje – liter. pro děti a mládež</i>		1
Prosinec	O velikém trápení; Pánbůh v loktuši - <i>Báje – liter. pro děti a mládež</i>; Dvanáct romských přikázání		1
	Kainovo znamení - <i>próza – pověst, liter. pro děti a mládež</i>		1
	Prosinec; Pranostiky – <i>naučný text</i>; Prosinec – <i>poezie</i>		1
	Jak přišla hrdlička k pásku – <i>poezie</i>		1
	Tak nádherné vánoce - <i>liter. pro děti a mládež</i>		1
	Znamé koledy		1
Leden	Před štědrým dnem – <i>poezie</i>		1
	Štědrej večer nastal		1
	Leden; Pranostiky na leden – <i>naučný text</i>; Zimní – <i>poezie</i>		1
	Lyžařský zájezd – <i>próza</i>		1
	Stezka odvahy – <i>próza - povídka</i>		2
	Boží soud – <i>próza – román</i>		1
Únor	Král a tři zloději – <i>pohádka</i>		1
	Doplňková četba		1
	Únor; Pranostiky na únor – <i>naučný text</i>; Zima – <i>poezie</i>		1
	O princezně na hrášku – <i>pohádka - významní autoři literat.pro děti a mládež</i>		1
	Medvěd na dračkách – <i>próza</i>		1

	• Čtení z novin nebo časopisů • Polednice – <i>balada</i> • Mimočítanková četba- <i>např. další balada z Kytice</i> • Práce na PC – <i>např. čtení textů J. Suchého</i>		1 1 1 1
Březen	• Březen; Pranostiky na březen – <i>naučný text</i>; - Zima má pravdu – <i>poezie</i> • Předjarní – <i>poezie</i> • Jak slavíme české velikonoce – <i>naučný text</i>; - Velikonoční – <i>poezie</i> • Trampoty - <i>próza – román významní autoři liter. pro děti a mládež</i> • O kominíkovi – <i>moderní pohádka</i>		1 1 1 2 2
Duben	• Duben; Pranostiky na duben – <i>naučný text</i>; - Voda, voděnka – <i>poezie</i> • Čtení pro dobrou náladu • Muška – <i>próza – pohádka</i> • Inka se ohřebí – <i>próza pro děti a mládež</i> • Krakonošův hrách – <i>próza-pověst</i> • Doplnková četba		1 2 1 1 1
Květen	• Květen; Pranostiky na květen – <i>naučný text</i>; - Máj – <i>poezie</i> • Splav; O tom, jak získávat přátele- <i>poezie</i> • Za trochu lásky; Tak zvolna-tak smutně – <i>poezie</i> • Nebezpečné přistání - <i>román - významní autoři světové literatury</i> • Tulikráska; Úkryt pro Ester – <i>próza-povídka</i> • Rybí král – <i>próza - pohádka</i>		1 1 1 1 1 1
Červen	• Červen; Pranostiky na červen – <i>naučný text</i>; - Slunce – <i>poezie</i> • Píseň o rose – <i>moderní poezie</i> • Potopa světa – <i>próza-báje</i> • Čtení o společenském chování – <i>naučný text, píseň, poezie</i> • O rybáři a jeho ženě - <i>pohádka</i>		1 1 1 1 1
• Součástí plánu jsou čtyři testy. Učitel je zařadí do plánu práce dle potřeby • Příloha - Dva texty od Jiřího Suchého - Pojednání o muzikálu a operetě - Pohádka „Čarovná truhlice“- H.CH. Andersen			

Úvod do hodin literární výchovy

I. Motivace.

V první, úvodní hodině, by mohl učitel postupovat například takto:

Vyučující si připraví různé materiály – knížky, časopisy, noviny, různé úřední materiály atd. Po prohlídce z tohoto materiálu žáci čtou. Učitel může ohodnotit úroveň čtení a zdůrazňuje důležitost dovednosti čtení pro další vzdělávání (někteří žáci půjdou do učení...) a hlavně pro život. (Musí si umět číst v dokladech, dokumentech a také v budoucnu budou pracovat s vlastními dětmi).

V další části úvodní hodiny se žáci mohou seznámit s čítankou a popřípadě s ukázkami literatury, kterou může učitel připravit ze seznamu použité a doporučené literatury v čítance.

II. Práce s knihou – čítankou.

1) Prohlídka knížky s vysvětlením – čítanka je členěna podle měsíců v kalendáři. Zde učitel vysvětlí pojmy *Gregoriánský* a *Juliánský* kalendář. S těmito dvěma pojmy se budou žáci setkávat v čítance celý školní rok.

Na začátku každého měsíce najdou žáci několik pranostik. I tady učitel vysvětlí, co znamená slovo *Pranostika*. – slovník cizích slov.

2) Společné čtení a vysvětlení pojmů článku Září.

3) Společné čtení pranostik na září. Vysvětlení jejich významu. Možné přidat další. - Wikipedie

Září

Září je devátý měsíc Gregoriánského kalendáře a má **30** dní. Kolem 23. září začíná na severní polokouli podzim. V září začíná období sklizně. Kromě ovoce a brambor dozrává také vinná réva a chmel. Proto se v lidové tradici českých zemí odehrávají v tomto měsíci sklizňové slavnosti – **vinobraní, dočesná** nebo v jižních Čechách - **konopická**.
28. září je den svatého Václava. Dnes den státního svátku.

Některé pranostiky na září

- Co srpen nedovařil, září nedosmaží.
- Když je vlhko i v září, v lesích se houbám daří.
- Ozve-li se v září hrom, bude v zimě zavát každý strom.
- Prší-li hodně v září, vesele se sedlák tváří.

Gregoriánský kalendář je v současnosti celosvětově používaný systém pro počítání času – kalendář. Řadí se mezi solární kalendáře. Byl zaveden roku 1582 papežem Řehořem XIII. V některých zemích začal platit až ve 20. století. Gregoriánský kalendář nahradil dříve užívaný kalendář Juliánský.

/podle Wikipedie/

Pranostika je lidová průpovídka obsahující předpověď počasí nebo nějakou životní zkušenost.

/Slovník cizích slov/

Na shledanou, vlaštovky (čít. str. 6)

Zdeněk Kriebel

Září (čít. str. 7)

Ljuba Štálová

I. Motivace.

- 1) Motivací budou soutěže. Všichni žáci, kteří ve stanoveném čase najdou a napíší do sešitu všechna podstatná jména z básně „Září“ dostanou jedničku. Slova se nesmí opakovat. (Je jich osm – ráno, slunce, léto, pavoučka, hedvábní, den, kalendáři, září)
- 2) Všichni žáci, kteří ve stanoveném čase vyhledají a napíší do sešitu tři slova s předložkou (předložkové vazby) z básně „Na shledanou, vlaštovky“ dostanou jedničku. (do šály, na drátech, na jih)

II. Nácvik recitace obou básniček.

- 1) Ukázka hezkého přednesu (učitel z paměti) – obě básně.
- 2) Čte schopný čtenář.
- 3) Rozbor básně „Na shledanou, vlaštovky“.
- 4) Rozbor básně „Září“.
Ke splnění bodu č. 3 a 4. využijeme otázky a úkoly.
- 5) Báseň „Na shledanou, vlaštovky“. Recitujeme podle tabule, na které je báseň připravená. Učitel střídavě zakrývá slova a procvičuje paměť žáků.

Na shledanou, vlaštovky

Zdeněk Kriebel

Už se z rána chumlá léto
do mlhy jak do šály,
na drátech se švitořičky
zas už na jih smlouvaly...

Neleť s nimi, zůstaň, léto!

Zůstaň, jeřáb opláče to
červenými korály.
Do šátečku jinovatky
celou noc mu padaly.

/Koulej se, sluníčko, kutálej/

Září

Ljuba Štalová

Ráno bylo mlhavé,
slunce dlouho spalo,
i když pořád máme léto,
zbývá ho jen málo.

Viděli jsme pavoučka
letět na hedvábí,
ještě pořád máme léto,
ale už jen babí.

Už to není letní den,
jen se letně tváří.
Dokonce i v kalendáři
končí v září.

Otázky a úkoly:

1. Vysvětli některou pranostiku.
2. Jak se jmenují autoři básní?
3. Které období roku ve svých básních opěvují?
4. Které slovo se v obou básních vyskytuje vícekrát?
5. Najdi v kalendáři, kdy končí léto.
6. Nauč se jednu z básní recitovat z paměti.

Děti a motoristé (čit. str. 7)

František Nepil

I. Motivace.

Pohovořit o spisovateli Františku Nepilovi.

František Nepil (1929 – 1995) byl český spisovatel a vynikající vypravěč. Je autorem řady televizních pohádek a scénářů. Pro děti napsal: Lišky, dobrou noc; Já Baryk; Polní žínka Evelýnka; Naschválničci; Makový mužíček; Pět báječných strýčků (budeme číst ukázkou); Dobré a ještě lepší jitro (ukáзка Děti a motoristé)

Navázat na předcházející hodinu. Jsou zde dvě básně „Na shledanou, vlaštovky“ a „Září“. Autoři v nich opěvují krásy měsíce září. Autor, František Nepil, se podíval na tento měsíc z jiného úhlu – jako motorista. Protože je začátek školního roku, využijeme článek k poučení o bezpečnosti a chování na silnici.

II. Úkolem je přesné a pozorné čtení a orientace v textu.

1) Přípravné čtení a objasnění významu slov.

2) Po procvičení skladebně obtížných slov, čteme článek po odstavcích a ihned provádíme rozbor.(např. Přečti znovu větu, kde autor mluví o září – **1. věta** - ; co znamená, že do ulic naprší spousta dětí; jaké zvuky vydávají děti atd.) Otázky pro jednotlivé odstavce si učitel připraví v průběhu čtení.

3) Souvislé čtení – všichni žáci.

III. Práce s textem – Otázky a úkoly.

1) Úkol č. 1,2,3 a 4 – kolektivně ústně

2) Samostatně do sešitů – Vyhledej a napiš alespoň tři rady, které autor, když byl malý kluk, dostával od své maminky na cestu do školy. Hledej ve třetím a čtvrtém odstavci.

Děti a motoristé

František Nepil

(1925 – 1995)

při přecházení	myslí řidičsky	vykvikla
romantické pokyny	stejně povražení	nezrychtovala mě
až navečer	památeční vozidlo	se svým vzezřením

Září, jak jste také jistě pozorovali, je měsíc, kdy do ulic naprší spousta dětí. Člověk se probudí, holí se nebo dělá něco, aby mohl mezi lidmi, a najednou slyší, že hluk z ulice dostal novou barvu. Nové tóny. Vyšší. A když se podíváte z okna, vidíte, že po chodníku se ubírají

děti do školy a ten zvláštní, nový zvuk, že tvoří fistulová spleť slabik, slov, vět, výkřiků, chichotání, kňourání a pištění. Neboť děti mají podivuhodnou vlastnost, že mluví všechny najednou. Zrovna tak jako dospělí. Je to úkaz podobný tomu, že všechny louže najednou jsou mokré nebo že všechny mouchy najednou ve vzduchu bzučí.

Jako řidič jsem rád, že dnešní děti nosí na aktovkách odrazová sklíčka. A budu tomu dvakrát rád, až bude dlouho tma a brzy šero.

Když mě maminka vypravovala v září do první třídy, nekladla mi na srdce, abych se při předcházení rozhlédl nejdříve vlevo a pak vpravo, a jestliže nic nepojede, tak abych přešel. Bydleli jsme na samotě v lese a na cestu do školy jsem dostával pokyny přímo romantické. Jako že teď v září začíná říje, ale ať se nebojím, že jeleni vycházejí až navečer. Ale kdybych na nějakého, co se někde zdržel přes noc do rána, přece jen narazil a on začal ke mně klusat, tak ať si stoupnu za strom, nebo ať si raději vylezu na metr dříví, že jich je podle cesty dost.

Na jaře jsem pak dostával nakázáno, že kdybych potkal divoké prase s malými prasátky, ať je nechám přejít. A kdybych viděl maličká prasátka bez mámy, tak ať mě ani nenapadne se k nim hrnout a chtít je hladit nebo něco takového. Že stará je někde o kousek dál a válí se v bahně; a jak by prasátka vykřikla, že by nechala válení a že by mě „zrychtovala“.

Nezrychtovala mě, a dneska tedy jezdím vozem okolo dětí s odrazovými sklíčky na aktovkách a pořád trnu hrůzou, že některé z nich zrychtuju já. Zrovna já, co pro děti píšu, a co je tedy všechny považuju trochu za své, asi tak jako každý hajný považuje trochu za svůj každý strom kdekoli na světě.

Nevím proč, ale občas budím se svým vozem v hloučcích – hlavně kluků – stejné povyražení, jako kdybych vedl po vozovce velblouda nebo oslici v růžovém kloboučku. Natahují ruce, aby čmárli po boku mého vozu – v jízdě! – cvrnkají na mě pecky, nakračují schválně do vozovky, jako že z auta nemají strach, a odkročí na chodník v poslední chvíli, anebo mi dělají nohou z krajnice do vozovky závoru. Dokud jsem jezdil se starou bejbinkou, myslel jsem, že tu veselost budí v moderních klucích prostě to památeční vozidlo. Jenže už několik let mám auto, abych tak řekl normální, a ono to trvá. A přitom svým vzezřením bych měl budít v dětech spíš hrůzu než povyražení. Nosím totiž vousy a podobám se tudíž spíš banditovi než komukoliv jinému (alespoň si to myslím – to víte, každý člověk se vidí lepší, než je).

Nejhorší je, že to těm dětem už řidičsky myslí. Vždycky mi to dělají, když vidím ve zpětném zrcátku, že je na mě přilepený jiný vůz. Mají nějak spočítáno, že nešlápnu na brzdy a že k nim nezačnu klusat, jako ten jelen mých dětských let. Protože kdybych na tu brzdu šláp, tak bychom se vymlátili oba.

Tak se vám s tím svěřuji, protože věřím, že ty děti budete považovat trochu za své i vy na chodnicích, i když vaše třeba zrovna nebudou.

/Dobré a ještě lepší jitro/

Otázky a úkoly:

1. Kdo je autorem tohoto článku?
2. Pro koho je povídání určeno?
3. Jak vnímal spisovatel měsíc září ve srovnání s autory předcházejících básní?
4. Jaké zvuky slyšel z ulice?
5. Vyhledej a přečti, jaké pokyny dostával spisovatel jako malý chlapec od maminky na cestu do školy.

Podzim (čít. str. 7)

Emanuel Frynta

I. Motivace.

Začneme hádankou. Učitel si nakreslí nebo nalepí na karton strom, jak vypadá na jaře, v létě, na podzim a v zimě. Může stejně nakreslit postavu a obléct ji podle ročního období. Žáci hádají, co chceme obrázkem říci – že určujeme čtvero ročních období. Přitom zopakujeme, co víme z nižších ročníků (počasí, změny v přírodě..). Určíme stávající roční období.

II. Učitel přečte báseň „Podzim“. Předtím zadá úkol – sledovat, jestli básník napsal báseň správně (My víme, že sloky jsou přeházené).

III. Čtení básně po slokách. V každé sloce vyhledáme dva verše se znaky toho určitého období (např.

vážem si šátek na uzly	}	ZIMA
rybník je celý zamrzlý		
otvírá hrdla skřivanů	}	JARO
oráče honí z divanů		
vysychá voda v kašně	}	LÉTO
musí se sklízet obilí		
zvedáme límce kabátů	}	PODZIM
a lije jako z putny		

Zde mohou pracovat současně dva žáci. Jeden např. přečte verše, druhý doplní roční období nebo naopak. Žák řekne název ročního období, další vyhledá verše, které k němu patří.

IV. Práce podle úkolů za básní.

Podzim

Emanuel Frynta

Jak je ta zima krutá,
je tma, jen táhne čtvrtá,
vážem si šály na uzly,
rybník je celý zamrzlý
a mračna šedožlutá.

Jak je ta vesna děsná –
jezevce budí ze sna,
otvírá hrdla skřivanů,
oráče honí z divanů
a ztuhlé včely z česna.

A v tom je také řešení
a smysl této básně –
že i když se to necení
je na podzim i v jeseni
prachsakramentsky krásně.

Jak je to léto strašné –
vysychá voda v kašně,
musí se sklízet obilí,
vlaštovky žerou motýly
a silnice jsou prašné.

Jak je ten podzim smutný,
teskný a překrutný –
rvě listí z akátů,
zvedáme límce kabátů
a lije jako z putny.

Úkoly:

1. Báseň pozorně přečti.
2. Báseň opiš na pět kartiček. Na každou kartičku napiš jednu sloku.
3. Seřaď kartičky podle ročních období.
4. Upravenou báseň znovu přečti.
5. Správně seřazené kartičky nalep do sešitu.
6. Napiš autora a název básně.

Ohníček vesele praskal (čít. str. 10)

Josef Lada

I. Motivace.

Před čtením článku musí učitel žáky uvést do děje příběhu a do doby, ve které se odehrál. Může k tomu využít obrázek od Josefa Lady. Žáci si obrázek pečlivě prohlédnou, aby mohli odpovídat na otázky. (např. Jsou děti na obrázku venkovské nebo městské; co dělají; jak jsou oblečení; jaká jsou na obrázku zvířata, jaké stavby, jaké stromy?) Pro zpestření ukáže učitel další obrázky J. Lady – velikonoční, zimní a zdůrazní jejich znaky. Nakonec se vrátí k obrázku v čítance a připomene, že budeme číst příběh z dětství Josefa Lady a přiblížíme J. Ladu jako malíře a spisovatele.

II. Čtení článku.

1) Článek je čtenářsky trochu těžší a obsahově náročný, protože děti neznají činnosti, o kterých se tu píše. Proto by první čtení měl provést učitel.

2) Následné čtení.

Žáci čtou po odstavcích. Spolu s nácvikem techniky čtení provedeme výklad neznámých slov nebo už nepoužívaných slov (otavy, vrchní kulič, s kuťákem, šos kabátu, škodlivý pýr...).

III. Práce s textem.

Úkoly č. 2 a 3 společně ústně. Úkol č. 1 samostatně písemně.

Pomůcky: Pohlednice J. Lady z různých ročních období.

Ohníček vesele praskal

Josef Lada

nejveselejší
rozdělávání ohniček
vrchní kutič

poslední otavy
škodlivý pýr
s ohořelým kuťákem

hryzali pečenky
ukoptěný a učerněný
nedočkavci

Hlavní a nejveselejší zábavy pasáčků nastaly, když i z luk odvezli poslední otavy, a krávy a kozy se mohly volně pustit všude beze strachu, že vlezou někam do škody. Potom teprve nastalo rozdělávání pořádných ohňů z dříví a pečení bramborů – největší radost pasáčků. To bývala radost k nevypsání! Dým z ohniček se válel po louce a příjemně voněl v celém okolí. Ohníček vesele praskal, mile hrál a kol něho se hezky provalovalo nebo prohánělo v kouři. Občas musela jedna parta běžet do olší nebo do lesíka nasbírat suchého dříví, aby ohníček neuhasl a brambory se brzy upekly. Však také vrchní kutič s ohořelým kuťákem v ruce pořád oheň opatroval, odháněl nepozorná děcka, aby nechytla, a občas vyhrabal z ohně nějaký brambor, aby zkusil, zdali je pořádně upečený. Ukoptěný a učerněný býval takový kutič jako komíník, ale tvářil se přitom tak moudře, jako by chystal hostinu pro knížete pána.

Když uznal, že jsou brambory správně upečené, shrábl z nich všechno žhavé uhlí na stranu, vyhrabal je a nastalo dělení. Každému spravedlivě podle zásluhy (kdo zaháněl krávy a kdo nosil dříví), a potom byly hody. Klukům už lezly oči z dýmků a někteří nedočkavci hryzali pečenky s kůrkou ještě žhavou. Bolestně sykali, jak je horké brambory pálily do rukou, vřelá sousta převalovali v ústech rychle sem a tam a ukoptění při tom bývali všichni jako černoši. To si jistě dovedete představit.

Někdy však ty bramborové hody špatně skončily. Já sám jsem míval při nich mnohé nehody. Jednou v neděli pekli jsme brambory až dlouho do noci. Krávy už šly dávno samy domů a brambory ne a ne se upéci. Konečně uznal vrchní kutič, že se mohou vyhrabat, a také to rychle udělal. My jsme si je spěšně mezi sebe rozdělili a hajdy skokem k domovům. Já si dal pečenky do kapes nedělního kabátu a běžím také – běžím – a najednou za mnou křičí František Štěpánkú: „Josefe, hoří ti kapsa u kabátu!“ Chytím se za šos – a skutečně! Kapsa byla již propálena, že z ní už všechny brambory vypadly. Ve spěchu jsem do ní strčil nějaký brambor se slupkou ještě žhavou a od té mi uhořel skoro celý šos u nového kabátu. Neptejte se, jak to bylo dál!

Pro ty podzimní pastvy a ohničky jsem měl i podzim velmi rád. Ze syté zeleně lesů zářilo červeně a žlutě zbarvené listí listnatých stromů a na polích v zeleni jetelů a mladého osení se žloutla hořčice. Vzduch byl prosycen příjemnou vůní kouře z mnohých ohniček po celém okolí na polích zapálených, aby se na nich spálil škodlivý pýr a jiný plevel. Všude na polích se pilně pracovalo. Vybíraly se brambory, dobývala se řepa a silo se nové obilí. A jaký milý býval podzimní den, když sluníčko teple hrálo! I pasáčkům bývalo vždy veseleji, pobíhali vesele po pastvištích nebo prolézali stráně, kde pod lískami hledali spadané oříšky. Každý chtěl užít posledních teplých dnů.

/Vzpomínky z dětství – Ze starší čítanky/

Úkoly:

1. Najdi alespoň deset slov s předložkou. Vysvětli, jak se tyto předložkové vazby píší a jak se čtou.
2. Řekni svými slovy, jaká příhoda se stala Josefu Ladovi při pečení brambor.
3. Přečti, Jak Lada popisuje krásy podzimu.

Podzim

Jak se pozná podzim

Tyto krátké básně použije učitel pro zpestření, k tématu Podzim. Žáci si je mohou pouze přečíst nebo se je mohou naučit.

I. Nácvik recitace básně.

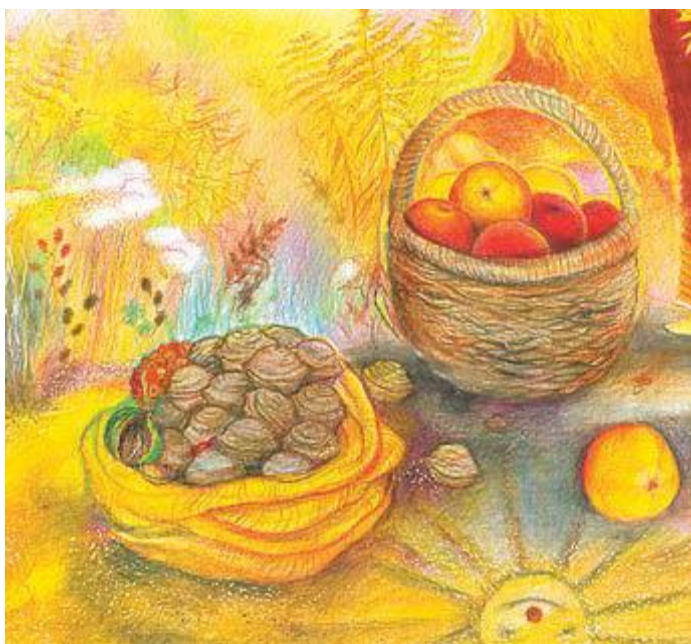
- 1) Vzorová recitace – učitel – naučí se zpaměti.
- 2) Čtou žáci – střídají sborové se čtením jednotlivce

Podzim (čít. str.11)

Na mezi usnul slunce stín,
přikryl se vůní kopretin.
Šípek už přestal zimou píchat
i křeček začal trochu kýchat.
Vítr vzal housle pod bradu,
začal hrát svoji baladu
o tom, že léto končí.

Jak se pozná podzim (čít. str.11)

Když je země obuta
do hněda a do žluta,
listí zvolna opadává,
vlaštovka nám křídly mává,
vítr se opírá o vrátka,
k spánku se ukládá zahrádka.

Zuzana začíná jezdit (čít. str. 12)

Eliška Horelová

Eliška Horelová (1925) – česká spisovatelka. Napsala např. román Štěstí má jméno Jonáš; Nemožná holka; Čas šeríků; Kluci ze zabraného – četli jsme z něj ukázkou v 8. ročníku.

I. Motivace.

Řízený rozhovor orientujeme na využití volného času. Zdůrazníme, že zájmy a koníčky odvádí děti od nevhodných činností. Zjišťujeme, zda děti ve volném čase tančí, sportují atd. Také se např. zeptáme, kdo už jezdil na koni, co o koních vědí atd. Příběh Zuzany ukazuje, čím se některé děti mohou bavit. Učitel připraví obrázky koní nebo je žáci vyhledávají na internetu.

II. Vzorové čtení a orientace v textu.

Po přečtení celého článku ukládáme žákům vyhledávání celých vět. Klademe otázky – např. Kde byla Zuzana o prázdninách; co tam dělala; komu se to moc nelíbilo, kdo se za ni přimluvil; proč se teta s novou zálibou Zuzany smířila...

III. Čtení ve dvojicích – rozhovor správce Davida a Zuzaniny tety. Počet dvojic podle počtu žáků.

Poznámka: Před čtením rozhovoru zopakuje učitel se žáky co je přímá řeč; jak se v textu pozná a jak se čte; intonace, síla hlasu, barva hlasu...

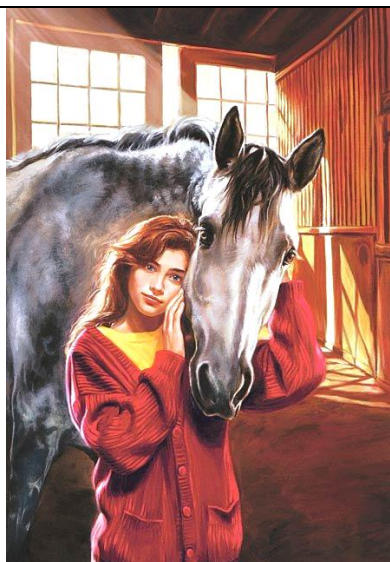
IV. Samostatná práce.

1) Úkol č. 1 a 2 – písemně.

2) Vyhledávání v textu:

a) V úvodu článku je věta, kterou řekl Leoš Zuzaně. Najdi ji a napiš. („**Uteč, Zuzko, jde tam moje maminka. Někdo jí řek, že jezdíš.**“)

Pomůcky: Obrazový materiál nebo učebna s počítači.

Zuzana začíná jezdit

Eliška Horelová

Zuzana byla na prázdninách u tety na vesnici. Bratranec Leoš začal Zuzanu s sebou brát do jezdeckého oddílu. Zuzana o tom vypravuje.

Učila jsem se zrovna vysedávat, když přiběhl můj bratranec Leoš, oči navrch hlavy. „Uteč, Zuzko, jde sem moje maminka. Někdo jí řek, že jezdíš.“

Správce David se zaradoval.

„Aspoň nebude muset k vám,“ řekl. Potom napomenul Leoše.

„Nedělej paniku. Kam by Zuzka utíkala? A proč?“

Leoš měl jen malý náskok. Chvilku nato se teta přiritila do jízdárny. Div nám koně nesplašila. A hned spustila:

„Co tě to, holka nešťastná, napadlo?“ Co kdyby ses zmrzačila, co bych řekla mámě?“

„Proč by se měla zmrzačit?“ ozval se David dřív než já.

„Vždyť na tom v životě neseděla!“

„Ale seděla,“ ozval se správce klidně. „Včera a předevčírem. A možná i před tím. A i kdyby neseděla, co na tom? Všechno dělá člověk jednou prvně. Nevím o nikom, kdo by se v sedle narodil.“

„Prosím vás, kdo to jakživ slyšel? Pražská holka, a rajtovat.“

„Myslím, že není ani první, ani poslední pražské dítě, které sedí v sedle. Vy jste taky pražská holka a je z vás hospodyně k pohledání. Strčíte do kapsy kdejakou zdejší rodačku.“

Pochvala, kterou teta nečekaně utřžila, ji zarazila. Teta se nezmohla ani na slovo. Zato David kázal dál:

„Kdybych uvažoval jako vy, tak jsme vašeho muže ani nepřijali, když je Pražák. Nikdy s traktorem nejezdil, nikdy nedělal jiné zemědělské práce. A dneska je to náš nejlepší traktorista. A Zuzana,“ mávl rukou směrem ke mně, „má na ježdění talent, jestli chcete něco vědět. Zrovna tak jako váš Leoš. Jinak bych ji totiž nevzal.“

Teta se dívala střídavě na mě a na Leoše.

„Tak a teď byste zas mohla jít,“ zakončil David rázně debatu. „Přišli jsme sem jezdit a ne se bavit.“

Neřekla jediné slovo, vzala kolo, které si před tím opřela o olši, a vydala se zpátky k silnici. Když přecházela říčku Báborku, David na ni zavolal:

„Abych nezapomněl. Leoš i Zuzka jedou v sobotu s námi na výlet jezdeckého oddílu, tak jim připravte nějaké jídlo s sebou.“

Řekl to tak, jako by žádná jiná možnost ani neexistovala. A teta to právě tak přijala.

*/Podle knihy Léto jako když vyšije/
upraveno a zkráceno*

Úkoly:

1. Vyhledej a napiš jména osob, které v článku mluví.

2. Dopln podle článku tyto věty a napiš je:

Přišli jsme sem jezdit a ne se

Její muž se stal nelepším....

3. Nacvičte si ve dvojicích čtení rozhovoru správce Davida a Zuzaniny tety.

4. Vyjádři slovy podobného významu slova: **rajtovat**, **talent**, **debata**.

Cestovatelská (čít. str. 13)

Ludvík Středa

I. Motivujeme probraným zeměpisným učivem. Využijeme mapu ČR a vhodné obrazové publikace nebo jinou moderní zobrazovací techniku podle možností školy. Oznámíme žákům, proč máme mapu a co na ní budeme hledat. Seznámíme je s autorem básně „Cestovatelská.“

Ludvík Středa se narodil roku 1928 v Úpici. Byl básník, spisovatel, autor pohádek a příběhů pro děti, mládež i dospělé. Napsal několik příspěvků do učebnic a také divadelní hry pro děti. Z jeho díla připomeneme „Pohádkové sluníčko; Otvírání srdce; Kosí bratři; Kosí bratři a větrný kohout. Ludvík Středa zemřel v roce 2006.

II. Básně Cestovatelská nejprve vzorově přednese učitel.

1) Následuje čtení lepšími čtenáři – střídají se např. dva.

2) Poslech – dobrý čtenář čte, učitel současně ukazuje na mapě zeměpisné pojmy (Hořice, Pardubice, Úpice – místo, kde se autor narodil. Leží v údolí řeky Úpy v Krkonošském podhůří., Vltava, Břeclav, Brno.

Aby se žáci soustředili na zeměpisné pojmy, mají zavřené čítanky.

3) Rozbor básně – spočítat sloky, hledat rýmy a vymyslet, co chtěl autor svou básní říci.

4) Poslední sloku můžeme využít ke sborové recitaci a připomenout přísloví – vyber správně!

a) S poctivostí nejdál dojdeš.

b) Všude dobře, doma nejlépe.

III. Samostatná práce – úkol 1,2,3 – písemně.

Cestovatelská

Ludvík Středa

Když jsem chodil po světě
- nedivte se tomu –
vždy jsem poznal někoho,
kdo trefil k nám domů.

Poprvé mě opice
za rok a tři měsíce
přes Hořice, Pardubice
zavedla až do Úpice.

Z Úpice, z Úpice
mám to už jen kousek!
Zničím dvoje střevíce,
cestou sním sto housek...

Předloni mě krokodýl
na svém hřbetě povozil.
Přeplul moře, řeky, splavy,
vyklopil mě do Vltavy.

Z Vltavy, z Vltavy
mám to už jen kousek!
Zničím dvoje střevíce,
cestou sním sto housek...

Naposledy stonožka,
capi ťapi v ponožkách,
hned jsme byli pohodlně
za Břeclaví, skoro v Brně.

Od Brna, od Brna
mám to už jen kousek!
Zničím dvoje střevíce,
cestou sním sto housek...

Když jsem chodil po světě
- nedivte se tomu -
pospíchal jsem odevšad
hrozně rychle domů.

/Ze starší čítanky/

Úkoly:

1. Opiš sloku, ve které jsou všechny rýmy stejné.
2. Napiš podle abecedy jména živočichů z básně.
3. Napiš podle abecedy jména měst.

Už nejsem nejlepší (čít. str. 14)

Nataša Tanská

I. Motivace.

V úvodu hodiny se vrátíme k příběhu Zuzany od E. Horelové z předcházející hodiny, kde jsme řešili mimoškolní aktivity. V této ukázce se dočteme o tom, že v každém sportu je třeba se učit překonávat obtíže a věřit si.

II. Práce s textem.

- 1) Vzorové čtení – podle úrovně třídy čte žák nebo učitel.
- 2) Následná kontrola pozornosti a porozumění. Učitel klade otázky a žáci odpovídají svými slovy (např. Jakou obuv používal doma táta; jakou práci vykonával táta; jakou obuv měl chlapec pro svůj sport atd.).
- 3) Vyhledávání v textu – žáci najdou a podtrhnou tužkou v textu (nebo přes fólie) slova a slovní spojení z rámečku přípravného čtení.
- 4) Návuk čtení rozhovoru otce se synem ve dvojicích. Určené dvojice mají v textu své věty podtržené – rozdílnými barvami.
- 5) Úkoly: otázka č. 1 – ústně – vyhledat v textu
otázka č. 2 – společně vyhledat, vysvětlit, opsat a výchovně využít

III. Pokus se nakreslit brankáře v bráně.

Už nejsem nejlepší

Nataša Tanská

dobrodružná knížka
do dřevěných ortopedických sandálů
doopravdy

pořádně zachytat
nejlepší brankář

Vytáhl jsem z police knihu. Byla to dobrodružná knížka. Petr mi ji nepůjčil jen tak – musel jsem mu za ni dát do zástavy svůj kapesní nůž.

„Ty dnes nemáš trénink?“ zaslechl jsem najednou z předsíně. Táta se vrátil z práce a přezouval se do dřevěných ortopedických sandálů.

„Ne,“ řekl jsem a rychle jsem se zadíval do knihy.

„A proč?“

„Protože už tam nebudu chodit,“ odpověděl jsem jakoby nic. Doufal jsem, že tím je věc vyřízena. Ale nebyla.

„A co tak najednou?“ zeptal se táta, vešel do mého pokoje a vytáhl z tašky novou šňůru. Šel mi spravit rozbitou stolní lampu.

„Jen tak,“ prohodil jsem.

„Tak moment,“ řekl táta. „Jestli o tom nechceš mluvit, řekni to rovnou. Jen tak není žádná odpověď.“

Začal jsem váhat, jestli nemám tátovi všechno vysvětlit. Zajímalo by mě, co si o tom myslí.

„Vypískali mě,“ řekl jsem. „Už minule.“

„Podrž mi šňůru,“ řekl táta. „Tak ty už nejsi nejlepší brankář vaší školy?“

„Ne.“

„Něco ti prozradím,“ řekl táta. „Nikdy jsem si nemyslel, že jsi nejlepší brankář.“

„Jak to? Přece jsem ve čtyřech zápasech nepustil ani jednu branku. Jenom v tom posledním ...tři...“

„Takže ses vzdal kariéry,“ pokračoval táta, „a odešel jsi. Klub ti poděkoval, uspořádali pro tebe slavnostní večeři...“

To mě naštvalo. Nemám rád, když si ze mě někdo utahuje.

„Ne?“ divil se táta. „To od nich není hezké. Ozvaly se snad nějaké námitky?“

„Chtěli, abych dnes nastoupil a abych pořádně chytal. Ale já jsem nemohl, fakt. Nevěděl jsem, jestli dokážu pořádně chytat – a já bych nevydržel, kdyby zase pískali. Všem bych pak nejraději natloukl. Už tam nikdy nepůjdu.“

Táta položil šňůru i šroubovák na stůl. Díval se na mne a pak povídal:

„To je nápad! Mokrát jsem v posledních dnech přemýšlel, co mám dělat. A tys na to přišel. Udělám to také tak.“

„A co?“

Táta se ke mně důvěrně naklonil.

„Teď se ti můžu přiznat. V poslední době mi práce někdy nešla tak jako dřív. Jsem unavený, už několikrát jsem se zmýlil. Moc tím trpím, chápeš? Dlouho jsem byl u nás nejlepší. Nemohu to snést, že už nejsem. Lámal jsem si hlavu, co mám dělat, a tys přišel na dobrý nápad. Jednoduše už do práce nepůjdu.“

„Ale...“

„Jaképak ale?“

„Ty přece nemůžeš z ničeho nic přestat chodit do práce. Žádný chlap nemůže přece být jen tak doma.“

„Vysvětlím jim, že tam nemůžu chodit, když nejsem nejlepší.“

„Možná, táto, že doopravdy nejsi nejlepší. Ale víš, jak se stavějí domy, ne?“

„To ano.“

„Nejsi tedy nejhorší. Hodně věcí děláš dobře a určitě tě proto v práci potřebují.“

„Myslíš? Máš tedy dojem, že bych se měl přemoci a vydržet, že bych měl dál chodit do práce, protože mě tam potřebují?“

„Ano, myslím.“

Táta se usmál a mně to najednou došlo.

„Není to lehké, vid’? Člověk najednou pozná, že není takový, jaký by chtěl být.“

Běžel jsem do předsíně a začal jsem si šněrovat kopačky, jak jsem mohl nejrychleji, abych ještě stihl druhý poločas.

„Vydržet a nevzdávat se. Zkusit to ještě jednou nebo vícrát jestli to bude lepší. Budeš to zkoušet dlouho, znovu a znovu, třeba stejně nebudeš nejlepší. Ale budeš dělat mnoho věcí dobře a ...“

Ale já jsem konec tátovy řeči neslyšel, byl jsem už na schodech.

/Podle knihy Mámo, udělej jiné ticho/ upraveno a zkráceno

Úkoly:

1. Kterou sportovní hru chlapec hrál? Vyhledej a přečti větu, podle které to poznáš.
2. Co otec chlapci řekl, aby ho přivedl k vytrvalosti a sebedůvěře? Věty opiš a dobře si je zapamatuj.
3. Nacvičte ve dvojicích rozhovor otce a syna.

Říjen

(Čít. str. 16)

Říjen je desátý měsíc v Gregoriánském kalendáři a má **31** dní. Tento měsíc je bohatý na důležité události.

Např. roku 1918 byl v Praze vyhlášen samostatný Československý stát.

Roku 1939 v řadě měst protektorátu Čechy a Morava proběhly demonstrace.

V Praze byl při nich smrtelně zraněn student Jan Opletal.

Roku 1945 byl Edvard Beneš potvrzen ve funkci prezidenta.

Některé pranostiky na říjen

- Studený říjen – zelený leden.
- Teplý říjen – studený únor.
- V říjnu hodně žaludů a bukvic oznamuje zimy víc.
- Sněží-li brzy v říjnu, bude mokrá zima.

Rybolov (čít. str. 17)

Ladislav Stehlík

I. Motivace.

Přečtením a vysvětlením článku Říjen uvedeme žáky do měsíce, ve kterém proběhly v minulosti důležité události (mezipředmětové vztahy). Žáky upozorníme také na změny v přírodě a podiskutujeme o tom, jestli platí zkušenosti našich předků o přírodním dění – probereme a objasníme pranostiky. Můžeme na Wikipedii najít další.

Vyjmenujeme činnosti – houbaření, práce na poli, práce na zahradě, výlov rybníků atd.

Úvodní část ukončíme přednesem básně Říjen.

II. Čtení článku Rybolov nacvičujeme obvyklým způsobem.

1) Lepší čtenáři se střídají s učitelem.

2) Kontrola pozornosti vhodnými otázkami (např., V které době začíná příprava na výlov; kdo a proč hlídá rybník; je výlov jednoduchá práce; kdo chodí pozorovat práci rybářů?).

3) Návuk čtení a vysvětlení výrazů z rámečku (přípravné čtení). Některá slova vyhledat v textu a určit řádek – např.: *baštýř* – 5. řádek; *čapíci* – 7. řádek... = orientace v textu.

4) V závěrečném čtení postupujeme po odstavcích a kontrolujeme pochopení a zapamatování – jde o článek naukový.

III. Samostatná práce.

1) Úkol č. 2 – písemně.

2) Nakresli kapra podle předlohy.

Rybolov

Ladislav Stehlík

z vypuštěného rybníka
stříbrný had
zúžená hladina
nevod
promrzlí rybáři

prosvětlovají
nad šelestivým rákosím
probuzený racek
tluče bacítkem
čapíci

baštýř
splývá s mlhou
porybný
rybáři s kesery
kádě

Je podzimní mlhavá noc. Z vypuštěného rybníka ostře zavání bahno a rybina. Neobvykle široké břehy prosvětlovají pískem. Voda je jenom v lovišti. To je místo, kde budou rybáři lovit. Nesmí v něm být více vody, než kolik jí ryby nezbytně potřebují k životu.

Na otýpce sena sedí baštýř Jouza a přikládá na ohníček. Vzpomíná si na vyprávění svého otce o vodních pytlácích. Ani hajných se nebáli. Dovedli přes noc vylovit rybník tak důkladně, že v něm nezbyla ani rybička. Rybáři jim říkali čapíci, ale už dávno není o nich nic slyšet.

Baštýř hlídá sám. Nebojí se. Dívá se pozorně do šedavé noci. Ohníček vesele praská. Na zmrzlé trávě kolem něho taje jinovatka. Dým se plazí jako stříbrný had nad šelestivým

rákosím a v dálce splývá s mlhou. Kapka za kapkou padá z dubů na napadané listí. Zúžená hladina loviště se matně leskne jako zadýchané zrcátko. Za temnými olšemi zapípal probuzený racek.

Je ticho a mrazivo.

Baštýř u ohníčku stěží přemáhá spánek.

Vstal a přehodil si pušku přes rameno. Přechází pomalými kroky po hrázi. Najednou se zastavil a naslouchá. Obloha se vyjasňuje, brzy bude ráno.

Náhle z mlhy vyskočila světla a zahučely motory. Po blátivé polní cestě přijíždějí nákladní auta. Rybáři seskakují z aut a vynášejí kádě. Jiní už stavějí pod hráz váhu, připravují sítě a jiné rybářské nářadí.

„Rybník je přistrojen k lovu,“ hlásí baštýř porybnému, který má na starosti několik rybníků.

Porybný bude řídit dnešní výlov. Vstupuje do loďky a dva z baštýřů se ujímají žezla. Jsou to vlastně tyče, na kterých je připevněn nevod, největší síť přivezená rybáři. Ostatní lovci se už seřadili za baštýřek. Na povel porybného zvedli okraj nevodu na ramena a těžkými vysokými botami našlapují do lepkavého bahna. Pod jejich kroky chřupá tenounký led. Jeden z lovců tluče bacítkem do vody, aby sehnal ryby ke středu loviště.

Lovci postupují velikým obloukem k loďce, stáčejí nevod k hrázi, aby byli co nejbližší u kádí. V nevodu se to přímo mrská rybami. Jejich žábry se rychle rozvírají a ústa lapají po vzduchu. Špatně se jim dýchá v zakalené bahnité vodě.

Nyní přicházejí jiní rybáři s kesery. To jsou menší sítě připevněné k dřevěným násadám. Jimi vyloví z nevodu kapry a sesypou je do nosítek, která ženy odnášejí k váze a kádím. Jedni rybáři ryby počítají, jiní je třídí podle velikosti a druhů, zvlášť kapry a zvlášť štiky. Potom je opatrně sesunou do kádí, aby se ryby nezranily. Účetní zapisuje počet a váhu ryb do zvláštní knihy.

Z kádí se ryby nakládají do připravených aut a odvázejí k sádkám. V sádkách zůstanou ryby až do Vánoc, aby se zbavily bahnité příchuti.

Zatím přišli na hráz školáci. Celý rok se těšili na dnešní den. Dívají se na práci rybářů a pozorují racky, kteří létají nad vyloveným rybníkem. Tu a tam se jim podaří ulovit rybičku, která proklouzla rybářům ze sítě a zůstala v bahně.

Děti přešlapují na hrázi a nevadí jim ani severák.

Výlov končí. Promrzlí rybáři vylévají vodu z kádí a se sítěmi je nakládají do aut. Těší se už na vyhřátou světnici doma. Porybný je také spokojen. Ryby přes léto pěkně narostly a lidé si na nich o Vánocích pochutnají.

/Ze starší Čítanky/

Úkoly:

1. Vyhledej a přečti slova, která se používají v rybářské mluvě. Vysvětli jejich význam.
2. Vyjmenuj některé sladkovodní ryby.
Řekni, kterou rybu nejčastěji jíme o Vánocích.

Baštýř – rybářský pracovník, který se stará o rybníky

Čapíci – vodní pytláci

Nevod – velká síť

Keser – rybářská síť upevněná na tyč

Toho bohdá nebude (čit. str. 19)

Hana Doskočilová

I. Motivace.

Zopakujeme pojem „pověst“. Výklad provedeme například pomocí srovnání pohádky a pověsti – společné a rozdílné znaky. Pro ilustraci má učitel připraveny knížky nebo se třídou navštíví školní knihovnu, kde vyhledávají pohádku a pověst.

II. Pověst přečtou žáci potichu.

III. Učitel zkontroluje porozumění testu a pochopení obsahu. K tomu poslouží připravené otázky. (Např. kolik let měl princ Jan, když ho oženili; jak se jmenovala jeho nevěsta; kolik jí bylo roků; proč se nemohl v Čechách ujmout vlády; jaké jméno dostal jeho syn; kde zemřel král Jan; jaké bylo královské jméno Václavovo; jak zní celé jméno jeho otce?)

IV. Při hlasitém čtení dbáme na plynulost čtení.

IV. Otázky a úkoly vypracujeme společně ústně.

V. Pokus o samostatné souvislé vyprávění pověsti. Nejlepší oznámujeme.

Toho bohdá nebude

Hana Doskočilová

Poslyšte příběh o dvou králích, Janu a Karlovi, o nichž se ve starých kronikách často vypráví jako o nezdárném otci a jeho zdárném synovi...

Když prince Jana oženili a korunovali na českého krále, byl ještě kluk. Docela se na kralování těšil! V Čechách sice nikdy před tím nebyl, pocházel z Lucemburska, ale česká princezna Eliška se mu líbila. A vůbec mu nevadilo, že o tu její zemi bude muset bojovat a nejdřív odtud vyhnat Eliščina švagra Jindřicha, který se právě chystal z celého českého království udělat kousek svých mrňavých Korutan.

Čtrnáctiletý Jan už tenkrát bojoval rád.

„Za vás, Eliško, a tuhle zem se chci bít až do smrti!“ prohlásil, když se svým vojskem Jindřicha porazil.

O čtyři roky starší Eliška se však jen usmála a řekla:

„To přece nejde, Jene! Král musí také vládnout.“

S vládnutím to bylo horší. Jan ve svém věku sám ještě vládnout nemohl a jen se dívat, jak za něho vládnou jiní, moudří a vousatí rádci, to ho nudilo. A tak stále častěji odjížděl na císařský dvůr svého otce nebo za strýci a bratráanky, kteří kralovali ve Francii. Tam se cítil mnohem líp! Hostiny, turnaje, a co chvíli nějaká válka... Na bitevním poli se statečný a urostlý Jan nikomu nezdál příliš mladý. Naopak. I zkušení válečníci o něm říkali s uznáním:

„Český král je mezi králi nejstatečnějším rytířem.“

V Čechách si však tuhle větu začali říkat naruby. Že nejstatečnějšími mezi rytíři není českým králem. Vždyť je pořád někde v povětrí! Vládnout se neucí a česká země mu k srdci nepřirostla.

„Jak jsme mu mohli dát královskou korunu? Jak jsme mu mohli dát za ženu naši Elišku, poslední Přemyslovnu?“ šeptali rádci a dvořané kolem věčně opuštěného trůnu.

Jen Eliška stále věřila, že z Jana bude jednou dobrý král.

Když uplynulo šest let, v královské kolébce zaplakal syn. Dali mu jméno Václav a tatínek Jan byl štěstím bez sebe:

„Pro svého syna dokážu všechno na světě!“

A královna Eliška zárila, neboť byla přesvědčená, že právě teď nastala chvíle, kdy její král zmoudří.

Co je pro syna nejlepší, o tom však mívají maminky a tátové každý jinou představu. Jan rovnou od Václavovy kolébky vsedl na bělouše a odjel do války. Válčil na severu, válčil na jihu, válčil bez ustání. Když došly peníze, válčil i na dluh. Aby prý jednou jeho syn vládl od moře až k moři! Ubohá Eliška si mohla oči vyplakat a české království chudlo a chudlo.

Až v Čechách ze samého zoufalství začali uvažovat, že se proti králi Janovi vzbouří. Že mu českou korunu vezmou a dají ji malému Václavovi radši hned, než mu ji tatínek proválčí. I Eliška s tím nakonec souhlasila.

Jak se však Jan o tom doslechl, válka neválka, vrátil se jako vítr. Spiklence rozehnal, Václava jim vzal a odvezl k strýci králi do Paříže, Elišku poslal do kláštera... a zase válčil dál.

„Krkavčí otec. Žárlí na vlastního syna! Odvlekl ho bůhvíkam, kde se nám odrodí,“ šeptalo se kolem věčně prázdného trůnu.

Tentokrát Janovi křivdili. Byl nezdárný manžel, nezdárný král, ale svého syna nade všechno miloval. Když o mnoho let později bojovali oba, Jan i Václav, po boku Francouzů u Kresčaku, na vítězství nebylo ani pomyšlení. Bitva byla prohraná, francouzská vojska se rozutekla a král Jan, tehdy už slepý, přikázal své družině:

„Všichni chraňte Václava!“

A sám se vrhl do bitevní vřavy s posledním výkřikem:

„Toho bohda nebude, aby český král z boje utíkal!“

Jan Lucemburský dokázal zemřít jako hrdina...

Jeho syn Václav zase dokázal za svého panování zaplatit všechny otcovy dluhy, z českého království udělat střed Evropy a z Prahy nejkrásnější město na světě.

Václavovo královské jméno bylo Karel IV.

/z knihy Damoklův meč od Hany Doskočilové/

Otázky a úkoly:

1. Řekni, jestli je příběh, který jste četli pohádka, povídka nebo pověst.
2. Z jakého rodu pocházel Jan?
3. V kolika letech ho oženili a koho si vzal?
4. Jaký byl panovník?
5. Najdi větu, kterou se Jan Lucemburský proslavil ve svém posledním boji?
6. V čítance pro 7. ročník je na straně 66 pověst „O Karlu IV.“ od Eduarda Petišky.
Přečtěte si ji společně a obě zpracování porovnejte.

Jan Lucemburský

Dobry vojak Švejk působí u aeroplánů (čít. str. 21)

Jaroslav Hašek

I. Motivací by mohla být hádanka.

- 1) Učitel se zeptá, kdo je znám z literatury slovy „Poslušně hlásím,...“ – **Josef Švejk**

„Poslušně hlásím, pane obrlajtnant, ukradli nám kufr. Na nádraží se kradlo vždycky a bude krást dál. Jinak to nejde.“

- 2) Kdo napsal knihu „Švejk?“ – Jaroslav **Hašek**

- 3) Připomeneme příhodu „Švejkovy příhody ve vlaku“, kterou jsme četli v 8. ročníku. Je možné kousek přečíst.

II. Čtení příběhu o tom, jak Švejk působil u aeroplánů. Tato krátká ukázka je vhodná na rozvíjení výrazného čtení.

- 1) Nejprve přečteme a vysvětlíme slova, která se objeví jen v této knize (v rámečku).
- 2) Učitel rozdělí role a ukázku žáci přečtou jako divadelní hru. (zde učitel připomene, že kniha byla zfilmovaná) V ukázce čte vypravěč a Švejk.

III. Úkoly:

- 1) Společně – např. na tabuli (aeroplán, vzduchoplavecké oddělení, vzducholodě, hangár).
- 2) Úkol č. 2 – vyhledat v textu (určit řádek) a také napsat na tabuli a do sešitů.

IV. Samostatná práce

Najít a opsat do sešitu tři věty, které řekl Švejk, a které začínají slovy „Poslušně hlásím,...“

Dobrý voják Švejk působí u aeroplánů

Jaroslav Hašek

zpráva z ministerstvaojenství
oddělení aeroplánů
vzduchoplavecké oddělení

řiditelné vzducholodě
hangáry
z rozčeřených vod

Hrdinu knihy Dobrý voják Švejk přiblíží čtenářům snad nejlépe slova spisovatele Jaroslava Haška:

„Švejk šel na vojnu se srdcem veselým. Šlo mu o to, aby užil na vojně nějakou legraci, a podařilo se mu uvést v úžas celou posádku i s hlavním velitelem. Švejk byl stále usměvavý, líbezný ve svém chování, a proto snad byl také stále zavřen.“

Jednoho dne četl důstojník mužstvu zprávu z ministerstva vojenského o zřízení oddělení aeroplánů v armádě s výzvou, aby se přihlásil, kdo chce.

Vystoupil tu dobrý voják Švejk. Hlásil se důstojníkovi a pravil:

„Poslušně hlásím, že chci i ve vzduchu poslušně sloužit císaři pánu.“

A tak za týden putoval dobrý voják Švejk ke vzduchoplaveckému oddělení.

Rakousko mělo tenkrát tři řiditelné vzducholodě, osmnáct vzducholodí, které se řídit nedaly, a pět aeroplánů. Dobrého vojáka Švejka dali k oddělení aeroplánů, aby sloužil ke cti a ozdobě tohoto nového oddílu vojenského. Nejdříve vytahoval na vojenském letišti aeroplány z hangáru a čistil kovové součástky, pak vodil hlídky hlídat hangáry. Poučoval je:

„Lítat se musí, a proto, kdo by chtěl ukrást aeroplán, každého zastřelte.“

Asi za čtrnáct dní dělal cestujícího. To bylo velmi nebezpečné povýšení. Zatěžoval aeroplán a lítal s důstojníky.

Dobrý voják Švejk se však nebál. S úsměvem vyletěl do vzduchu a pokorně a uctivě se díval na důstojníka, řídícího letadlo. Salutoval, když viděl pod sebou vyšší důstojníky, jak se pohybují pomalu po letišti.

A když někde spadli a rozbili aeroplán, tu první vždy vylezl z trosek dobrý voják Švejk. Pomáhal důstojníkovi na nohy a hlásil:

„Poslušně hlásím, že jsme spadli a že jsme živi a zdraví.“

Byl to příjemný společník. Jednoho dne vyletěl s důstojníkem Herzigem, a když se octli ve výšce 826 metrů, přestal motor fungovat.

„Poslušně hlásím, že nám došel benzín,“ ozval se vzadu za důstojníkem hlas Švejkův, „já, poslušně hlásím, zapomněl dolejt nádržku.“ A za chvíli nato: „Poslušně hlásím, že padáme do Dunaje.“

A když se vynořily za chvíli jejich hlavy z rozčeřených zelených vod Dunaje, řekl dobrý voják Švejk, jak plaval za důstojníkem ke břehu:

„Poslušně hlásím, že jsme dnes udělali výškový rekord.“

*/Podle knihy Osudy dobrého vojáka Švejka/
upraveno a zkráceno*

Úkoly:

1. Vyhledej a vypiš slova, kterých se užívalo v rakouském letectví.
2. Přečti si znovu, co dostal Švejk za úkol na letišti. Věty správně doplň a napiš.

Nejdřívea.....

Pak

I. Větší část hodiny může učitel věnovat pranostikám na listopad. Přečíst a vysvětlit ty, které jsou v čítance, na Wikipedii vyhledat další. Při jejich rozboru ověřovat znalosti žáků o přírodě. O listopadových událostech si přečteme a připomeneme si je. Dostatek zajímavého materiálu je na internetu.

Umělecký pohled na měsíc listopad nám zprostředkují básníci, např. Jaroslav Seifert – Podzim; Zdeněk Kriebel – Listopad; Vítězslav Nezval – Vítr fouká; František Hrubín – Padá listí. Tuto část může učitel ukončit recitací básně Listopad od F. Kriebela.

Listopade, listopade,	Kolikrát se vyspím ještě,
už ti mlha slunce krade,	nežli slétnou teplé deště,
poslední list plachtí k zemi.	zabubnují pro potěchu
Mráz přijíždí se saněmi,	paličkami kapek v mechu.
já však chodím raději	Nežli vzbudím fialku
k škole vonnou alejí.	na proutěnou píšťalku.

II. V druhé půlce hodiny budou žáci pracovat samostatně.

1) potichu si přečtou všechny tři básničky. Ze všech tří vyberou a píší rýmující se slova.

závodí – odhodí

kulaté – zaváté

rudé – bude

rozdělím – potěším

zahrada – opadá

2) Namalují obrázek s podzimní tematikou nebo podzimní listy.

Listopad

Listopad je jedenáctý měsíc Gregoriánského kalendáře v roce. Má **30** dní.

Název je odvozen od padání listí, které je v tuto roční dobu ve středoevropských přírodních podmínkách typické.

17. listopad patří mezi nejvýznamnější dny v dějinách České republiky. V roce 1939 nacisté brutálně zakročili proti vysokoškolským studentům. 17. listopadu 1989 začala v Praze Sametová revoluce.

Některé pranostiky na listopad

- Teplý říjen – studený listopad.
- Když dlouho listí nepadá – tuhá zima se přikrádá.
- Studený listopad – zelený leden.
- Listopadové sněžení neškodí vůbec osení.
- Je-li na svatého Martina pod mrakem, bude nestálá zima, je-li jasno, bude tuhá zima.
- Přijede-li Martin na bílém koni, metelice za metelici se honí.

Listopad

Vítr přišel?

Všechno listí padá

létá, létá mezi stromy, poletuje mezi domy.

Stromy spolu závodí,

kdo je nejdál odhodí.

Tenké, tlusté, kulaté

cesty jsou zaváté.

Svatý Martin

Svatý Martin na svém koni

jede cestou mrazivou.

U cesty se stařec choulí:

„Obdaruj mě almužnou!“

„Co ti dám, můj bratře milý?

oč se s tebou rozdělím?“

Martin mečem plášť svůj púlí.

„Vezmi, kéž tě potěším.“

Malý princ (čít. str. 23)
Antoine de Saint – Exupéry

I. Motivace.

Učitel seznámí žáky s knihou, spisovatelem a s formou literárního díla. Uvede do děje. Kniha „Malý princ“ je nejznámější dílo francouzského spisovatele a pilota Antoina de Saint-Exupéryho. Jde o jeden z nejlepších pohádkových příběhů moderní světové literatury. Vypráví příběh pilota (autora knížky), který ztroskotá na Sahaře a tam se setkává s malým princem, který sem přišel z daleké planety.

II. Práce s textem.

1) Slovní rozcvička – čtení předložkových a slovních spojení (rámeček)

2) Čtení příběhu formou rozhovoru. Učitel čte roli lišky, Malého prince schopný čtenář. Ostatní vypravěče. Pro lepší orientaci v textu je role prince vyznačena čarou. Ukázku přečteme nejméně dvakrát. Před čtením zopakujeme čtení přímé řeči – intonaci atd.

3) Orientace v textu – úkol č. 2 č. 3 vyhledat a opsat do sešitu – můžeme pracovat společně.

III. Orientace v textu – samostatná práce.

Vyhledat a opsat do sešitu, co řekl princ různě.

IV. Závěr – rozhovor.

Učitel vede žáky k tomu, aby uměli ústně formulovat dojmy z četby. Pomáhá jim vhodně kladenými otázkami. Hlavní otázka zní: „Řekni, jak rozumíš větě: Správně vidíme jen srdcem.“

Malý princ Antoine de Saint-Exupéry		
zdvořile odpověděl	do zahrady	pro tebe
hrozně nepříjemné	pod jabloní	ode mne
poněvadž	pro mne	na růže
podobná statisícům		

Malý princ šel dlouho pískem a skalinami, až konečně objevil cestu. Vedla do zahrady plné růží.

„Dobrý den“ uslyšel.

„Dobrý den,“ zdvořile odpověděl malý princ. Obrátil se, ale nic neviděl.

„Jsem tady, pod jabloní“, řekl ten hlas.

„Kdo jsi?“ zeptal se malý princ. „Jsi moc hezká ...“

„Jsem liška,“ řekla liška.

„Pojď si se mnou hrát,“ navrhl jí malý princ. „Jsem tak smutný.“

„Nemohu si s tebou hrát,“ namítla liška. „Nejsem ochočená.“

„Ó, promiň,“ řekl malý princ.

Chvilí přemýšlel a pak dodal:

„Co to znamená ochočit?“

„Ty nejsi zdejší,“ řekla liška, „co tu hledáš?“

„Hledám lidi,“ odpověděl malý princ. „Co to znamená ochočit?“

„Lidé,“ řekla liška, „mají pušky a loví zvířata. To je hrozně nepříjemné. Pěstují také

slepice. Hledáš slepice?“

„Ne,“ řekl malý princ. „Hledám přátele. Co to znamená ochočit?“

„Je to něco, na co se moc zapomíná,“ odpověděla liška. „Znamená to vytvořit pouta...“

„Vytvořit pouta?“

„Ovšem,“ řekla liška. „Ty jsi zatím pro mne jen malým chlapcem podobným statisícům malých chlapců. Nepotřebuji tě a ty mě také nepotřebuješ. Jsem pro tebe jen liškou podobnou statisícům lišek. Ale když si mě ochočíš, budeme potřebovat jeden druhého. Budeš pro mne jediným na světě a já zase pro tebe jedinou na světě.“

„Začínám chápat,“ řekl malý princ.

„Ochoč si mě, prosím!“ řekla.

„Velmi rád,“ odvětil malý princ, „ale nemám moc času. Musím objevit přátele a poznat spoustu věcí.“

„Známe jen ty věci, které si ochočíme,“ řekla liška. „Lidé už nemají čas, aby něco poznávali. Kupují u obchodníků věci úplně hotové. Ale poněvadž přátelé nejsou na prodej, nemají přátel. Chceš-li přítele, ochoč si mě!“

„Co mám dělat?“ zeptal se malý princ.

„Musíš být hodně trpělivý,“ odpověděla liška. „Sedneš si nejprve kousek ode mne, takhle do trávy, já se budu na tebe po očku dívat a ty nebudeš nic říkat. Každý den si však budeš moci sednout trochu blíž...“

Druhý den přišel malý princ zas.

„Bylo by lépe, kdybys přicházel vždycky ve stejnou hodinu,“ řekla liška.

„Přijdeš-li například ve čtyři hodiny odpoledne, již od tří hodin budu šťastná. Čím více čas pokročí, tím budu šťastnější.“

Tak si malý princ ochočil lišku. Ale hodina odchodu se přesto přiblížila.

„Ach, budu plakat...“ řekla liška.

„To je tvá vina,“ řekl malý princ. Nepřál jsem ti nic zlého, ale tys chtěla, abych si tě ochočil...“

„Ovšem,“ řekla liška.

A potom dodala: „Jdi se podívat ještě jednou na růže a až mi přijdeš dát sbohem, dám ti dárek na rozloučenou – tajemství.“

Malý princ se odběhl podívat na růže a řekl jim: „Vy ještě nic nejste, nikdo si vás neochočil a vy jste si nikoho neochočili. Jste takové, jako byla má liška. Byla to jen liška podobná statisícům jiných lišek. Ale stala se z ní má přítelkyně a teď je pro mne jediná na světě. Jste krásné, ale jste prázdné.“

A vrátil se k lišce.

„Sbohem...“ řekl.

„Sbohem,“ řekla liška, „a tady je to mé tajemství, úplně prostinké: správně vidíme jen srdcem.“

„Správně vidíme jen srdcem,“ opakoval malý princ, aby si to zapamatoval,

/Z knihy Malý princ – zkráceno/

jméno spisovatele čti – (antuan d sent ekzipéry)

Úkoly:

1. Připravte se ve dvojicích na čtení rozhovoru prince s liškou.
2. Vyhledej v textu větu, kde liška vysvětluje princovi, proč lidé nemají přátel. Opiš si ji.
3. Které tajemství sdělila liška princovi při rozloučení? Odpověď vyhledej a napiš.

Vysvětli svými slovy, jak mu rozumíš.

Divá Bára (čít. str. 25)

Božena Němcová

I. Motivace.

Rozhovor na téma osobnost Boženy Němcové.

1) Soutěž dvou skupin – např. na zadní stěny školní tabule. Soutěžíme ve znalosti díla B. Němcové. Pro zajímavost vložíme jména dalších spisovatelů dle uvážení. Učitel si připraví přesně stejně úkol na dvě tabule tak, aby na ně děti neviděly. Třidu rozdělí do dvou skupin. Žáci chodí postupně k tabuli a označují čísla spisovatele a jeho dílo. Nebo dvojici, která k sobě patří, spojí barevnou čarou.

Příklad soutěžního úkolu:

1. Karel Jaromír Erben	–	3. Pipi, dlouhá punčocha
2. Božena Němcová	-	1. Kytice
3. Astrid Lingrenová	-	2. Babička
4. Božena Němcová	-	4. Pyšná princezna
5. František Hrubín	-	6. Šul nad zlato
6. Božena Němcová	-	5. Špalíček

2) Rozhovorem zjistíme, které pohádky (Sedmero krkavců, Princezna se zlatou hvězdou, Slovenské pohádky) nebo jiná díla děti znají z čítanky nebo i televize. Připomeneme, že B. Němcová napsala i řadu povídek – např.: Pan učitel; Chýše pod horami; Karla; V zámku a podzámčí a Divá Bára. Lidé znají hlavně Babičku. My si přečteme povídku Divá Bára.

II. Čtení povídky.

1) Vysvětlení výrazů za článkem.

2) Návuk plynulého čtení – nejprve čtou schopnější čtenáři. Při opakovaném čtení postupujeme po odstavcích. V každém odstavci vyhledáváme hlavní myšlenku a vysvětlíme slovní spojení a slova, která se dnes nepoužívají.

III. Samostatná práce.

Přečti si potichu první odstavec. Dozvíš se, jak Bára vypadala. Podle toho popisu nakreslí její portrét.

Divá Bára

Božena Němcová

Když Bára dosáhla patnácte let, žádné děvče v celé dědině nemohlo se jí rovnat v její síle a velikosti a mrštná byla jako pstruh. Pleti byla tmavohnědá, dílem od přirozenosti, dílem od slunce i větru, neboť si nikdy, ani v parném létu nezastřela tvář, jako to vesnická děvčata dělávala. Hlava zdála se veliká, ale to dělalo množství vlasů, černých jako havran, dlouhých, ale hrubých jako žíně. Čelo měla nízké, krátký tupý nos, ústa trochu velká, ale červená jako krev. Nejpečnějším bylo u ní oko; a právě proto musela od lidí posměch snášet. Spílali jí, že má oči buliči. Veliké měla oko, neobyčejně veliké a modré jako chrpa, obrostlé dlouhou černou řasou. Nad okem klenulo se husté černé obočí. – Když se Bára škaredila, podobala se její tvář obloze černými mraky zatažená, z nichž se jen kousek oblohy

modralo. – Ona se ale málokdy škaredila, leda když jí chasa nadávala, že má buličí oči, to jí oči hněvem sršely a mnohdy se až do pláče pustila. Jakub ale vždy jí říkal:

„Ty hloupá, co si z toho děláš, já mám také velké oči. – A nechsi jsou buličí, však to není nic zlého; vždyť se ta nemá tvář umí na člověka mileji podívat než ti tam!“ – Přitom obyčejně ukázal holí k dědině. –

Pozdější léta ale, když přišla k síle, netroufla si chasa ubližovat jí, neboť za každou urážku dávala hned oplatky. Silní chlupci nebyli s to ji přeprat; kde nevystačila síla, tu pomohla si obratností. Tak si dobyla pokoje.

Bára měla vůbec do sebe tolik neobyčejných vlastností, že se nebylo čemu divit, když si sousedé o ní povídali, že je to přece jen nějaké „divé dítě“, a ne-li to, tedy že ji zajisté polednice vzala pod moc svoji. – Tím vyřknutím bylo všechno počínání děvčete vysvětleno a omluveno, ale mělo ten následek, že se jí vesničané báli. Kdo ji chtěl hodně pozlobit, řekl jí „divá Báro!“ – ale byl každý na omylu, kdo si myslel, že ta přezdívkou jí víc než každá jiná mrzí, tím jí právě neublížili. Ona slýchala sice povídačky o polednicích, večernicích, o vodním muži, čertu a strašidlech, slýchala o tom mezi dětmi, ale nebála se ničehož.

Dokud byla malá, bral ji otec s sebou na pastvu a tu hrála si celý den s psem Lišajem, který jí byl po tátovi nejmilejší kamarád. Táta s ní mnoho řečí nenadělal, seděl a vydlaboval dřevěnky, chvílemi pozdvihl hlavu po stádu, a jestli nebylo pohromadě, poslal Lišaje, aby krávu nebo jalovici vrátil, což pes jak náleží, vyvedl. Když byla Bára větší, mnohdy za tatínka stádo vyhnala; krávy znaly její hlas tak dobře jako Jakubovu troubu, zlý býk, jehož se ostatní chlupci báli, poslechl, když mu Bára zahrozila.

Když chtěl Jakub stádo vybrodit, a přes řeku je hnál, posadil Báru některé krávy na hřbet, řekl jí „drž se“, - sám pak plaval za stádem. Jednou se Bára dobře nedržela, smekla se do vody, tu ji Lišaj za suknicí vytáhl a táta ji hodně vypeskoval. Ptala se tedy táty, co se musí dělat, když chce plavat, táta jí ukázal, jak musí rukama i nohama pohybovat. Bára si to pamatovala a tak dlouho zkoušela udržet se nad vodou, až to dokázala. Zalíbilo se jí plavání tak, že v létě zrána i večer se koupávala, a nejen dlouho plavat vydržela hlavou nad vodou, ale i pod vodou.

Zkrátka Bára neznala strach a bázeň; ani když hrom bil a bouře nad údolím vztek svůj vylévala, nechvěla se. Ba naopak, když vesničané okna i dvěře zavírali, hromničné svíce rozsvěcovali, tu Bára nejraději stála na záspí, by lépe dívat se mohla na obzor před okem rozprostřený.

Sousedé vidouce dívčinu neohroženost, a že jí nikdy nic zlého nepřihodí, tím více potvrzení byli v mínění svém, že je dítě chráněné nějakou nadpřirozenou mocí.

/Z knihy Povídky – úryvek/

buličí oči – zde velké modré oči

dřevěnky – ručně dlabané dřevěné nádoby, lžíce a podobně

hromničné svíce – svíčky, které zapalovali vesničané vždy při bouři (věřili, že jim blesk neuhodí do chalupy)

Úkoly:

1. V povídce jsi přečetl Bářinu charakteristiku. Pokus se vyjádřit svými slovy, jaká Bára byla a jak vypadala.
2. O kterých nadpřirozených bytostech se B. Němcová v povídce zmiňuje? Vypiš je.
3. Na následující otázky odpověz písemně:
 - Co se Bára od otce naučila?
 - Proč říkali vesničané o Báře, že je „divá“?

Rozhovor (čít. str. 26)

Jaroslav Seifert

I. Motivace.

Hodina se bude skládat ze dvou částí. První bude pokračováním učiva z minulé hodiny, v druhé se seznámíme s hezkou básní známého básníka. Začneme prohlídkou portrétů Báry, který žáci nakreslili v minulé hodině. Nejvýstižnější portrét oznámujeme.

II. Dokončení čtení o Divé Báře - vyhledávání v textu – samostatně, odpověď ústně.

- 1) Vyhledat, o kterých nadpřirozených bytostech se v povídce píše. (o polednicích, večernicích, o vodním muži, o čertu a strašidlech).
- 2) Vyhledat a stručně svými slovy odpovědět, co se Bára naučila od svého otce a proč jí říkali divá Bára.

III. Nácvik přednesu básně Rozhovor od J. Seiferta – Motivace (v 8. ročníku jsme se učili báseň Podzim, Robinson Crusoe, Věneček, Pomlázka; v 7. ročníku báseň Září, Vánoční koleda, Písnička na konec, První dopis mamince).

- 1) Přednes učitele, žáci pouze poslouchají
- 2) Předčítá dobrý čtenář – žáci sledují text.
- 3) Nácvik výrazného přednesu po odstavcích s rozbořem.
- 4) Vyhledávání rýmů – vždy dvojice žáků. (*mechu – oddechu*)
- 5) Znovu vzorový přednes – 2 žáci jako rozhovor.

IV. Uložení úkolu – Naučit se recitovat dle textu.

Rozhovor

Jaroslav Seifert

Kde bydlí víla?

Asi v mechu,
celou noc tančí bez oddechu,
pak věneček si odstrojí
a ustele si pod chvojí.

A co má k jídlu?

Místo kávy
do hrníčku si sbírá z trávy
třpytivé rosné krůpěje
a ráno si je ohřeje.

A to jí stačí?

Stačí asi,
je živá jenom z vůně, z krásy
a na svůj usměvavý ret
dá lupen růže, který slét.

A viděl jsi ji?

Jenom v šeru,
větřík hrál jako na citeru.
Myslil jsem, někdo neznámý,
a lampa ve tmě zhasla mi.

A byla hezká?

Jistě byla.
Je hezká každá, když je víla.
A druhého dne jsem tam zdvih
pár kvítek již povadlých.

/Ze starší čítanky/

Na cestu (čít. str. 27)
František Hrubín

I. Motivace.

Řízený rozhovor na téma „dílo F. Hrubína.“ Jeho Špalíček veršů a pohádek by měl učitel dětem ukázat a připomenout, že kniha je určena pro děti nejmenší i velké, a že některé básničky a pohádky jsme četli v nižších ročnících.

II. Po tomto úvodu učitel zopakuje se žáky pojem „divadelní hra, role, herec, jeviště, dějství atd.“

III. Nácvik dramatizace pohádky – učitel vede žáky ke čtení s přirozenou intonací a přízvukem.

IV. Úkoly - společně

V. Samostatná práce:

- 1) Napiš do sešitu, jaké dárky chtěla koupit Gábinka a Málinka.
- 2) Co chtěla od tatínka Kráska?
- 3) Nakresli některý z dárků.

Na cestu

František Hrubín

Gábinka a Málinka: Co nám koupíš, tatínku? Tatínečku!

Kupec: Všechno, co si budete přát!

Málinka: Já toho moc nechci, pár maličkostí...troje šaty, takové, co se teď nosí...aspoň u jedněch živůtek s atlasovými rukávy.

Gábinka: Mně taky troje šaty...rukávy aby měly zázvorovou barvu a živůtek sepjatý širokými stuhami...

Málinka: Obroučkovou sukni...náhrdelník, náramky, troje střevíčky k těm šatům...a potom...

Gábinka: Kočár bys nechtěla...a prince?

Málinka: To už přijde samo!

Gábinka: A stužku do vlasů...zelenou hedvábnou síťku propletenou zlatými nitěmi...

Málinka: A mně ještě klobouk vyšívaný zlatem...

Kupec: Snad to všechno stačím, děvenky.

Gábinka: Musíš!

Kupec: A co tobě mám přivést, Krásko?

Kráska: Jen když se vrátíš zdrav.

Kupec: Řekni si!

Kráska: Nejezdi nazpátek v noci...a vyhni se tomu začarovanému lesu, nikdo se odtamtud nevrátil.

Gábinka: Přetvařuje se, a nejradši by chtěla celý krám.

Málinka: Nedívej se jako myška z botníku a mluv!

Kráska: Když mermomocí chceš, tatínku. Jestli náhodou uvidíš cestou kvést růže, utrhni jednu pro mne.

Kupec: Růži?

Kráska: Jednu růžičku.

Málinka: To je ale rozmarná holka!

Gábinka: Musí mít něco hodně zvláštního!

*/ Podle divadelní hry Kráska a zvíře/
upraveno a zkráceno*

Úkoly:

1. Jak se jmenuje divadelní hra?
2. Kdo je autorem? Co ještě znáš od Františka Hrubína?
3. Pověz z paměti, které osoby vystupují v této ukázkce z divadelní hry.
4. Rozdělte si úlohy a přečtěte si tuto scénu.
5. Přečti, co chtěla kráska od tatínka.

O stvoření světa (čít. str. 28)

Hana Doskočilová

O lidském nevďěku (čít. str. 28)

Hana Doskočilová

I. Motivace.

Pro práci v následujících hodinách využijeme poznatky hlavně romských dětí o romské kultuře (o písních, tancích, pohádkách).

Připomeneme četbu z knihy „Zpívající housle.“ Je to kniha cikánských pohádek, ze které jsme v 8. ročníku přečetli pohádku „Čertí plácek“ a „O strašném Angulimálovi.“

My se seznámíme s další spisovatelkou, která sepsala romské pohádky (se Zdeňkem Millerem vytvořila příběhy o krtkovi.)

V 8. ročníku jsme přečetli od H. Doskočilové ukázkou z knihy Diogenes v sudu, která se jmenuje Kolumbovo vejce. V 9. ročníku si přečteme čtyři ukázky z knihy „O mamě Romě a romském Pámbíčkově“, kterou také napsala H. Doskočilová. Jestli se ukázky budou líbit, je možné přečíst celou knížku. (Je k půjčení v dětské knihovně) Po tomto úvodu přistoupíme ke čtení ukázek.

II. Pro pochopení, poučení i zábavu použijeme různé metody a formy práce.

1) O stvoření světa – přečte učitel. Ukázkovým předčítáním vzbudí zájem o pokračování příběhu.

2) Řízený rozhovor - O čem učitel četl; znáte podobný příběh; co si myslíš o stvoření světa...?

3) O lidském nevďěku – tiché čtení.

4) Vypravování po tichém čtení. Učitel nejdříve zjišťuje, jak žáci pochopili pokračování prvního příběhu.

Následuje upřesnění zadáváním otázek – např.: Proč si lidé stvořili nové bohy; jací byli noví bohové; co si vyčítal Pánbůh; kam se ukryl....?

O stvoření světa

Hana Doskočilová

Pánbůh většinu času prospí. Vzbudí se tak jednou za milion let a něco stvoří. Třeba oblohu s hvězdami, a zase spí dál.

A když se příště vzbudí, nestačí se divit: Některé hvězdy se daly dohromady, je z nich jedna veliká, jiné se naopak rozprskly na malinké střípky, a všechno to oblohou krouží a rejdí a tancuje, radost pohledět.

Pánbůh je spokojen a honem stvoří něco lepšího. Stvoří svět a na něm vítr a vodu. A zase spí milion let a ve snu už se těší, co pěkného z toho vzejde.

Taky že vzešlo. Vítr vodu rozfoukal, v důlcích je moře a jinde mezi kopečky tečou řeky a potoky, jak modré mašle, jak stříbrné pentličky.

A tehda Pánbůh ze samé radosti stvořil semínka všech rostlin. Byla s tím pipláčka, ale stálo to za to. Za další milion let je celý svět zelený a celý kvete.

„Co může být ještě lepšího?“ zamyslí se Pánbůh. A stvoří zvířata. Do větru i do vody, na zem i pod zem. Na milion let si zdřímne a zase se může radovat. I zvířata se mu povedla! Až na to, že se navzájem požírají.

„To bude tím, že jsem jim nedal rozum,“ usoudí Pánbůh. A stvoří člověka. Jenom jednoho, protože takový rozumný člověk dá hromadu práce. Už se chystá znovu usnout, když se ho člověk zeptá:

„Co tu budu sám dělat, než se zase vzbudíš?“

„Milion let není taková dlouhá doba,“ broukne Pánbůh. Ale nechá se přemluvit a stvoří ještě jednoho člověka, k tomu prvnímu do páru. A teprve pak spokojeně usne.

Tentokrát však jeho probuzení nestojí za nic. Z těch dvou se mezitím stali lidé, je jich spousta a všichni rozumní. Co ale za ten čas udělali s božím světem? Škoda mluvit.

„Dokud to nedám do pořádku, stejně neusnu,“ povzdechne si Pánbůh a sestoupí dolů na zem.

O lidském nevděku

Hana Doskočilová

Lidé jsou sice rozumní, ale vůbec nejsou trpěliví. Jako jsou trpělivé třeba hvězdy nebo stromy nebo zvířata.

Nedokázali tenkrát čekat, až se Pánbůh vzbudí, a stvořili si vlastní bohy. A to byli nějací páni! Měli kostely a chrámy samé zlato, trápce, baldachýny, že proti nim skutečný Pánbůh vypadá jako chudý příbuzný.

„I kdybys byl skutečný Pánbůh, copak tě takhle můžeme někomu ukázat?“ mračí se kněží, kteří teď mají na světě věci boží na starosti, a přibouchnou Pánubohu dveře rovnou před nosem.

A Pánbůh zesmutní. Mohl by lidi samo sebou za jejich pýchu potrestat, sfouknout je ze světa jako smetí. Jenomže tohle on právě nikdy neudělá.

„Vždyť jsem to byl já, kdo je takové stvořil!“ vyčítá si pořád dokola a je z toho smutnější a smutnější. Až se ze samého smutku začne scvrkávat a pak už vážně není k poznání. Stulí se na větev starého stromu a usne tam jako zatoulaná veverka.

A od té doby není nikde k nalezení a nikdo z lidí už ho ani nehledá...

Jen Mama Roma si na Pánaboha každou chvíli vzpomene a v duchu mu vyčítá:

„Už zase spíš? Nespi! Jak mají bez tebe moje děti to svoje trápení vydržet?“

O velikém trápení (čít. str. 29)

Hana Doskočilová

Pánbůh v loktuši (čít. str. 29)

Hana Doskočilová

I. Motivace

Upozornění na dřívější setkání s autorkou a s ukázkami z knihy „O mamě Romě.“

Učitel vysvětlí dětem, že dovednost číst je důležitá například i proto, aby si další příběhy O mamě Romě přečetli i doma.

II. Příběh „O velikém trápení“ mohou číst všichni žáci. Od schopnějších žáků vyžaduje učitel čtení plynulé a se správnou intonací, hlavně při čtení přímé řeči. Při rozboru vysvětlí zejména spojení- k řece Ganze; v řece Ganze – jde o řeku Gangu v Indii a tím připomene původní vlast Romů.

III. Pokračování se jmenuje „Pánbůh v loktuši“ a dá se zdramatizovat. Mohou tak číst tři žáci (vypravěč, Mama Roma a Pánbůh). Zde můžeme opět procvičovat čtení s přirozenou intonací v přímé řeči. Před čtením vysvětlit pojem „Loktuše.“

IV. Dvanáct romských přikázání si mohou žáci opsat do sešitů jako samostatnou práci.

V. V závěru hodiny provedeme besedu. Otázkami (Která z ukázek se ti líbí; jak se bude podle tebe dál děj vyvíjet; souhlasíš se všemi přikázáními; chceš si přečíst další příběhy z knížky?) se přesvědčíme, zda romské děti chápou své kořeny a jak jsou na ně hrdé.

O velikém trápení

Hana Doskočilová

Když je někdo chudý, má být aspoň svobodný. A když pracuje, měl by z toho něco mít. Ale kdepak! Otroci pracují od slunka do slunka, a nemají z toho vůbec nic. Je taky úplně jedno, jsou-li líní nebo pilní, chytrí nebo hloupí, hodní nebo zlí, otrokářův bič praská nad všemi stejně.

„Než takovýhle život, je lepší umřít,“ nařikali Romové.

„Nemluvte hlouposti!“ okřikla je vždycky Mama Roma. Ona o své děti náramně dbala, však taky byly od ostatních otroků na první pohled k rozeznání. Noc co noc je vodívala k řece Ganze, aby se pořádně umyly a vypraly si aspoň košili.

A když se jim nechtělo, když reptaly, říkala jim pokaždé:

„Co jestli právě dneska potkáme Pánaboha? Špinavých by si nás ani nevšiml.“

Nikdo z Romů tomu nevěřil, ale milovali Mamu Romu, a tak jí nechtěli kazit radost.

Až jednou za jasné noci, kulatý měsíc se kutálel oblohou a u řeky bylo světlo jako ve dne, našla Mama Roma spícího Pánaboha na větvi starého stromu.

„Vždyť to je on!“ zvolala překvapeně.

Romové se hned shlukli kolem, byli však velice zklamaní. Že je Pánbůh takový maličký a celý zaprášený.

„Tím se netrapte,“ usmála se Mama Roma. „Když ho budeme mít rádi, však on povyroste!“

A vzala Pánaboha do náruče a vykoupala ho v řece Ganze jako své nejmilejší děťátko.

Pánbůh v loktuši

Hana Doskočilová

Pod láskyplnou péčí Pánbůh doopravdy rostl a rostl, už si začínal být zase podobný. Ale pak jednou Mama Roma řekla:

„Dost, to stačí. Většího bych tě na té naší daleké cestě v loktuši ani neunesla.“

„Na jaké cestě? Nikam nepůjdu,“ broukl Pánbůh a zívł.

„Ale půjdeš,“ ujistila ho Mama Roma. „Přece tě tu nenecháme? Teď jsi náš a patříš do rodiny.“

„Když mě se nikam nechce,“ řekl Pánbůh a zívł podruhé

„Máme tu snad kvůli tobě zůstat nadosmrti? Ani náhodou! Dřeme od nevidím do nevidím, ale žádný se nestará, jestli tady umřeme hladu nebo ne. Co si neukradneme, to nemáme.“

Teprve teď se Pánbůh jaksepatří probudil.

„Krást je přece veliký hřích!“ zahřimal pobouřeně, až se vody řeky Gangy vzedmuły do výše a všichni Romové se přikrčili.

Jen Mama Roma zůstala úplně klidná.

„No právě,“ řekla, jako by se nechumelilo. „Musíš nás prostě odvést někam jinam, kde bychom krást nemuseli.“

A vydala se shánět loktuši, velikou a pěkně měkoučkou, aby se v ní Pánubohu dobře cestovalo.

Potom si loktuši s Pánembohem hodila na záda a šli. I ta loktuše byla kradená, kde by ji Mama Roma jinak vzala? Ale Pánbůh se radši tvářil, že o tom neví, jen si povzdechl:

„Rom je Rom a Romem zůstane.“

Mama Roma si to však vyložila po svém:

„Slyšeli jste Pánaboha, děti? ROM JE ROM A ROMEM ZŮSTANE. To bude naše první romské přikázání.“

Všichni se z toho tenkrát na břehu Gangy náramně radovali a dali se do tance a do zpěvu:

„Rom je Rom, ts,ts,ts,

Rom je Rom, ts ts téte déde,

Rom je Romem a Romem zůstane!“

A tahle písnička je potom provázela na celé jejich nekonečně dlouhé cestě...

/z knihy O Mamě Romě a Romském pámbičkovi/

Dvanáct Romských přikázání, jak je svým dětem vypravují romské maminky

- Rom je Rom a Romem zůstane.
- Rom Romovi pomůže vždycky, Pánbůh, jenom když se probudí.
- Romové nade vše milují své děti, i ty nehodné.
- Romové dovedou odpouštět.
- Romové dovedou hudbou hovořit s Pánembohem.
- Rom dokáže po dobrém skoro všechno, ale po zlém s ním nikdo nic nepořídí.
- Romové jsou hrdí a nechtějí nic zadarmo.
- Romové si dobré pověsti váží a dovedou se o ni poprat.
- Práce Romy vždycky zachrání.
- Statečný Rom potřebuje statečnou ženu, ale statečná Romka má dost odvahy pro celou rodinu.
- Cokoli udělá jeden Rom, jako by udělali všichni.
- Romové, naučte se číst a psát.

/vybráno z knihy Hany Doskočilové O Mamě Romě a Romském pámbičkovi/

Kainovo znamení (čít. str.31)

Hana Doskočilová

I. Motivace.

1) Zopakujeme pojmy „pověst, báje, pohádka.“ Poukážeme na hlavní znaky.

2) Vhodnými otázkami zjistíme, co si žáci zapamatovali o spisovatelce Haně Doskočilové. Připomeneme si ukázky z knihy „O mamě Romě a Romském pámbíčkově a také třeba příběhy o krtkovi.

Zájem vzbudí různé verze o stvoření světa, které si učitel předem připraví. Pak oznámí, popřípadě ukáže, jak se jmenuje kniha, ze které je příběh. Protože budou tuto ukázkou číst žáci samostatně, řekne jim učitel, na co se mají soustředit (např., aby uměli vyhledat odpovědi na otázky za článkem.

II. Tiché čtení.

III. Kontrola porozumění – odpovědi na otázky za článkem – ústně.

IV. Další práce s textem.

1) Hlasité čtení – čtení plynulé a přesné.

2) Doplnování slov do neúplných vět – učitel má věty napsané na tabuli nebo pro každého žáka na kartičce, žáci věty vyhledají v textu a slovo doplní – např.:

- Podle prastaré báje byl prvními rodiči na světě _____ a _____ .
- Starší _____ byl zlostný a _____ až hanba, druhý syn _____, byl tichoučký jako tůňka v _____ .
- Když bratři dorostli, Ábel se stal _____, Kain obdělával _____ .

Kainovo znamení

Hana Doskočilová

Podle prastaré báje byli prvními rodiči na světě Eva s Adamem. A že neměli, od koho by odkoukali, jak své děti vychovat, moc se jim to nedařilo. Starší Kain byl zlostný a vzpurný až hanba, druhý syn, Ábel, měl naopak povahu spíš zakřiknutou, tichoučký byl jako tůňka v lese.

„Z Ábela si vezmi příklad,“ slýchal Kain odmalička. Ale bylo to horší než lepší, Kain se ještě ke všemu naučil bratrovi závidět.

A závist je jako kapka jedu, kapka ke kapce a začnou se nenávidět...

Když bratři dorostli, Ábel se stal pastýřem, Kain obdělával pole a oběma se práce dařila. Kainovo obilí dozrávalo, Ábelovy ovce měly jehňata a přišel čas, aby část úrody podle zvyku obětovali bohu Hospodinu.

Postavili tedy každý svůj kamenný oltář, nanosili každý svou hraničku dříví a na ni položili každý svůj dar: Ábel tučné jehně a Kain snopek pšenice.

Bůh Hospodin je shůry pozoroval. Líbilo se mu, jak mladší Ábel trpělivě vykřesává jiskru a potom vlídně ohni domlouvá, aby se rozhořel. Zato Kain i u téhle práce klel a nadával, až se bůh Hospodin zachmuřil, napomenul Kaina a na jeho obilí už ani nepohlédl. Přijal jenom Ábelovo jehňátko.

„I Hospodin má radši Ábela!“ řekl si Kain a závist ho v té chvíli nadobro připravila o rozum.

A tak cestou k domovu, když se na večer vraceli bratři pěšinkou mezi poli, uhodil Ábela kyjem a na místě ho zabil.

Viděl to jenom bůh Hospodin a velice se nad tím činem zhrozil. Ani on neměl žádnou zkušenost, jak daleko to mezi bratry může dojít, vždyť Kain a Ábel byli první bratři na světě! Jestli to tak půjde dál... A právě proto, aby to dál šlo úplně jinak a mnohem líp, rozhodl se Kaina potrestat tím nejhorším trestem:

Udělal mu na čele znamení, aby každý poznal, ať člověk, zvíře nebo pták, jak hanebný čin Kain spáchal a všichni se od něho s hrůzou a odporem odvrátili.

Lépe by bylo Kainovi, kdyby umřel. Ale on musel chodit se svým znamením po světě nekonečnou řadu dní, nekonečnou řadu let...

A dny mu byly jako roky a roky jako celá staletí.

/Z knihy Damoklův meč/

Otázky a úkoly:

1. Jak se jmenovali, podle báje, první rodiče na světě?
2. Řekni jména prvních bratrů.
3. Jaké vlastnosti bratři měli?
4. Vyhledej a přečti, čím se bratři živili.
5. Jak potrestal Hospodin Kaina za jeho hanebný čin?
6. Je tento příběh povídka, báje, román nebo pohádka?

Prosinec (čít. str. 32)

František Hrubín

I. Motivace.

V úvodu hodiny prověříme znalosti z přírodovědy (mezipředmětové vztahy). Zopakujeme pojmy „letní a zimní slunovrat, obratníky Raka a Kozoroha, charakter měsíce prosince a důležité svátky.“ Probereme pranostiky na prosinec. Oznámíme žákům, kterou báseň se naučíme a jméno autora. Zde se zeptáme, jak se jmenuje autor básní (básník) a co od F. Hrubína známe (alespoň sbírku Špalíček veršů a pohádek).

II. Návik recitace básně Prosinec. Postupujeme podle obvyklé metodické řady:

- 1) Poslech – přednáší učitel – žáci mají uzavřené čítanky.
- 2) Předčítá dobrý čtenář – žáci čtou potichu.
- 3) Kontrola porozumění – žáci zkouší vystihnout hlavní (je lehká).
- 4) Návik recitace po slokách – rozbor každé sloky (počet veršů, rýmující se slova).
- 5) Procvičování formou doplňování chybějících slov – např.:

Za celý dala země lidem
hojně a teď usíná.
Na sníh položil se s klidem
vlhký v teplého
- 6) Sborová recitace – na závěr.
- 7) Ilustrace k básni – samostatně.
- 8) Uložení domácího úkolu – naučit se báseň zpaměti.

Prosinec

Prosinec je dvanáctým, posledním měsícem roku. Má **31** dní. V tomto měsíci nastává zimní **slunovrat**.

Nejznámějšími svátky v prosinci jsou **Vánoce**. 24. prosince se slaví Štědrý den a 25. prosince Boží hod vánoční. Velké oslavy jsou též 31. prosince, kdy se slaví Silvestr a očekává se příchod nového roku.

Některé pranostiky na prosinec.

- Na Adama a Evu čkejte oblevu.
- Když na Štědrý den sněží, na pytle se chmel těží.
- Studený prosinec, brzké jaro.
- Není-li prosinec studený, bude příští rok hubený.
- Když v prosinci mrzne a sněží, úrodný rok na to běží.

Prosinec

František Hrubín

Za celý rok dala země lidem
hojně darů a teď usíná.
Na střechy sníh položil se s klidem,
vlhký u teplého komína.

Ve stavení život neustává,
všechno se tu chystá na hody,
voní jehličí i kamna žhavá,
je to vůně míru, pohody.

Zimo, obcházej si naše prahy,
krabáťte se, od zmrazků,
buď si ještě na sluníčko záhy,
ale stále je čas na lásku!

Jak přišla hrdlička k pásku(čít. str. 33)

František Halas

I. Motivace.

Připomeneme žákům osobnost básníka, od kterého jsme četli např. báseň „Co všechno musí udělat jaro“ – 7. roč. Jak říká název, básník psal o jaru. V básni „Jak přišla hrdlička k pásku“ se nemluví o žádném ročním období, my však o dvou postavách z básně mluvíme hlavně v období Vánoc. Báseň je vhodná ke sborové recitaci pro vánoční besídku. Mohou účinkovat všichni žáci. Prohlédneme si obrázky hrdličky.

II. Návik básně.

- 1) Výrazné čtení básně předvede učitel.
- 2) Následné výrazné čtení všemi žáky – úlohy rozdělit předem, aby přečtení bylo plynulé.
- 3) Ústní formulace – o čem je báseň?
- 4) Rozbor – kdo napsal báseň; z jaké knížky je; kolik má slok; mají stejný počet veršů; čtete dvojice slov, která se rýmují.

III. Samostatná práce.

Vyber si z básně pět libovolných slov a utvoř s nimi pět vět.

Např.: Maria – Moje teta se jmenuje Maria

Hrdlička – Na stromě sedí hrdlička

Kolíbka – V našem dětském pokoji stojí kolíbka.

IV. Uložení domácího úkolu.

Každý žák se naučí čtyři verše, které mu učitel přidělí z paměti. Může to být příprava na besídku.

Jak přišla hrdlička k pásku

František Halas

Maria Panna v samé práci
a Ježíšek jí nechce spát.
Poklízet, vařit, zašívát si
a ještě k tomu kolíbat.

Hrdlička lítá, samá legrace
a nechce se jí mršce do práce.

Durdí se panna: „Co se máš co smát?
Ježíška budeš kolíbat!“

Kolíbala hrdlička,
kolíbala Ježíška,
sotva zavřel očička,
ulítla mu hrdlička.

Kolíbka se zastavila, Ježíšek, ten pláče zas,
mlíko s plotny utíkalo, k obědu byl právě čas.

„Ty lajdačko, hned pojd' sem,
počkej, my tě přivážem!“

Vzala panna sametku.
„Ty, ty poběhlice.“
uvázala hrdličku
rovnou ke kolíbce.

Oběd je už uvařený, a Ježíšek spinká dál,
neposeda nesměje se, pásek se jí zařezal.

„Prosím, prosím, svatá Panno, dej mi trošku zalítat,
já už budu tuze hodná, přijdu zase kolíbat!“

„Ježíškovi do kašičky
cukrů, cukrů, cukrů dám,
cukrů, cukrů do hubičky,
řekni!: Už se nehněvám!“

Panna v smíchu klopí řasy:
„Kš! Kš! Let' si pohane!
Za trest však na věčné časy
pásek ti už zůstane!“

/Z knížky Před usnutím/

Tak nádherné Vánoce (čít. str. 34)

Martina Driverová

I: Motivujeme rozhovorem o zimě, zopakujeme prosincové svátky (Mikuláš, Vánoce) a povíme si o zvycích, které dodržujeme. Úvod ukončíme několika slovy o autorce ukázky.

II. Čtení úryvku začneme nácvikem slovních spojení, která jsou podtržená. Některá si vysvětlíme.

III. Vystřídáme několik forem práce.

- 1) Tiché čtení – úvod – asi čtyři krátké odstavce – kontrola porozumění.
- 2) Dále střídáme čtení schopných čtenářů, vzorové čtení učitele a ostatních žáků.
- 3) Přečtené části rozebereme, srovnáme s tím, co znají děti z domova.
- 4) Další nácvik plynulého čtení – každý žák si sám vybere asi čtyři řádky textu, potichu si je přečte a následně je čte hlasitě. Učitel jeho výkon ohodnotí.

IV. Samostatná práce.

Namaluj všechny dárky, které dostala dívka, která příběh vypráví.

Tak nádherné Vánoce

Martina Drijverová

Tak nádherné Vánoce jako letos jsme snad ještě neměli. A vůbec, celý prosinec byl báječný. Čím to asi je, že někdy se nedaří vůbec nic, a jindy všechno?

Začalo to výstavou výrobků, které jsme dělali v kroužcích. Já jsem vystavovala keramického ptáčka a vyřezávanou žirafu. Tu jsem udělala pro Martina. Slíbili mi, že ji před Vánocemi dostanu zpět.

A představte si, že ten můj žlutý kanárek vyhrál první cenu! Dostala jsem diplom a knížku o keramice v dávných dobách. Jsou tam všelijaké nádoby z pravěku, z Řecka i z Egypta, sošky i lampičky... Je to nádherná! Maminka mi dala diplom zarámovat a pověsila jsem si ho v pokoji na zeď.

Mám z něj radost. Znamená, že už nejsem jen taková obyčejná holka. Umím něco navíc, nejen to, co chtějí ve škole. Možná bych to mohla dělat, až budu velká.

Před Mikulášem jsem vyřezala velikého čerta. Ale udělala jsem mu rozesmátou pusku, aby se Martin nebál. Šli jsme se trochu projít a koukali jsme na Mikuláše a čerty venku. Ale jen tak zdálky. Domů tyhle převlečené lidi nezveme. Kvůli Martinovi – a mně se to taky nelíbí. Večer pak přestane být tajemný, když vidíte, že Mikuláš má přilepené vousy a čert je jen soused v starém kožichu.

Mnohem víc se mi líbí, když je vidíme z daleka. A když pak přijdem domů a na stole hoří červené svíčky a pod oknem jsou na stole nacpané barevné punčochy, pomeranče a velcí Mikuláši z čokolády a perníku.

Letos tam byli i čerti ze sušených švestek a z hrozeinek (ty udělala maminka) a veliký ananas. Měli jsme se opravdu báječně! Maminka naučila Martina básničku o Mikuláši a on ji docela hezky odříkal, už mluví zas trochu líp.

Ve škole jsme psali samé písemky, ale skoro všechny se mi povedly. Jen ta matematika! Ta mi letos moc nejde. Dostala jsem dvojku a trojku. Ale maminka řekla, že to nevadí. Jinak mám známky dobré a občas se něco zkažit může.

Pár dní po Mikuláši jsme začaly s maminkou péct. Pekly jsme odpoledne, když Martin spal. Já snad radši cukroví pečtu, než jím. Líbí se mi vykrajování formičkami a čekání u trouby, když už to z ní voní... Letos jsem dělala sama těsto na vanilkové rohlíčky i na

linecká kolečka. Napečené cukroví jsme skládaly do plechových krabic, které jsme našly ve sklepech. Jsou po tetě, ještě za starých časů. Nejdřív vypadaly ošklivě, byly celé zaprášené, ale když jsme je umyly, objevily se na nich nádherné barevné obrázky. Loď s napnutými plachtami. Paní s pejskem, holčička s medvídky a panenkami. Na nejkrásnějším obrázku jsou saně tažené jeleny a na nich samé dárky, spousta balíčků. A kolem ozdobené stromečky a sněhové vločky. Nádherná!

Pak se před obchodem objevily kádě s rybami, a to už jsou Vánoce skoro za dveřmi. Maminka s tatínkem uklízeli a já jsem hlídala Martina. Hrál jsem mu divadlo a četla jsem mu z knížek. Snad taky věděl, že budou Vánoce, byl docela hodný. I na procházkách se choval slušně, díval se na kapry a na ozdoby za výklady a výskal, jak se třpytí. Bylo mi jedno, jestli nás někdo ze třídy uvidí...

Všechny dárky jsem zabalila do vánočního papíru a den před Štědrým dnem jsem je dala mamince, aby je uložila pod stromeček. Na Štědrý den jsme jeli s tatínkem do lesa. Vozíme tam mrkev a suchý chleba pro zvířata. Já jsem letos pověsila na větev ty nasušené jeřabiny. Dávám je i do svého krmítka na zahradě a každý den sypu ptákům drobečky. Jen jsme vyjeli z Prahy, začalo sněžit. Trošku jsme se prošli po lese, a když jsme jeli domů, byla už pořádná chumelenice. Tatínek musel jet pomalu.

„Zatracený sníh,“ povídal, ale já vím, že to tak nemyslel. Má rád na Vánoce bílo zrovna jako já. Když jsme se vrátili domů, byl už obývací pokoj zavřený. Dostali jsme jen vánočku a čaj – kdo se na Štědrý den necpe, uvidí zlaté prasátko!

Odpoledne jsem si na chvíli četla. A pak už jsme se oblékli do svátečních šatů. Čekali jsme s Martinem u mě v pokoji. Zazvonil zvoneček..., otevřely se dveře.

Páni, těch dárků! A stromeček! Tak veliký jsme na sídlišti neměli, tam by se nevešel... Byly na něm naše staré ozdoby, ale taky spousta nových, jablíčka, kuličky, hvězdy... Jenže na to ještě bude čas, prohlédnout si je. Nejdřív se musí rozbalit dárky...

Dostala jsem tolik balíčků, že jsem tomu ani nemohla věřit. Svetr, dvoje pastelky, čepici, opravdivou voňavku s konvalinkou na obrázku, veliké nové album a sedm knížek! V největším balíku byla kožesina! Bílá, beraní...

Maminka a tatínek měli z mých dárků taky radost. Maminka si hned dala do mé vázičky tři větvičky jmelí. Váza se mi povedla, omalovala jsem ji modře a bíle samými proužky. A dobře se vypálila, nepropouští vodu, a to je hlavní. Tatínek si hned dal tužky do stojánu a Martin? Mazlil se se žirafou, a že si ji vezme do postýlky... Dostal taky hodně dárků, asi až moc, protože nakonec byl rozčilený a začalo mu cukat v obličeji. Tatínek ho odvedl nahoru, aby si odpočinul, a my s maminkou jsme všechno v pokoji uklidily. Odnesly jsme dárky do pokojů a začaly jsme chystat na stůl.

Rybí polévku a bramborový salát už měla maminka hotový, teď jen smažila kapra. Já jsem zatím rovnala cukroví na mísy. Sem tam jsem nějaké uzobla, protože jsem měla už děsný hlad. Prasátko je stejně jen pověra! Ale vánoční večere po hladu báječně chutná.

Když už jsme měly všechno připravené, bylo mi takové horko, že jsem šla na chvíli ven, na zahradu. Bylo tam krásně. Sníh se třpytil a za naším oknem svítil barevně stromeček. Jinak bylo všude bílo: na plotě, na záhonech, a dokonce i ve schránce. Jak se tam mohl sníh dostat, když byla schránka zaklopená?

Šla jsem se podívat... a on to nebyl sníh. Byla to obálka. Bez adresy, bez jména? Pro koho to může být? A ani nebyla zalepená, jen okraje měla zastrčené dovnitř. Tak jsem nakoukla – a bylo to pro mě. Obálka byla plná známek.

/Ukázka z knihy Domov pro marťany/

Otázky a úkoly:

1. Jak se jmenuje autorka příběhu? Ze které knížky je ukázka?
2. O které době se v ukázce píše?
3. Najdi a přečti, jakou výzdobu a dárky měly děti doma na Mikuláše?
4. Vyjmenuj dárky, které dostali jednotliví členové rodiny pod stromeček.

Před Štědrým dnem (čít. str. 37)
Jaroslav Seifert

Znamé koledy (čít. str. 36,37)
(Půjdem spolu..., Koleda..., Štědrej večer..)

I. Motivace.

Všechny koledy lze využít motivačně. Zároveň, i když jsou známé, je může učitel zařadit do vystoupení na vánoční besídce. Stejně i báseň J. Seiferta „Před Štědrým dnem.“ Hodina by měla být zábavná.

II. Čtení koled a rozbor textů. Všimnout si například rýmů a vyhledat je.

III. Zpívání koled. Připomenout, kdy se zpívají. Poslední zpívanou koledou by mohla být koleda „Štědrej večer nastal“ a po ní učitel přistoupí na nácvik recitace básně od J. Seiferta. Předtím může se žáky najít, co už od něj letos četli (Rozhovor). V nižších ročnících mnoho básní.

IV.

1) Vzorové čtení básně (učitel nebo schopný žák).

2) Práce s textem – jak se jmenuje básník; název básně; počet slok; počet veršů ve sloce; rýmy – ob řádek; kdo s kým mluví; co je to stearin (**vosk**); atd.

3) Nácvik přednesu – po přečtení

- Můžeme použít způsob doplňování slov – učitel napíše na tabuli báseň s chybějícími slovy, žáci doplňují – např. Kdepak jsi? Pojd' sem na!
- Učitel rozdělí žákům sloky, dá jim čas na tiché čtení, pak zkusí všichni báseň zpaměti recitovat.

Znamé koledy

Půjdem spolu do Betléma

Půjdem spolu do Betléma duj-daj, duj-daj, duj-daj, dá!
Ježíšku, panáčku, já tě budu kolíbat,
Ježíšku, panáčku, já tě budu kolíbat.

Začni, Kubo, na ty dudy: duj-daj, duj-daj, duj-daj, dá!
Ježíšku, panáčku, já tě budu kolíbat,
Ježíšku, panáčku, já tě budu kolíbat.

A ty, Janku, na píšťalku: dudli, tudli, dudli,dá!
Ježíšku, panáčku, já tě budu kolíbat,
Ježíšku, panáčku, já tě budu kolíbat.

A ty, Mikši, na housličky: hudli, tydli, hudli, dá!
Ježíšku, panáčku, já tě budu kolíbat,
Ježíšku, panáčku, já tě budu kolíbat.

A ty, Vávro, na tu basu: rum, rum, rum, rum, ruma dá! Ježíšku, panáčku, já tě budu kolíbat,
Ježíšku, panáčku, já tě budu kolíbat.

Před Štědrým dnem

Jaroslav Seifert

Kdepak jsi? Pojď sem na chvíli!
Hrál jsem si někde v koutku.
Utluč mi s cukrem vanilku,
ne celou, půlku proutku.

Rozkrájej mandle na válu
a nastrouhej pak kůru.
Těsto mi kyne pomalu,
budu dnes dlouho vzhůru.

Jablíčka přines, mám už spěch,
hned se dám do závinu.
Do sklepa jdu a na prstech
mám kapky stearinu.

Tak tomu bylo rok co rok,
znám všechnu tuhle práci.
Vtom přišel otec, slyším krok,
se stromkem se už vrací.

Koleda, koleda, Štěpáne,
co to neseš ve džbáně?
Nesu, nesu koledu,
upad jsem s ní na ledu.
Psi se na mě sběhli,
koledu mi snědli.

Co mám smutný dělati,
musím jinou žebrati.
Koledu mi dejte,
jen se mi nesmějte!
Koledu mi dali,
přece se mi smáli.

/Z Čech/

Štědrej večer nastal

Staročeská koleda „Štědrej večer nastal“ patří mezi nejoblíbenější české vánoční koledy. Již v 17. století chodívali koledníci po vesnicích, zpívající přitom i mimo jiné tuto koledu. Za vykoledovanou výslužku darovali zelené větvičky chvojí, symbolizující zdraví a život.

Štědrej večer nastal,
koledy přichystal,
koledy přichystal.

Panímámo, vstaňte,
koledu nám dejte,
koledu nám dejte.

Panímáma vstala,
koledu nám dala,
koledu nám dala.

Leden (čit. str. 38)
Některé pranostiky na leden

Zimní (čit. str. 38)
Jan Neruda

I. Motivace.

- 1) V úvodu hodiny lze využít obrazový materiál s motivy zimy. Některý z obrázků použijeme například pro popis a na konci hodiny jako předlohu pro ilustraci k básničce. Ideální by byl obrázek s vrbou.
- 2) Pohovoříme o měsíci lednu podle kalendáře a vysvětlíme si pranostiky na leden. Můžeme si další najít na internetu.
- 3) Přiblížíme dětem autora básně.

Jan Neruda byl český básník, prozaik a novinář (1834 – 1891). Z jeho rozsáhlého díla – sbírka básní - prosté motivy; Trhání; Zpěvy páteční; Písň kosmické) Hodně známé jsou Povídky Malostranské)
--

II. Nácvik recitace.

- 1) Přednes učitele – pro lepší prožitek – jen poslech.
- 2) Přečte dobrý čtenář – žáci sledují text.
- 3) Kontrola porozumění – o čem Neruda mluví?
- 4) Práce s textem – všímáme si rýmů, vyhledáváme a čteme. Můžeme počet rýmů srovnat například s básní „Před Štědrým dnem.“

III. Samostatná práce.

- 1) Opsat básničku do sešitu
- 2) Podtrhat slova, která se rýmují.
- 3) Nakreslit obrázek k básni buď podle předlohy nebo podle fantazie.

Leden

Leden je podle Gregoriánského kalendáře první měsíc v roce. Má **31** dní. Český název měsíce pochází od slova led – měsíc ledu.

Některé pranostiky na leden.

- Jak vysoko v lednu leží sníh, tak vysoko tráva poroste.
- Když je leden bílý, je sedlákovi milý.
- Leden studený, duben zelený.
- Leden - za kamna vlezem, duben – ještě tam budem.

Zimní

Jan Neruda

Přede dvorem stará vrba
pně už vydoutnalé,
samá jizva, samá troucheň –
kdy ji podtít ale?

Zjara, když jí zbylá větev
květem pookřeje?
V létě, kdy své staré tělo
na sluníčku hřeje?

Či snad v zimě? Spí tak jistě?
Necítí to ani?
Starý strom a starý člověk
má tak málo spaní.

/Ze starší čítanky/

Lyžařský zájezd (čít. str. 39)

František Nepil

I. Motivace.

Na začátku školního roku jsme četli od autora dnešní ukázky článek. Děti ho najdou a řeknou jméno spisovatele. Učitel zopakuje o spisovateli další informace, hlavně připomene některá díla, o kterých se mluvilo na začátku roku.

II. Práce s textem.

1) Pro první čtení využije učitel formu skupinového vyučování. Několika dobrým čtenářům uloží tiché čtení. Se slabšími čtenáři nacvičuje plynulé čtení. Při něm provede i nácvik čtení a vysvětlení slov z rámečku.

2) Několika ukázkami přivede učitel žáky k vystižení hlavní myšlenky (Školačka Minka jela s tátou na lyžařský zájezd. Seznámila se zde s jeho kamarády, a kdyby ne onemocněla, zažila by s nimi mnoho legrace). Je možné celou knížku číst v doplňujícím čtení.

3) Následné čtení - Učitel přidělí tři role třem žákům, které budou číst celé – role táty, Romana, Minky. Ostatní žáci se budou střídát.

4) Orientace a vyhledávání v textu. Žáci vyhledají a přečtou celou větu. (Jaká slova by řekla paní učitelka, kdyby děti dělaly rámus; najdi, co chtěl strýček Roman; přečti třináctý řádek odspodu; kdo řekl větu: „Kam tak časně?“)

III. Samostatná práce.

Jako cvičení pozornosti opiš do sešitu posledních šest řádků příběhu.

Lyžařský zájezd

František Nepil

přestaňte dělat randál
prkýnkářky
v době neúrody a hladomoru

mluvili tatarsky
s přemáháním

drkotáš zubama
přidřepkl k ní starostlivě

Tři neděle od Vánoc utekly jako voda. Táta s Minkou vyrazili na autobusové nádraží. Čekalo tam už pět jeho kamarádů. Pět strýčků. To bylo halasu, když se vítali!

Dělali rámus za dvacet. Mince ani nepřipadali jako strejdové. Spíš jako kluci z jejich třídy. Kam se na ně hrabala. Minčina škola!

„Není slyšet vlastního slova,“ volala by na ně paní učitelka. „Okamžitě přestaňte dělat randál!“

V poledne je stejně hlučně vítal i strejda Evald, vedoucí horské boudy.

„Ďáblové přijeli komplet, prkýnkářky, třeště se!“ volal už z dálky. Minka pochopila, že ďáblové jsou strýčkové. Že „komplet“ znamená „všichni“, na to nepřišla. Ani na to, že prkýnkářky jsou lyžařky.

„Kde máš vlečňák?“ ptal se vedoucí táty.

„Šprtá se.“

Minka věděla, že „šprtá“ znamená „učit se“. Takže „vlečňák“ byla vlastně maminka! No tohle! Podívala se na chataře jako mrak. Co si to dovoluujete, říkat mamince „vlečňák“?

„Nemáte něco v troubě?“ vzdychal strýček Roman. „Snědl bych čerta i s chlupama.“

Měl zřejmě velikánský hlad. Děda by mu vysvětlil, že čert se nejí. Protože čert je skoro člověk. Toho, že jedí nanejvýš lidojedi. Ale jenom v době neúrody. A v době hladomoru. A

ani tehdy že ne s chlupama. „Klid, ďáblové,“ konejšil je vedoucí. „Mám tam couračku, vepřo péčo a sekané potrubí.“

Minka neměla ponětí, co to budou jíst. Všichni tu mluvili nějak tatarsky. Až u stolu poznala, že couračka je zelná polévka a sekané potrubí že jsou makarony.

U stolu taky poznala, že nemá na žádné jídlo chuť.

„Copak?“ podivil se táta, „nejede ti to?“

„Moc ne,“ špitla Minka.

„Vždyť strejda Evald vaří skoro jako naše máma.“

Minka s přemáháním polkla lžíci polévky.

„Je umlácená z autobusu,“ řekl tátovi strýček Arno. „Neměls ji strčit nejdřív pod peřinu?“

„Ba ne. Já radši půjdu lyžovat,“ bránila se.

„To ale musíš jíst!“ vykulil na ni oči strýček Řehoř. „Podívej se Stenmarka, ten by si bez bramborových knedlíků ani nestoupl na ty své práskačky.“

Minka strejdovi zase nerozuměla. Nevěděla, že „Práskačky“ jsou lyže, a nevěděla, že Stenmark byl nejlepší lyžař všech dob. A že asi v životě nejedl bramborové knedlíky. Ti strýčkové mají ale slovník! Ti mají vyjadřování! Kdyby je tak slyšela paní učitelka!

Táta namazal lyže a šli. Namlouval si, že tak pospíchá kvůli Mince. Ale bylo to jinak. To on sám se už nemohl dočkat. To jemu hladovělo srdce po lyžích. A natož nohy!

„Kam tak časně?“ ptal se strýček Roman.

„Jdeme lyžovat,“ odpověděla důležitě Minka.

„To abych si připravil kufřík,“ ušklíbl se strýček.

Strýček Roman byl lékař. Už v autobuse říkal, že doktorský kufřík nosí všude s sebou. I na dovolenou. Protože na každé dovolené dostane prý někdo chřipku. Nebo angínu. A v zimě se prý vždycky někdo vymlátí. Na lyžích. A když se nevymlátí, nafne ho prý „apend'our.“

„Co je append'our?“ ptala se Minka v autobuse.

Zánět slepého střeva,“ řekl táta.

Minka chvíli hleděla před sebe. Pak se odhodlala k otázce: „A co je to, tati, slepé střevo?“

„Append'our!“ zařvali strýčci sborem. Slyšeli ji, třebaže se ptala tiše. A smáli se, že autobus hrkal. Co „smáli“? – Řičeli smíchy! Jak se jim podařilo odpovědět jedním hlasem.

Ted' Minka stoupala s tátou k Modrému dolu. Táta šel nějak rychle. Nějak moc rychle. Pojednou se obrátil: „Co je, kočko malá? – Nemůžeš?“

Minka neodpověděla.

„Z tebe jen teče. Jdu moc rychle?“ přidřepł k ní starostlivě táta.

Minka byla zpocená a zvadlá. Všechno jí bylo najednou jedno. Všechno se s ní točilo.

„Že ty máš horečku? – To se ví, že máš! Proč neřekneš, že ti něco je?“

Minka zase mlčela.

„Strčím tě na chatě do postele. Strejda Roman se na tebe podívá.“

„Ještě, že jsem si připravil ten kufřík,“ ušklíbl se strýček.

„Vystrč, baroneso, ploutev! Dám ti teploměr. – Co se cukáš? Zebe? A co drkotáš zubama? Hm, hm. Třicet devět pět. Holka, holka! Ukaž lízák! – No vyplázni ten jazyk! – Hm, hm. Koupili jsme angínu.“

Tak budeme ležet, brát tyhle tabletky a kloktat. A po lyžích nebudeme ani šilhat. Aby nám to neskočilo na srdíčko.

/Pět báječných strýčků/

Otázky a úkoly:

1. Kam jela dívka Minka s tátou?
2. Jak se jim zájezd vydařil? Proč?
3. Vyhledej jména tátových kamarádů. U některých urči povolání.
4. Vysvětli výrazy, které užívali tátovi kamarádi. Např. *komplet, couračka, ploutev, práskačky, append'our, šprtat*.
5. Zopakuj jméno autora ukázky a název knížky.

Stezka odvahy (čit. str. 41)

Miloš Zapletal

I. Motivace.

V úvodu hodiny splníme požadavek na mezipředmětové vztahy. Předem si řekneme, že budeme číst o netopýrech. Na toto slovo se podíváme z hlediska pravopisu (můžeme zopakovat vyjmenovaná slova po P, nebo napsat slovo netopír a čekat na reakci některého žáka atd.)

Učitel využije též připravený obrazový materiál a také zajímavosti o životě netopýra z hodin přírodopisu.

II. Procvičení čtení obtížných slov z rámečku. Zároveň splníme úkol číslo 4 za článkem.

III. Článek, který je napsán jako vyprávění chlapce z osmé třídy, je vhodný na procvičování uvědomělého tichého čtení. Jen slabí čtenáři mohou pracovat s učitelem. Po přečtení asi tří odstavců, pokračujeme čtením hlasitým s důrazem na intonaci přímé řeči.

IV. Otázky a úkoly vypracujeme společně ústně.

V. Na závěr lze vybrat některou část ukázky, znovu přečíst a oklasifikovat.

Miloš Zapletal (1930) je český spisovatel literatury pro mládež. Je považován za pokračovatele Jaroslava Foglara. Je autorem velké sbírky her a encyklopedií her. Napsal například beletrii: Stezka odvahy; Ostrov přátelství; Lovec hvězd; Světlušky atd.

Podle Wikipedie

Stezka odvahy

Miloš Zapletal

tricátého prvního	na předpotopním <u>bicyklu</u>
kroužkovat netopýry	po zavěšeném <u>netopýrovi</u>
<u>terénní</u> aut'ák	spolusedící ze třídy
promaštěný baloňák	<u>visel</u> na prostředníčku

Pamatuju se na to docela přesně, bylo to tricátého prvního ledna, dostávali jsme pololetní vysvědčení, chodil jsem tehdy do osmičky, a ráno, pár minut před zvoněním, vešel do naší třídy fousatý chlápek a rovnou si to hasí na stupínek, jako kdyby chtěl učit, váhavě jsme povstali na pozdrav, ale on mávl rukou a řekl:

„Zůstaňte sedět a věnujte mi chvilku pozornost.“

Holky si začaly cosi šuškat, strkat do sebe loktem a pitomě se hihňat, já jsem toho chlápka taky poslouchal jenom na půl ucha, právě jsem se doučoval poslední sloku jedné praštěné básničky, ale už jsem se ji nedoučil, to, co fousáč říkal, mě silně zaujalo, potřeboval zkrátka pár kluků, kteří by s ním jeli na celý den do hor kroužkovat netopýry; okamžitě se nás přihlásilo asi dvanáct, jenže polovička kluků hned zase odpadla, když slyšeli, že to nebude místo školy, ve školní den by to sice bylo užitečnější, ale nestáhl jsem ruku, ani když chlápek řekl, že pojedeme některou neděli, stejně se o nedělích otravuju, tak co. Fousáč si zapsal naše adresy a vypadl ze třídy, pak se nějakou dobu nic nedělo a já na všechno skoro zapomněl; jednou jsme hráli odpoledne na chodníku pozemní hokej, mydlíme do sebe, až z asfaltu odletují jiskry, a právě když vypálím prudkou střelu na branku, uvidím toho fousatého chlápka, jede na předpotopním bicyklu, ve vousech jinovatku a k tomu si píská! Před naším domem zastavil, opřel kolo o zeď, mrkl na zvonky a zmizel v chodbě, já samozřejmě hned letěl za ním, bylo mi jasné, že hledá mě. Podal mi ruku jako starému kamarádovi, stiskl ji tak, až mi z očí vytryskly slzy a povídá: „V neděli v sedm ráno u muzea.“

Vrazil mi do ruky lístek, na kterém bylo napsáno, co všechno si mám vzít na sebe a s sebou a už znovu naskakuje do sedla.

Máma nadávala, že musí vstávat v neděli tak brzo, ale mě by v posteli neudrželi, cítil jsem

šestým nebo kterým smyslem, že ta netopýří neděle bude stát za to! Před muzeem byste mě viděli přešlapovat už pár minut po půl sedmé, do sedmi se nás tam sešlo šest, pak u chodníku zastavil terénní auták krytý plachtou, naskákali jsme dozadu, uvelebili se na lavičkách a už frčíme směr Jablonec, Tanvald, Desná, z Desné dál pěšky, jak stoupáme výš a výš, sněhu přibývá, na protržené přehradě je ho po pás, dá nám to pěknou zabíračku, než se probijeme k podzemní štole, u vchodu do štolky se fousáč zastavil a začal vytahovat ze svého rance šaty, na košili si oblékl svetr, na svetr bundu, na bundu dlouhý promaštěný baloňák a na baloňák ještě igelitovou pláštěnku, měl pěknou trhu, jako kdyby se chystal na maškarní bál za polárním kruhem, nakonec si nasadil hornickou přilbu s kyklopským okem, malým reflektorem, k pasu uvázal pouzdro s bateriemi a vlezli jsme do tunelu, baterky olizovaly vlhké stěny, pod holínkami čvachtla voda, ale bylo tam ve srovnání s mrazivým únorovým ránem venku poměrně teplo, aspoň zpočátku jsme měli ten dojem.

„Tady je jeden!“ vykřikl Svišť, který ovšem ještě neměl ani zdání, že mu jednou budeme říkat Svišť.

„Vylez mu na ramena!“ přikázal fousáč a pomohl mi nahoru.

Usadil jsem se na Mamutovi a váhavě natahuju ruku po zavěšeném netopýrovi, najednou mi jaksi přešla chuť sahat na tak divnou věc.

„Neboj se,“ povzbuzuje mě zdola Lišák, můj nejlepší kamarád a spolusedící ze třídy.

„Já se nebojím,“ povídám, „já mám jen trochu strach, abych...“

Věříte, že se ti šášulové dole začali řehnit a ani mě nenechali větu dokončit, chtěl jsem říct, že mám trochu strach, abych tomu netopýrovi nějak neublížil.

Dost mě tím smíchem dohráli, a tak jsem bez dalšího váhání odtrhl netopýra od stropu, to vám byl pocit, jako kdybych držel v dlani prapodivnou hrušku, která najednou ožívá, nikdy jsem dosud neměl netopýra v ruce, chci si ho tedy prohlédnout zblízka, je skoro celý zabalený v létacích blanách, trčí mu z nich jen špičatá veliká ušiska, všechny baterky míří na mou ruku, rozespalemu netopýrovi není světlo asi moc příjemné, začíná se mi v dlani vrtět, teď vystrčil čumáček, lidičky, se mnou to dost zacvičilo, málem jsem se poroučel na zem – jako kdybych se díval do tváře Luciperovi!

„Ty jsi ale ošklivák,“ řeknu polohlasně.

Víte, co na to netopýr? Hryzl mě. To se ví, že jsem zařval a pustil ho, jenže on nepustil mne, ať jsem třepal rukou, jak jsem chtěl, visel mi na prostředníčku – a navíc mě počůral, kluci dole se pochopitelně mohli umlátit smíchy, bylo to pro ně hotové maňáskové divadlo.

„Foukej mu do obličeje, pak tě pustí,“ poradil mi fousáč.

Opravdu to pomohlo, fousáč měl zřejmě dost podobných zkušeností, netopýr pustil a v příštím okamžiku už byl v plátěném pytlíku.

„Já jsem četl,“ povídá Svišť jen tak mimochodem, „že netopýři přenášejí vzteklinu.“

Mírně ve mně hrklo, jednou mě totiž pokousal na ulici pes a musel jsem s tím do nemocnice, tam mi bodli injekci a toho psa pak zkoumali, jestli nemá vzteklinu, dívám se tedy nejistě po fousáčovi.

„Co kdybych náhodou tu vzteklinu dostal?“

„To by ses, kamaráde, proslavil. Věda by konečně měla důkaz, že netopýři skutečně přenášejí vzteklinu. Zatím to nikdo nedokázal!“

Pěkně děkuju za takovou útěchu.

/úryvek z knihy Stezka odvahy/

Otázky a úkoly:

1. Kdy se začala připravovat akce popisovaná v příběhu?
2. S čím chlapci pomáhali?
3. Co se chlapci dozvěděli o netopýrech?
4. Co byste řekli o psaní podtržených slov z rámečku?

Boží soud (čít. str. 43)

Alois Jirásek

I. Motivace.

Přiblížíme žákům osobnost české literatury – A. Jiráska.

Alois Jirásek byl českým prozaik, dramatik a tvůrce historického románu. Jeho dílo se upíná především k době husitské, pobělohorské a k národnímu obrození. Napsal historické romány – Jan Hus; Jan Žižka; Jan Roháč; Proti všem; Temno; Cestopis z Čech až na konec světa; román F.L.Věk (zfilmován); Filosofská historie (zfilmována); divadelní hru Lucerna (zde se prolíná pohádkový svět se světem panstva a poddaných); Staré pověsti české (určené mládeži).

II. Ukázka z knihy Psohlavci (hlavní hrdina je Jan Sladký - přezdívaný Kozina, který je vůdcem Chodů v boji s vrchností).

III. Výklad.

Učitel musí uvést žáky do doby (17. století) a na mapě ukázat zeměpisné pojmy (Šumava, Domažlice, Plzeň, Praha). Vysvětlí, kdo byli Chodové, kdo byl Lamming, kdo byl Jan Sladký-Koziny.

IV. Přípravné čtení – rámeček a vysvětlení pojmů za článkem.

V. Vlastní čtení – vzhledem k délce ukázky střídáme formy čtení. Na ukázkové čtení učitele naváže čtení dobrého čtenáře a jednoduché části příběhu čtou ostatní žáci.

VI. Žáci s pomocí učitele zkusí formulovat dojem z četby. (Jak na ně působila slova adresovaná Lomikarovi; jestli této věštbě věří; proč Lomikar zemřel; jak věří na spravedlnost).

Poznámka: Doba husitská + romány J. Hus, J. Žižka, J. Roháč

Uplatnění mezipředmětových vztahů – učivo dějepisu

Boží soud

Alois Jirásek

šumavským hvozdem
v čas nepřátelských vpádů
po starodávném obyčeji
v dlouhé kadeřavé vlásence

podlehli přesile
odříkávali přísahu
k hrdelnímu soudu

bělohorská bitva
byl rozjařen
na bílých šerkách

Důležitou cestu vedoucí šumavským hvozdem od Domažlic do Němce opatrovali od nepaměti Chodové, lid jadrný, myslí udatné. Chodili po hranicích a dbali, aby sousedé Němci hranic neztenčovali, hvozď českých bez práva nemýtili, v něm nelovili a vůbec, aby se v něm pychu nedopouštěli.

V čas nepřátelských vpádů hájili těch stezek a cest, sruby při nich stavěli, záseky dělali, a bojovali ve všech těch bojích a bitvách, které kdy v jejich okresu a okolí byly svedeny. Dobrou družkou byla jim čekana, za spolehlivé společníky měli velké a silné psy. Zbraň nosili vždy i za dob, kdy ostatním obyvatelům našeho království zbraň dovolena nebyla.

Kdykoliv se český král ubíral jejich končinami, vítali ho Chodové ve zbrani pod hlavním praporcem svým: byl bílý a měli na něm ve znaku psí hlavu. Uctivše pána svého po starodávném obyčeji soudkem medu, provázeli ho jako čestná stráž horami přes hranice.

Za své těžké a často nebezpečné služby požívali Chodové zvláštních výhod a práv. Odjakživa byli lidem svobodným a kromě svého krále neměli vrchnosti. Robot a jiných poddanských služeb nekonali, lesů, jichž chránili, užívali volně a také v nich volně honili.

Měli svůj vlastní soud ve svém hradě v Domažlicích. V čele tohoto soudu byl „chodovský rychtář“ ustanovený králem. V domažlickém hradě chovali svůj prapor, pečeť a práva, jež jim udělili králové Jan Lucemburský, Karel IV., Václav IV., Jiří Poděbradský a jiní.

Naposledy konali Chodové svou službu vojenskou osudného roku 1620, než přišla bělohorská bitva. Obecná zhouba stihla také pohorské zákoutí volného Chodska. Po staroměstské popravě jsou Chodové postoupeni Wolfu Vilému Lammingerovi, jenž byl jedním z císařských komisařů hrozné truchlohry dne 21. června 1621.

O devět let později byli Chodové prodáni témuž Lammingerovi v úplný, dědičný majetek za 56 000 zlatých. Nový pán nechtěl uznat a neuznal jejich svobodu a práv a nakládal s nimi jako s lidem robotným a poddaným.

Ale stateční Chodové nemlčeli a nechtěli se jen tak, bez boje, vzdát své svobody a svých výsad po otcích zděděných. I soudili se s novou vrchností, které nechtěli uznati. Soud trval dlouho.

Jako nejvzácnější poklad chovali staré listiny od českých králů. Dokud je měli, věřili, že není všemu konec. Ale trhanovský pán poručil, aby mu staré listiny vydali. Tím byli Chodové ještě více utvrzeni, že majestáty jejich dosud platí. Proč by je pán jinak chtěl? A tak neuposlechli, listů nevydali. Tu Lamminger násilím pohrozil a také násilím se jich zmocnil. Ale všech přece nedostal. Dvě listiny, a to ty nejdůležitější, Chodové uchránili. Pak začali při s trhanovským Lomikarem, jak Lammingerovi přezdívali.

Lamminger na ně žaloval a vylíčil všechno jejich jednání jako buřičské a nebezpečné, takže byl na Chodsko vyslán plzeňský krajský hejtman.

Chodové ze všech vesnic byli svoláni do Trhanova, panského sídla. Všichni dychtivě očekávali, co jim krajský hejtmán ohlásí. Zjevil se v okně nad nádvořím v dlouhé kadeřavé vlásence a kabátě zlatem vyšíváném. S ním přistoupil k oknu jeho úředník a ten přečetl Chodům úřední vyřízení: že svých práv již dávno pozbyli, že jim byla nařízena poslušnost, že toho nedbali, a tím se provinili, a proto že trestu zasloužili. Nicméně že jim bude odpuštěno, jestliže všeho nechají a budou-li své vrchnosti poslušni.

Chodové byli tím rozsudkem strašlivě zklamáni. Jak smýšleli, pověděl mladý sedlák Jan Sladký, řečený Kozina, jenž se nad jiné horlivě chodských práv zastával. Řekl krajskému hejtmanu do očí, že nevěří tomu, co jim bylo čteno, poněvadž je to proti všemu právu.

A tak neposlechli a při o své svobodě vedli dále. Stížnosti jejich byli poslány k novému šetření do Prahy a zároveň bylo nařízeno, aby poslali ke stejnému soudu sedm schopných a řádných důvěrníků.

V Praze u soudu však s nimi nejednali o starých právech, nýbrž o poslušnosti vůči Lammingerovi a výtržnostech, které v jeho zprávách náramně vzrostly. Chodové se zas dovolávali svého práva. Na důkaz jeho ukázali ty dva důležité zachované majestáty. Ale soud ustříhl u listin pečeti, dokládaje, že to vše již nic neplatí. Na těch sedmi důvěrnících žádali, aby se Lammingerovi poddali a přísahali poslušnost a věnost. Když tak neučinili, uvěznil je.

Zatím Lammingerův správce podráždil násilným jednáním chodské sedláky tak, že se na něj i jeho sluhy obořili. Správce poručil panským myslivcům ve svém průvodě, aby střelili do lidu. Chodové však myslivce odzbrojili a správce jen stěží ujel na svém koni. To byla voda na Lammingerův mlýn. Ihned si vyžádal vojsko. To skutečně přitrhlo. V kruté bitce nejeden z Chodů vykvrácel pro starou svobodu, ale nadarmo. Chodové podlehl přesile. Přes sedmdesát zajatých bylo rozestrkáno po věznicích v celém okolí.

Ostatní pak Chodové byli voláni, ves po vsi, do Trhanova na zámek a tam museli všichni sedláci i chalupníci od přísáhnout, že jsou a zůstávají, oni i jejich potomci, poddanými a robotnými lidmi Jeho Milosti urozeného pána Lammingera a jeho dědiců a že uznávají neplatnost svých bývalých práv. Temným hlasem odříkávali přísahu, nejeden se při tom zajíkl, nejeden hlas se třásl.

Důvěrníci jejich seděli dosud v Praze. I na ně páni naléhali, aby slíbili Lammingerovi poddanství. A slíbili, když uslyšeli, co se doma stalo. Ale ne všichni. Jen starý rychtář Hrubý a Kozina nepodepsali a zůstali ve vězení.

Ale Lamminger nebyl ani teď spokojen. Trest, který soud Chodům ustanovil, mu nestačil. Podal odvolání a žaloval k hrdelnímu soudu. A pochodil dobře. Hrdelní soud rozsoudil, aby Kryštof Hrubý a Jan Kozina byli oběšeni jako hlavní a nejpřednější buřiči. Ve Vídni ten rozsudek potvrdili. Zatím starý Kryštof Hrubý, někdy nejváženější rychtář na Chodsku, zemřel v pražském vězení. Jana Sladkého Kozinu převezli do Plzně, aby se stalo po rozsudku.

Když se blížil den popravy, poručil Lamminger, aby Chodové ze všech vesnic, každý s malými dětmi svými, přišli do Plzně podívat se, jak budou Kozinu trestat, aby si pamatovali oni i jejich děti, jak potrestány rebelie a odpor proti trhanovskému pánu.

Sám také přijel do Plzně, aby viděl Kozinu umírat. Ten mužně se chystal na potupnou smrt, šel pevně a hlavu nesl rovně. Kolem šibenice se vše utišilo. Smutným tichem jen vzlyk a pláč Kozinovy rodiny a jeho krajanů se ozval.

Mladý hospodář se naposledy kolem sebe rozhlédl po svých lidech, po zástupu. A v tom ušel na koni také toho, jenž byl příčinou všeho – Lammingera. Kozina se mu podíval přímo do tváře a volal jasným hlasem, že Lomikar u světského soudu vyhrál, ale tam u božího soudu že vyhraje on, protože jejich věc byla pravá.

Křikl: „Lomikare! Lomikare! Do roka budeme spolu stát před súdnú stolicí boží. Hin sa

hukáže, kdo z nás – „

V tom se velící důstojník vzpamatoval. Dal povel katovi a Kozinův hlas umlkl. Navždy. Jana Sladkého, nazvaného Kozina, nebylo naživu. Plakali a vzlykali nejen lidé z Chodska, nýbrž i cizí, a plní vzrušení opakovali si, jak ten Chod pozval trhanovského pána na boží soud.

Na smrt bílý Lamminger obrátil koně a rychle jel do města, kde nějaký čas zůstal. Všichni, kdož ho viděli, říkali, že se všechno změnilo, že je nějaký přepadlý. Sám si nikdy nevyjel jako jindy, nýbrž vždycky v průvodu. Nedůvěřoval Chodům.

Doma pak, o samotě, přecházel často a dlouho komnatou, patrně neklidný a zamyšlen. I spaní ho opouštělo, a když usnul, sténal a křičival, mučen hroznými sny. Kozinova slova mu nešla z mysli a počítal čas. Už minul skoro rok a nic se nestalo. Již se ocal utěšovati, že ten sedlák jen tak hrozil.

Aby si povyrazil, zval Lamminger četné hosty na trhanovský zámek, strojíval velké hony a po nich hlučné hostiny. Chodům však neuvolnil. Musili robotovat a nadhánět zvěř v těch lesích, kdež jejich otcové sami jako páni lovili.

Jednou večer, po honě, seděl Lamminger se svými hosty u tabule. Venku se chystalo k bouři. Lamminger byl dobré míry, neboť se poslední dobou zvláště těšil, že Kozina přece jen mluvil naplano. Když se do té doby nic nestalo, že přechká i listopad, jako již přechkal všechny měsíce. Také byl vínem rozjařen. Již začal nahlas o tom, o čem před lidmi nikdy nemluvil: o lhůtě Kozinou mu dané. Pak se i té lhůtě smál, až posléze zpupně zvolal:

„Ó Kozino, špatný proroku! Rok už tu, ty tam a já dosud tu!“

Ale vtom klesl rázem zpět do křesla.

V ten okamžik se venku rozbouřil víchr, v panské komnatě se otevřely dveře samy od sebe, okna řinčela, a jídelnou se brala zvolna bílá postava.

Trhanovský pán už mlčel. Byl bez sebe a oči měl v sloup. Odešel tam, kam ho Kozina vyzval. Páni a dámy kolem trnuli a chvěli se hrůzou.

Zpráva o Lammingerově smrti rozletěla se Chodskem. Všude velebili boží spravedlnost, vzpomínali vroucně na Kozinu a opakovali: „Boží soud! Boží soud!“ –

Statečný Jan Kozina zůstal v paměti všech svých krajanů, kteří od jeho smrti začali nosit šňůrky černé barvy na svých bílých šerkách, na znamení smutku.

/Z knihy Psohlavci/

čekana – hůl se sekerkou na jednom konci

hvozď – hluboký les

pych – nedovolený lov zvěře

rebelie – povstání, vzpoura

šerka – bílý kabát ze silně vlněné látky, součást mužského chodského kroje

Úkoly:

1. V pověsti ses dočetl o tom, že Chodové měli zvláštní práva. Vypiš je.
2. Kterí čeští králové jim je udělili? Napiš jejich jména.
3. Jak přezdívali Chodové statečnému obhájci chodských práv?
Doplň: Jan Sladký
4. Jak říkali Lammingerovi? Doplň: Lamminger -
5. Co začali nosit Chodové na uctění památky Jana Koziny na svých šerkách? Odpověď napiš celou větou.

Král a tři zloději (čít. str. 47)

I. Motivací budou přísloví.

Kdo seje vítr, sklízí bouři. Potmě je každá kráva černá. Příležitost dělá zloděje. S poctivostí nejdál dojdeš. Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne. Konec dobrý, všechno dobré.

Úvod hodiny věnuje učitel čtení a vysvětlení přísloví (předem napíše na tabuli nebo na kartičky). Některá z nich na závěr, po přečtení pohádky děti přiřadí k pohádce Král a zloději.

II. Práce s textem.

1) Uvědomělé tiché čtení.

2) Ukázky pro odrolu porozumění textu.

- Koho potkal král na procházce nočním městem?
- Kam se vypravili?
- Jak to s nimi dopadlo?
- Dodržel král své slovo?
- Co zloději slíbili?

3) Nácvik hlasitého čtení s přirozenou intonací formou rozhovoru. Role vypravěče, krále a tří zlodějů jsou v textu vyznačeny.

III. Po tichém čtení a procvičení hlasitého čtení splníme úkoly.

1) Samostatné souvislé vyprávění pohádky – učitel ohodnotí.

2) Po rozdělení rolí si pohádku zahrajeme jako divadlo.

3) Ústně odpovíme na otázky za článkem.

4) Přiřadíme jedno nebo více přísloví k pohádce a vysvětlíme proč.

Král a tři zloději

Jedné noci si vyšel král v přestrojení do temných ulic svého města a potkal tři podezřelé chlapíčky.

„Kdo jste, bratři?“ řekl jim.

„Jsme tři zloději a vyšli jsme na lup. A kdo jsi ty, bratře?“

Král nemohl říci nic jiného, než že je také zloděj a že by šel s nimi. A hned se jich zeptal:

„A co každý z vás umí, bratři?“

První řekl: „Já jenom přičichnu k zemi, a hned cítím, kde je ukryt nějaký poklad.“

„Já se zas jenom podívám, a hned se všechny zámky otvírají.“

„A já,“ řekl třetí, „poznám člověka, i kdybych ho po stu letech potkal.“

Nyní byla řada na králi, aby se on pochlubil. Však se ho už taky ti tři pobertové začali vyptávat: „A co umíš ty, bratře?“

„Já,“ řekl král, „mrknu okem, a už člověka vedou k šibenici. A mrknu druhým – hned toho člověka pustí.“

Tohle se třem zlodějům moc líbilo, protože odedávna měli ze šibenice strach. Tak ho vzali mezi sebe a šli společně na lup.

Přišli do blízkosti královské pokladnice a první zavěšil. Cítil blízko poklad. Druhý se podíval a zámek se otevřel. A pak si už nabírali zlata, co mohli. Ale v hluboké tmě se král od nich odloučil, zavolal své vojáky a zloděje dal pochyťat. Přivedli je na nádvoří paláce a začali hned stavět šibenici. Král seděl na trůně a díval se.

Tu si zloději vzpomněli na svého ztraceného druha a řekli třetímu: „Podívej se, kde je náš kamarád, který s námi dneska v noci byl?“

Třetí zloděj se rozhlédl, jeho zrak padl na krále, a řekl: „Hlupáci, kde by byl? Tamhle sedí na trůně.“

Zloději se polekali a poklekli před králem, ten však dělal, že je nezná.

Tu mu jeden z nich řekl: „Velký králi, to není od tebe správné. My jsme ti poctivě ukázali, co každý dovedeme, ale ty jsi nám ukázal jenom něco. Mrkl jsi zatím jedním okem, a už je tu šibenice. Teď bys měl však ukázat všechno, co umíš. Měl bys mrknout ještě druhým okem.“

Tu se král zasmál, mrkl, a tři zloději byli propuštěni. Utíkali od šibenice a svatě slíbili, že už nikdy krást nebudou.

/Z knihy Nejkrásnější zahrada Indické pohádky/

Otázky a úkoly:

1. Přečtěte pohádku a převyprávějte svými slovy.
2. Po rozdělení rolí (vypravěč, král, tři zloději) zahrajte jako divadlo.
3. Z jaké knížky je tato pohádka?
4. Co je šibenice?
5. Co se ti v pohádce líbilo?

vypravěč

král

1. zloděj

2. zloděj

3. zloděj

I. Motivace.

1) Učitel pohovoří o měsíci únoru. Pomůckou může být text v čítance, ilustrace a některé pranostiky na únor. Ty přečteme, vysvětlíme, porovnáme s aktuálním stavem, můžeme na Wikipedii vyhledat další.

2) Vyučující seznámí žáky s autorem krátké básničky, Jiřím Žáčkem.

Jiří Žáček (1945) je český spisovatel, překladatel a básník. Jeho básně se vyznačují lehkostí a smyslem pro humor. Pro děti napsal např.: Ahoj, moře; Kdo si se mnou bude hrát; Dobrý den, Praho; Kočkování; 2x2 je někdy 5.

II. Zadání samostatné práce č. 1.

1) Tiché čtení básničky „Zima.“

2) Opis básničky do sešitu.

3) Podtrhat stejnou barvou slova, která se rýmují.

III. Nácvik recitace z paměti společným doplňováním slov do textu napsaného na tabuli.
Děti mají zavřené čítanky a chodí k tabuli.

Jak ___ za ___

Po _____ mraky plynou.

Pár těch _____ puklo mrazem,

_____ se z nich sype na _____ .

Sláva, sněží! To je _____ ,

Letos bude _____ zima.

IV. Samostatná práce č. 2.

Napiš, která z pranostik na únor se hodí k obrázku.

Únor

Únor je podle Gregoriánského kalendáře druhý měsíc v roce. Má 28 dní. V přestupném roce má 29 dní.

Únor je měsícem, kdy končí zima. Ostatně název souvisí se slovem nořit – v únoru totiž pukají ledy a noří se.

Některé pranostiky na únor.

- Únor bílý – pole sílí.
- Leží-li kočka v únoru na slunci, jistě v březnu poleze za kamna.
- Když tě v únoru zašimrá komár za ušima, poběhneš jistě v březnu ke kamnům s ušima.
- V únoru když skřivan zpívá, velká zima potom bývá.

Zima

Jiří Žáček

Jak peřina za peřinou
po obloze mraky plynou.
Pár těch peřin puklo mrazem,
peří se z nich sype na zem.
Sláva – sněží! To je prima,
letos bude bílá zima!

/Ze sbírky Dobrý den/

O princezně na hrášku (čít. str. 49)

Hans Christian Andersen

I. Motivace.

Není hezčích pohádek, než jsou ty, které píše sám život.

Toto je citát od představitele světové literatury pro děti a mládež H. CH. Andersena.

H. CH. Andersen (1805 – 1875) byl dánský spisovatel, jeden z největších světových pohádkářů. Psal i poezii a romány.

Z nižších ročníků znají děti pohádky „Ošklivé káčátko, Malá mořská víla; Císařovy nové šaty; Pasáček vepřů; O Malence atd.

Je možné kousek některé pohádky přečíst a motivovat, aby chtěly číst další pohádku.

II. Čtení pohádky „O princezně na hrášku.“

1) Tiché čtení

2) Vypravování po tichém čtení. Buď jeden žák celou pohádku nebo více žáků po částech na pokračování.

III. Kontrolní čtení.

1) Přípravné čtení – rámeček

2) Hlasité, přesné a plynulé čtení na známky.

IV. Samostatná práce.

Nakresli princeznu spící na hrášku.

O princezně na hrášku

Hans Christian Andersen

opravdová princezna
křížem krážem
velice zarmoucen

strašlivý nečas
hřmělo a blýskalo se
přesvědčíme se

poněvadž
nezamhouřila oko

Byl jednou princ a ten si chtěl vyhledat za manželku princeznu. Ale měla to být opravdová princezna. I procestoval celý svět křížem krážem, aby takovou princeznu našel, ale všude se do toho něco připletlo, co mu vadilo. Princezen bylo sice dost, ale zdali jsou to opravdové princezny, nemohl nikdy zjistit. Vždycky se našlo něco, co nebylo v pořádku.

I vrátil se domů a byl velice zarmoucen, neboť by byl tuze rád měl opravdovou princeznu.

Jednoho večera byl strašlivý nečas; hřmělo a blýskalo se, přšelo, jen lilo. Bylo to opravdu hrozné!

Tu někdo zaklepal na dveře zámku a starý král šel otevřít.

Venku stála princezna. Ale jak vypadala od toho deště a nečasu! Voda jí stékala z nosu na boty a odtud zase patami ven. Říkala však, že je opravdová princezna.

No, však se přesvědčíme! Pomyslíla si stará královna. Ale neřekla nic, šla do ložnice, vyndala všechny peřiny a položila hrachové zrnko na dno postele. Pak vzala dvacet žíněnek, položila je na to zrnko a potom ještě dvacet prachových peřin navrch na ty žíněnky.

Tam měla princezna ležet v noci.

Ráno se jí ptali, jak se jí spalo.

„Tuze špatně!“ řekla princezna. „Nezamhouřila jsem téměř po celou noc ani oka! Bůh ví, co to bylo v posteli. Ležela jsem na něčem tvrdém, až jsem po celém těle samá boule a modřina! Je to opravdu strašné!“

Z toho poznali, že je to opravdová princezna, když přes dvacet žíněnek a dvacet prachových peřin ucítla hrachové zrnko. Tak citlivý nemohl být nikdo jiný, než opravdová princezna.

Princ si ji vzal za manželku, poněvadž věděl, že má opravdovou princeznu a hrachové zrnko se dostalo do klenotnice, kde je můžete ještě spatřit, nevzal-li je doposud nikdo.

Hleďte, a to se skutečně přihodilo!

/Hans Christian Andersen – Pohádky/

Medvěd na dračkách (čít. str. 50)

Jaromír Tomeček

I. Motivace.

Představíme spisovatele.

Jaromír Tomeček – autor mnoha vypravování o přírodě. Napsal přes 40 knih – Stříbrný lipan; Vlka živí nohy; Když padají hvězdy; Lovy beze zbraní atd.

Z této knihy jsme četli v 7. ročníku ukázkou „Lumpík.“ Je možné, aby učitel přečetl kousek vyprávění a příběh dětem připomenul. Je v čítance pro 7. ročník na straně 21.

II. Čtení příběhu „Medvěd na dračkách.“

- 1) nácvik čtení po odstavcích. Nejdříve čtou dobří čtenáři. Učitel klade důraz na přesné čtení s pochopením čteného textu.
- 2) Čtení obtížných slov a vazeb (rámeček).
- 3) opakované čtení s hodnocením.

III. Orientace v textu – vyhledávání celých vět.

Jak popisuje autor mlýnáře? (9. řádek)

Najdi věty o setkání s medvědem. (21. – 25. řádek)

IV. Vypravování povídky podle osnovy – osnova je za článkem – společně.

Medvěd na dračkách

Jaromír Tomeček

velice pohostinný	tlumeně zamručela	úpěnlivý křik
v bezvětrí	neskutečně strašidelně	nevznikl důvod
nepřišlo zatěžko	reflektor	huronský řev

To vám byl takový divný večer. Odpoledne tloukl z polonin na údolí nárazový vítr a listí létalo jako poplašení ptáci. Přitom svítilo slunce jako v létě, takže když jsem si bundu zapnul, dělalo se mi horko, když jsem si ji rozeplul, bylo mi zima. Vyšlápl jsem si na poloniny; možná, že je to za sucha naposledy, říkal jsem si, zítra nebo pozítří může začít padat sníh. Večer vítr ustal, jako když utne, a na oblohu se navěsily cáry mračen. Bylo mi samému v pokoji smutno, i rozhodl jsem se zajít do mlýna na besedu, drali tam peři a bylo veselo.

Mlýn stál stranou osady, při cestě do hor u bublavého potoka, uprostřed sadu. Mlýnář byl veselá kopa, samý žert, a velice pohostinný, takže lidem nepřišlo zatěžko šlapat kus pěšky, jen když se mohli zasmát.

Kráčel jsem sám černou nocí. Měsíc zacláněla oblaka, takže jsem si neviděl na ruku před očima. V bezvětrí jsem slyšel každé psí zakňučení, každé pípnutí. Došel jsem k mlýnu, přešel mostek přes potok a vešel do sadu, potichu, jak je zvykem každého lovce.

Sotva jsem stanul u první jabloně, nabyl jsem jistoty, že v sadě nejsem sám. Někdo tu je, a i když si počíná zticha jako duch, dává o sově vědět, těžko říci čím. Po osadě jsem netahal sebou zbraně, na co, nikdy nevznikl důvod bránit se střelbou, měl jsem však v kapse ostrou svítilnu; a po té jsem sáhnul. Opatrně jsem ji vyndal a směrem, ve kterém jsem to něco tušil, vrhl jsem proud oslnivého světla. A ztuhl jsem.

Vzadu, stranou od mlýnice, tyčila se mohutná postava, která mi napoprvé připadala jako golem. Teprve když tlumeně zamručela a vyplázla jazyk, poznal jsem medvěda. Trčel u kmene a civěl na mne. Sním nebo bdím? Vypadalo to více neskutečně než strašidelně, a já byl pro první okamžik naprosto bezradný jako malý kluk, kterému se zjevil čert. Záhy jsem

se však z úleku vzpamatoval a pomaloučku, co noha nohu mine, sunul jsem se ke vchodu chalupy, reflektor neustále zaměřený do zraku šelmy. Předpokládal jsem, že v zápětí se něco stane, že huňáč se hne, buďto že zaútočí nebo zmizí v pozadí. Nic takového se nestalo, huňáč neustal pohoršeně zírat jako pan domácí, kterého se opovažuji zneklidňovat.

Došinul jsem se ke dveřím a vešel do chodby, v níž blikala olejová lampička. Když jsem stanul na prahu světnice, zabouřilo mi vstříc přivítání, radovali se, že bude ještě veseleji. Vzápětí si však povšimli, že jsem jaksi nesvůj, i ztichli a ulpěli na mně tázavými pohledy.

„Na zahradě je medvěd,“ řekl jsem. Chvilinku ještě panovalo ticho, ale hned poté, jako na povel spustili huronský řev, chechtali se, až se okna trásla. Kocour, který ležel nahoře na peci a hrál si kočič, polekaně seskočil a zalezl pod lavici.

„Ale ten medvěd je tam doopravdy,“ opakoval jsem a veselí ještě vzrostlo. Nevěřili mi a mou zprávu, a ještě více můj vážný obličej považovali za příspěvek do besedy. Poznal jsem, že nepochodím, že mně nebude věřit ani ten kocour, přijal jsem všeobecnou náladu za svou. Chcete psinu, budiž psina. Jinak ovšem návštěva medvěda nebyla v tomto kraji pod poloninami nic neobvyklého. Nejednou hospodář, který v noci vyšel podívat se po záhumeníku, překvapil medvěda hodujícího na sladkých hruškách.

Starostův syn, pyšný na svou odvalu a sílu, očekával, že se na dračkách setká s Olenou, s níž měl známost. Olena však dlouho nešla, a tu on, znepokojen, se brzy odporoučel, chtěl se dovědět, co se s děvčetem děje. Odkradl se, aniž to kdo postřehl. Společnost se bavila dále až do chvíle, kdy bylo třeba jít spát.

Povstali jsme a já s mlynářem vyšel na zápraží první. Protáhli jsme se a já se chystal, že vykročím, když tu slyšíme úpěnlivý křik.

„Lidi, lidičky!“

„Kdo to volá lidi z mé zahrady?“ podivil se mlynář.

Já tam posvítíl a hle! Na stromě, vysoko v koruně, seděl starostův syn a zimou se jen trásl.

„Vybíráš tam sovy z hnízda nebo co! Blázníš?“ oslovil ho mlynář.

„Medvěd! Kde je ten medvěd?“

„Jaký medvěd?“

„Napadl mě, tady na pěšině, velký jako stoh!“

Všichni se podívali po mně, vzpomněli si na má slova, když jsem přišel.

„Tož to nebyl vtíp?“ tázal se mě mlynář.

„No a měl jsem se vám dušovat? Přece jsem říkal, že doopravdy!“

Starostův syn mezitím slezl ze stromu a vůbec nebyl pyšný, ani odvážný, ani silný, podezřele se cpal doprostřed houfu. Držel se nás jako klíště až na náves, ani na Olenku si nevzpomněl.

/Ze sbírky Lovy beze zbraní/

poloniny – podhorské pastviny

golem – hliněný obr

Úkoly:

1. Najdi v povídce místo, kde ses při čtení smál. Tuto část textu si přečti znovu.

2. Připrav se na vypravování povídky podle osnovy:

- Cesta do mlýna na besedu.
- Zvláštní tušení.
- Setkání s mohutným medvědem.
- Přivítání ve mlýně.
- Sdělení přijato jako žert.
- Starostův syn se vytratil.
- Hosté se rozcházejí.
- Domněnka se potvrdila.

Polednice (čít. str. 52)

Karel Jaromír Erben

I. K motivaci si můžeme půjčit verše.

Na topole nad jezerem

seděl vodník pod večerem:

„Sviť, měsíčku, sviť,

ať mi šije nit’.

Šiju, šiju si botičky.....

...snad všechny děti budou umět doplnit: ...*do sucha i do vodičky*. A budu vědět, že verše jsou z vodníka. Vodník, Svatební košile, Poklad, Polednice, Zlatý kolovrat, Štědrý den, jsou balady a jsou známé ze sbírky Kytice.

Znamé jsou pohádky: Dlouhý, Široký a Bystrozraký, Tři zlaté vlasy děda Vševěda atd.

Učitel objasní pojem **balada**. Balada je lidová nebo umělá píseň nebo báseň vážného až tragického obsahu.

II. Práce s textem.

1) Baladu Polednice přednese nejdříve učitel, aby dosáhl maximálního estetického působení na žáky. Ti jen poslouchají při zavřených Čítankách – POSLECH.

2) Vhodnými otázkami a řízeným rozhovorem vede učitel žáky k porozumění básně (O čem je; může se taková událost stát; jak na tebe balada působí atd.)

3) Návuk čtení po slokách. Dbát na výrazné čtení se správnou intonací. Žák přečte sloku a pokusí se samostatně říct, o čem je.

4) Znovu vzorový přednes – čte schopný čtenář.

III. Otázky a úkoly – pracuje kolektivně celá třída.

IV. Samostatná práce.

1) Schopní kreslíři nakreslí podle popisu v 6. sloce Polednici.

2) Ostatní tuto sloku opíší a označí rýmy.

Polednice

Karel Jaromír Erben

U lavice dítě stálo,

z plna hrdla křičelo.

„Bodejž jsi jen trochu málo,

ty cikáně, mlčelo!

Poledne v tom okamžení,

táta přijde z roboty:

a mně hasne u vaření

pro tebe, ty zlobo, ty!

Mlč! hle husar a kočárek –
hrej si – tu máš kohouta!“ –
Než kohout, vůz i husárek
bouch, bác! letí do kouta.

A zas do hrozného křiku –
„I bodejž tě sršeň sám - !
Že na tebe, nezvedníku,
Polednici zavolám!

Pojď si proň, ty Polednice,
pojď, vem si ho zlostníka!“ –
A hle, tu kdos u světnice
dvěře zlehka odmyká.

Malá, hnědá, tváři divé
pod plachetkou osoba;
o berličce, hnáty křivé,
hlas – vichřice podoba!

„Dej sem dítě!“ – „Kriste pane,
odpusť hříchy hříšnici!“
Div že smrt ji neovane,
ejhle tuť – Polednici!

Ke stolu se plíží tiše
Polednice jako stín:
matka hrůzou sotva dýše,
dítě chopíc na svůj klín.

A vinouc je, zpět pohlíží –
běda, běda dítěti!
Polednice blíž se plíží,
blíž – a již je vzápětí.

Již vztahuje po něm ruku –
matka tisknouc ramena:
„Pro Kristovu drahou muku!“
klesá smyslů zbavena.

Tu slyš: jedna – druhá – třetí –
poledne zvon udeří;
klika cvakla, dvěře letí – táta vchází do dveří.

Ve mdlobách tu matka leží,
k ňadrům dítě přimknuté:
matku vzkřísil ještě stěží,
avšak dítě – zalknuté.

/Ze sbírky Kytice/

Otázky a úkoly:

1. Kdo je autorem této balady?
2. Jak se jmenuje celá sbírka?
3. Spočítej sloky.
4. Ve které sloce se rýmují všechna slova?
5. Přečti nejkratší sloku.
6. Najdi sloku, ze které poznáš, jak polednice vypadala. Přečti ji.

Březen (čít. str. 54)

Některé pranostiky na březen

Zima má pravdu (čít. str. 54)

Jiří Havel

Předjarní (čít. str. 55)

Miroslav Florian

I. Motivace.

Prohlídkou obrázku v čítance, na kterém uvidíme květy, i sníh uvede učitel hodinu. Může samozřejmě použít i jiný obrazový materiál. Také poučení z kalendáře a pranostiky na březen by mohly navodit správnou předjarní atmosféru. Plníme i mezipředmětové vztahy. Že se všichni těší na jaro, dokazují oba básníci ve svých básních.

Jiří Havel (1924) je spisovatel a básník. Pro děti napsal např. Barbánek a já; Co tu kvete, svítí, létá? Kdo bručí, je medvěd; Kdo vodí koně po pěší zóně atd.

Miroslav Florian (1931 – 1996) byl lyrický básník. Pro děti napsal Labutí peříčko; Tichá pošta; Jaké oči má vítr; Třesky plesky; Když se nikdo nedívá; Jaro, napověz.

II. Recitace básně *Zima má pravdu*. Jednoduchou básničku přečte kterýkoliv žák. Vícekrát.

III. Rozbor básně. Obrázek pomůže k pochopení textu. (zima – na obrázku sníh, jaro – sněženky atd.)

IV. Báseň *Předjarní* recituje vzorově učitel.

V. Vhodnými otázkami zjistíme, „Co chtěl básník básní říci.“

VI. Společný nácvik recitace básně napsané na tabuli.

1) Několikrát sborově přečíst.

2) Čtení při zakrytí některých slov.

3) Pokus o recitaci z paměti – formu zvolí učitel dle úrovně žáků ve třídě.

Březen

Březen je podle gregoriánského kalendáře třetí měsíc v roce.

Má **31** dní.

Český název pochází z rašení bříz a začátku březosti zvířat.

21. března začíná jaro.

Některé pranostiky na březen

- Březen – na pec si vlezem.
- Březnové slunce má krátké ruce.
- Suchý březen, studený duben, mokrý máj – bude ve stodole ráj.

Zima má pravdu

Jiří Havel

Zima se ráda
s jarem hádá,
kdo z nich má ustoupit.

Dál po staletí
jako děti
budou se o to přít.

Prohraje zima.
Nejdřív žasne
a pak se konejší:

„Jsem vlastně prima,
je to jasné -
ustoupí moudřejší.“

Předjarní

Miroslav Florian

Na kamnech se voda vaří,
házím do ní špetku čaje.
Tiše leží na polštáři
moje milá. Nemocná je.

Házím špetku do konvice,
podávám jí bílou číšku.
Čekala mě parádnice,
v střevíčkách, jen bez kožíšku.

Mokrý vítr táhl z lesů
prostydlí a zemí čpící.
Půl hodiny čekala mě
na peróně na stanici.

Teď se smutně oknem dívá,
smutně bere medicínu.
Na haluzi drozd ji zpívá
s trémou svoji prvotinu.

/ze starší čítanky/

František Halas

I. Motivace.

Velikonoce, po Vánocích druhé největší a nejoblíbenější svátky roku, jsou velkým tématem a mottem před nácvikem básně „Velikonoční.“

Podíváme se na ně z pohledu občanského (můžeme si v Čítance pro 8. ročník na str. 84 a 85 přečíst o Velikonočních obyčejích a také článek „Jak slavíme české Velikonoce“ v Čítance pro 9 ročník). Své zážitky, přípravy a tradice mají i žáci – rozhovor.

II. Čtení a vysvětlení článku „Velikonoce v liturgickém kalendáři“ \nejdříve učitel vysvětlí pojem „*Liturgický kalendář*“ – Kalendář, ve kterém jsou vypsány všechny náboženské svátky.) Podrobněji – internet.

Postupně čteme a vysvětlujeme názvy a význam jednotlivých velikonočních dní v liturgickém kalendáři.

III. Nácvik recitace básně „Velikonoční.“

1) Nejdříve se seznámíme s autorem básně.

František Halas (1901 – 1949) byl český básník. Pro děti napsal několik básní. Jsou ve sbírce *Ladění*. My jsme četli báseň „*Co všechno musí udělat jaro*“ v 6. ročníku

2) Vzorová recitace – učitel – naučí se zpaměti.

– v textu jsou verše rozděleny podtržením.

3) Čtou žáci – střídají sborové se čtením jednotlivce.

4) Pro zpestření přidá učitel další velikonoční verše.

IV. Samostatná práce.

1) Nakresli kraslice, slepice nebo kohouta.

2) Napiš, které z těchto slov se rýmuje se slovem **VELIKONOCE** (kohout, slepice, kukuřice, kraslice, zajíc, ulice, tráva, ovce).

Jak slavíme české Velikonoce

Velikonoce, původní oslavy příchodu jara, vnášejí do našich životů krásné tradice plné symbolů. Muži pletou pomlázky, ženy barví vajíčka a téměř v každé rodině se peče beránek, mazanec nebo nádivka. Nejoblíbenějším dnem je Velikonoční pondělí – koledování, vyšupání žen pomlázkou a hodování.

Velikonoce jsou pohyblivým svátkem – připadají na neděli po prvním jarním úplňku, to znamená, že se mohou slavit mezi 22. březnem a 25. dubnem.

Velikonoce v liturgickém kalendáři

Popeleční středa – První den čtyřicetidenního půstu, připadá na 46. den před velikonoční nedělí (šest velikonočních nedělí se do postního období nezapočítává).

Květná neděle – Květnou nedělí začíná Svatý týden. Přívlastek „květná“ připomíná Ježíšův vjezd do Jeruzaléma před židovskými velikonočními svátky – paschou, kdy obyvatelé města očekávali, že přijde Mesiáš a Ježíše vítali se zelenými ratoolestmi v rukách.

Na **Modré pondělí** a **Žluté úterý** se při večerních bohoslužbách čtou evangelia, která předcházejí poslední večeři Krista. V lidových tradicích jsou oba dny věnovány velkému jarnímu úklidu.

Škaredá středa – Den připomíná zradu Jidáše, o bohoslužbách se čte evangelium o Jidášově zradě. Dle lidových zvyků se tento den ženy oblékají do tmavých šatů a ustává společenský život.

Zelený čtvrtek – Čtvrtek před Velikonocemi, večer začíná tzv. Velikonoční třídení (triduum), den je připomínkou Ježíšovy večeře na rozloučenou.

Na Zelený čtvrtek se hodně jedl hrách a jídla připravená z prvních jarních bylinek (podle židovských tradic by měly být konzumovány hořké byliny, které mají symbolizovat hořkost otroctví v Egyptě) a pekly se kynuté bochánky a jidáše. Po večerních modlitbách utichají všechny zvony a hudba (říká se, že zvony odlétají do Říma).

Velký pátek – Je připomínkou odsouzení, křížové cesty a smrti Ježíše Krista.

Bílá sobota – Je připomínkou sestoupení Ježíše do lidské smrti, v ten den probíhají modlitby u Božího hrobu. Následuje **Velká noc**, během níž se pálí velikonoční ohně a rozsvěcují svíce jako symbol zmrtvýchvstání Krista.

Velikonoční neděle - Slavnost Zmrtvýchvstání Páně (Boží hod velikonoční). Ke dni náleží bohoslužby, žehnání jídla a slavnostní oběd. Den je oslavou hojnosti a velké radosti.

Velikonoční pondělí – Je hlavním dnem velikonoční koledy. /Z časopisu/

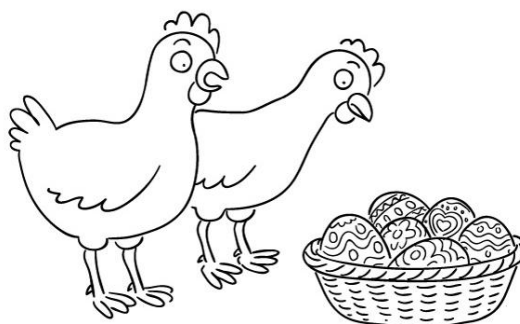
Velikonoční

František Halas

Zakvokala kvočna,
kvočna kvokaná,
zakdákaly slepice,
zlobily se velice
na kohouta.

Proč se zlobí, já už vím,
teď já tomu rozumím,
zlobí se ty slepice,
že on snáší kraslice,
kvočna jenom vejce bílá,
bodejť by se nezlobila.

Zakvokala kvočna,
kvočna kvokaná,
zakdákaly slepice,
zlobily se velice
na kohouta.

/Ze sbírky Ladění /

Trampoty (čít. str. 57) Stanislav Rudolf

I. Motivace.

Řízený rozhovor na téma „opravdové kamarádství.“ Žáci mohou uvádět příklady ze života, učitel klade příklady kamarádství a přátelství z literatury.

II. Právě spisovatel Stanislav Rudolf (1932) píše knihy pro mládež, kde řeší problémy mezi kamarády. Převažují knihy s dívčími hrdinkami – Milionová holka; Nebřeč, Lucie; Budu na tebe čekat, Lásko; Kopretiny pro zámeckou paní; Modrý déšť; Pusinky; Metráček aneb nemožně tlustá holka; Metráček hebkosti jsou vrženy. Román Metráček byl zfilmován.

III. Čtení ukázky z románu Metráček.

1) Přípravné čtení. Slova z prvního sloupku přípravného čtení přečíst, najít je v textu a určit, ve kterém řádku jsou.

doopravdy rozhněvaný – 2. řádek
mlčky pokrčila rameny – 13. řádek
příčiny té čtyřky – 13. řádek

zbůhdarma – 15. řádek
s okamžitou platností – 15. řádek
dodržování – 19. řádek

Slova z druhého sloupku přípravného čtení nacvičíme obvyklým způsobem.

2) První část ukázky vypráví dívka Jitka. Ve čtení, kdy učitel klade důraz na přesnost a plynulost, se střídají dívky.

3) Další část příběhu zdramatizujeme. Důraz se klade na výrazné čtení přímé řeči. Role jsou barevně vyznačeny (Jitka, vypravěč, lišák).

IV. Úkoly – kolektivně ústně.

Trampoty

Stanislav Rudolf

Z matematické písemky jsem dostala čtyřku. Sešit musím dát tátovi podepsat.

Táta byl doopravdy rozhněvaný. Už dlouho mi tak nedomlouval. Bral matematický sešit a zase mi jej házel před oči. Znovu jsem musela vyslechnout, že si nevážím:

klidu
volného času
všeho, co mám
oblečení
jídla
maminky
školy
a jeho.

Pak se maminky zeptal, po kom že jsem tak pitomá. Maminka asi nevěděla, protože jen mlčky pokrčila rameny. Tak se táta rozhodl hledat příčiny té čtyřky. Po dlouhých a především hlasitých úvahách zjistil, že mám příliš volného času, který zbůhdarma utrácím. Zavedl s okamžitou platností tato nápravná opatření:

1. každý den bude se mnou hodinu počítat (chudák)
2. naprostý zákaz poslechu televize
3. konec courání po městě
4. přísné dodržování všech bodů shora uvedených.

Dny, které jsem měla v budoucnu prožívat, nebyly nijak růžové. Věřila jsem však, že celá akce může zakrýt trhliny v mých matematických znalostech. (Zejména díky bodu 1.)

Při podpisu sešitu zlomil špičku tužky.

Nervy!

Somrová bude čekat marně. Poprvé jsem nešla na francouzštinu. Měla jsem ještě plnou hlavu včerejšího výstupu s tátou. Kdyby se mě maminka aspoň trochu zastala. Ale ona mlčela.

Šla jsem proti proudu řeky. Knížku a sešit jsem zastrčila do kapsy kabátu. Po vodě pluly ledové úlomky. Nikoho jsem nepotkávala. Kdybych se třeba smekla a spadla do vody, napadlo mě, nikdo by mi nepomohl. Možná, že bych se utopila. Ale já umím plavat! V ledové vodě a kabátu by to šlo těžko. Byl by to asi hrozný pocit, brr.

Až se to táta dozví, že jsem nebyla na francouzštině, bude doma cirkus, ale ať. Ať si mě třeba i zbije, dneska tam nepůjdu. Už proto, že mi zakázal toulat se městem.

V záhybu řeky jsem zahlédla známou postavu.

Byl to Lišák.

Co tady dělá? Sám!

Chtěla jsem na něho zavolat, ale zarazila jsem se. Lišák se pro něco neznámého sehnul, z té dálky jsem nerozeznala věc v jeho ruce, pak se rozpráhl a hodil to do vody. Pak ještě jednou. A znovu.

Přikradla jsem se potichu až k němu. Neslyšel mě. Hukot řeky byl silnější než křupání zmrzlé hlíny pod mými botami.

Záhadné věci, které Lišák házel do vody, byly láhve od piva.

„Co tady děláš?“ křikla jsem na něho.

Vyděšeně se na mě obrátil. Jako bych ho přistihla při něčem nedovoleném. Rychle se shýbl pro starou nákupní tašku a pokoušel se zavřít její zip. Nedařilo se mu to.

„Tys mě vylekala, Jitko,“ zablekotal.

„Proč házíš ty flašky do řeky?“

Zakoktal se a nápadně zrudl ve tváři:
 „Já... jen tak, to nic není. Z legrace, víš.“
 Z tašky vyčnívala láhev, kterou lišák nestačil přede mnou skrýt. Její hrdlo bylo pečlivě utěsněno. Zátku Lišák zalil pečutním voskem.
 „Co je v těch lahvích?“
 „Nic...“
 Natáhla jsem ruku po zbývajícím láhvi. V posledním okamžiku stačil dát tašku za sebe. Přesto jsem v ní zahlédla jakýsi papír.
 „Proč mi to nechceš říct?“
 „To je moje tajemství.“
 „Já to nikomu neřeknu!“
 „Ale to nejde...“
 „Když nechceš...“ hodila jsem do vody několik vrbových větviček.
 Dívala jsem se za nimi, jak se ztrácejí ve vlnách a drobných vírech, a přemýšlela jsem o Lišákovi. Úplně nezajímavý kluk. Vlasy jako rozházené hřebíky, pod očima i na nose rezavé pihy, do krasavce měl hodně daleko. Ale všichni ve třídě ho měli rádi. Lišák nedovedl nikomu ublížit. S učením měl trápení už od první třídy. Taktak že se dostal o třídu výš.
 „Z matematický písemky jsi měl pětku?“
 „Jako obyčejně.“
 „Nebaví tě to?“
 „Nebaví. Vůbec mě učení nebaví.“
 „Ale něco by ses naučit mohl!“
 Ušklíbl se a začal v prstech otáčet taškou.
 „Za rok vyjdeme školu... co chceš dělat?“
 „Nevím. Třeba půjdu na zedníka.“
 Užasla jsem.
 „Ty, a zedník?“ V hlavě se mi to vůbec nesrovnávalo, že by měl Lišák jednou stavět domy.
 „Ale chtěl bys dělat něco docela jiného, vid', Lišáku!“
 „Chtěl bych...“ zarazil se, „ale ty bys to vyžvanila.“
 „Neřeknu!“ slíbila jsem.
 „Čestně?“
 „Čestné slovo!“
 „Víš, Jitko, já bych chtěl být námořníkem. Já vím, ty se mi teď určitě budeš smát, vid'.“
 Vůbec mi Lišákův sen nebyl k smíchu.
 „Nikdo o tom neví, jen ty, Jitko. Víš, kdybych byl námořníkem, docela obyčejným námořníkem na nákladní lodi, jezdil bych strašně daleko, viděl bych cizí země, prožil bych mořskou bouři nebo tajfun, převáželi bysme kakao a vzácný dřevo a pšenici nebo naftu, co by zrovna bylo třeba. A klukům, víš, malým klukům, co chodí ještě do školy, bych vypravoval, co jsem prožil v Indii nebo na Jávě, možná že bych měl i indiánský skalp nebo tamtam, já nevím. Jitko, nesmíš o tom říct nikomu ani slovo! Všichni by se mi smáli.“
 „Proč házíš do řeky ty láhve?“ Zeptala jsem se znovu. Byla jsem přesvědčena, že jediné teď mi to Lišák prozradí.
 „Já nemám kamaráda.“
 „Ty...?“ divila jsem se.
 „Víš, já myslím opravdového kamaráda. A tak jsem si řekl, já jsem totiž asi blázen nebo co, řekl jsem si, že si kamaráda najdu. Napsal jsem si dopisy, nacpal do lahví, utěsnil, aby do nich nemohla voda, a posílám je po vodě.“ „Myslíš, že je někdo najde?“
 „Nevím, snad. Už jsem jich poslal šestnáct...“
 „Měl bys za každou korunu,“ poznamenala jsem zvědavě.
 „Prosím tě...“ otevřel špinavou tašku a hodil zbývajícím láhev do proudu.

„Sedmnáct!“ řekla jsem.
Souhlasně přikývl.
„Víš ale, že tě na námořníka nevezmou?“ varovala jsem ho.
„Musel bys mít jen jedničky a dvojky.“
„Vím... proto půjdu na zedníka.“ Řekl to tak smutně. Bylo mi Lišáka líto.
„Povíš mi, až se ti někdo ozve?“
„Neřekneš to nikomu?“ naléhal znovu.
„Nikomu.“ Skoro mi to bylo trapné, neustále ho přesvědčovat, že budu mlčet. „Musím se vrátit.“
„Co jsi tady dělala?“
Řekla jsem mu, že se mi nechtělo na francouzštinu.
„Budeš mít doma průšvih?“
„Aťsi...“, řekla jsem s patřičnou dávkou předstírané hrdosti.
Vraceli jsme se po břehu zpátky a hovořili o úplně zbytečných věcech. Domů jsem přišla jako obvykle v půl páté.
„Šlo ti to?“ zeptala se maminka.
Přisvědčila jsem.

Jak vidíte, Jitka, které přezdívali Metráček kvůli její váze, měla i jiné trampoty. Jak je postupně zvládala, se dozvíte z dvoudílného románu, který byl i zfilmován.

/Metráček/

O kominíkovi (čít.str. 60)

Jiří Wolker

I. Motivace.

S poctivostí nejdál dojdeš

Toto přísloví může mít učitel napsáno na tabuli jako motto pro vyučovací hodinu. V úvodu hodiny se seznámíme s autorem příběhu.

Jiří Wolker (1900 – 1924) patří mezi známé básníky, přesto, že se dožil jen 24 let. Ve starších čítankách četly děti jeho poezii. Známa je báseň Poštovní schránka; Balada o očích topičových nebo Pohádka o milionáři, který ukradl slunce.
--

Naše ukázka je z výboru *Slunce je veliký básník*.

II. Práce s textem.

- 1) Přípravné čtení – přečíst podtržená slova v textu.
- 2) Poslech – např. první stranu přečte učitel.
- 3) Kontrola pozornosti – odpovědi na otázky (kdo podle lidí přináší štěstí; kdo byl Jeník; kde žil; po čem toužil?)
- 4) Pro další část článku zvolíme skupinové vyučování. Slabší čtenáři čtou s učitelem nahlas. Procvičují plynulé a přesné čtení. Ostatním žákům zadáme tiché čtení.

III. Rozbor textu:

- 1) Použijeme úkoly za článkem – ústně společně.
- 2) Samostatně písemně úkol č. 3 a č. 4 – vyhledávání v textu.

IV. V závěru hodiny zjistíme, kdo z žáků pochopil přísloví „S poctivostí nejdál dojdeš“ a proč se hodí k příběhu „O kominíkovi.“

O kominíkovi

Jiří Wolker

Kominík nenosí jenom žebřík a černou tvář. Kominík nosí také štěstí. To vědí všichni lidé a hlavně ti, co mají knoflíky u kabátu. Když jde kolem, honem se za něj chytí a myslí si na to, po čem touží. A skutečně se jim to vyplní. Kdyby to nebyla pravda – jistě by to nedělali.

Tak vidíte: všichni lidé mohou být po svém šťastni. Potřebují k tomu jen knoflík a kominíka.

Toto dobře věděl Jeník, malý sirotek. Protože byl chudáček žijící den ze dne na dlažbě předměstí, měl mnoho krásných přání. Mohl toužit po rohlíku, po lístku na kolotoč, po zemřelé mamince nebo po jablíčku. Protože nic neměl, míra jeho štěstí byla veliká.

Ale byla tu jedna velká chyba: Malý Jeník neměl u svého roztrhaného kabátku a u roztřepaných kalhot ani jeden knoflík. Kalhoty i kabát dostal od dobrých lidí, ale to víte, že ani dobří lidé nedávají své nejlepší. Proto když je od nich dostal darem, byly už řádně ošuntělé a všechny knoflíky byly pryč. Jeníkovi zprvu ani nenapadlo, že se jeho šatům něčeho nedostává. Teprve, když zvěděl tajemství o kominíkovi, knoflíku a štěstí, smutně si pomyslíl:

„Já nemohu být šťasten, protože nemám žádný knoflík.“

Rmoutilo ho to velice, protože si přál být šťasten. A kdo by si to také nepřál. Od té doby nemyslí na nic jiného než na to, jak by získal nějaký knoflík.

Jeník si chtěl na knoflík vydělat. Nosil jedné paní vodu do pátého patra, druhé zase vozil uhlí v malém vozíčku s huňatým psem, chodil do dědiny pro mléko a vůbec dělal, co dovede chlapec v jeho stáří.

Ale na knoflík si peníze přece nevydělal. Lidé si mysleli: nač dávat tak malému chlapci peníze, kterým nerozumí a jež by nejspíše jen promlsal. Dáme mu raději něco k jídlu – to mu lépe poslouží.

A dávali mu. Tu chleba, tu sýr, tu talíř polévky nebo nějaké zbytky od oběda. Jeník pak, když se najedl, upadl do takové blaženosti, že zapomínal i na knoflík a věřil, že si své štěstí dobude bez něho.

Když však večer řádně vytrávil a neměl v kapse nic než hlad, tu mu toužený knoflík začal tančit před očima a se všemi zázračnými vlastnostmi. Zvláště když šel kolem knoflíkářského krámu, kde byly za výkladem celé hromady různých knoflíků. Nade všemi zářila řada velkých perleťových knoflíků, které přitahovaly Jeníkovi oči jako magnety. Tyto jistě přinášejí největší štěstí, myslel si Jeník, ale sotva se na ně zmohu. Budou jistě notně drahé.

Díval se na ně lačněji a lačněji, až ho paní v krámě zpozorovala, a nechápajíc jeho plápolavých očí ho odehnala.

Běž pryč, špinavý kluku. Nekouká ti z očí nic dobrého.

Myslela si, že jí chce něco ukrást, a Jeník zahanben odešel.

V noci potom, když spal v nadsklepní světničce na kusech hadrů, perleťový knoflík a nepřejícná tvář prodavačky vznášely se v jeho snech.

Když tak dlouho marně toužil, přihodilo se mu jedenkrát, že uviděl na ulici děvčátko, které mělo na kabátě právě onen krásný perleťový knoflík, který viděl v krámě. Ale nejen toho si povšiml Jeník, zpozoroval také, že krásný knoflík visí na nitce a že se brzy utrhne. Srdce se mu zachvělo při pomyslení, že by ho ta dívenka mohla ztratit a on najít. To by byl konec jeho bolesti. Již zítra by mohl mít to, nač by si jen pomyslel.

Proto ji nepozorovaně sledoval. Po čem tolik toužil – to se také stalo. Právě když děvčátko vstupovalo do dveří nízkého domu, knoflík se utrhl a zůstal ležet na dlažbě, aniž to děvčátko zpozorovalo.

Jeník zajásal. Opatrně zvedl knoflík a držel ho v ruce. Zazářil na slunci jako drahokam. Honem ho schoval do kapsy a ohlédl se.

Děvčátko zašlo a nic nezpozorovalo.

Jeník zmizel za nejbližším rohem. Pozorně si knoflík odnesl domů. Svlekl si kabát a vypůjčil si jehlu. Nit vytáhl z hadrů, na nichž spával, a hned se dal do přišívání, aby byl hotov dříve, než se setmí.

Ale teď si na něco vzpomněl. Vzpomněl si na dívku, která někde pláče, protože ztratila krásný knoflík. Kdyby byla věděla, co dovede způsobit knoflík a kominík, jistě by bývala opatrnější. Jednoho dne se to jistě doví. Ale knoflík už bude pryč. Možná, že už nikdy jiný mít nebude, neboť získat knoflík je tak těžké. Ztratila ho a on ho vzal. Vzal – ne našel. Měl by jí ho vrátit?

Ne, to Jeník nedovedl, protože mnoho těžkých dní po něm toužil. Až mi přinese štěstí, potom jí ho vrátím a třeba i něco k němu přidám, myslil si.

Ale najdu potom zase ji?

Ruce se mu trochu třásly, ale přišíval a přišíval.

Druhého dne vyšel s knoflíkem jako s hvězdou. Zdálo se mu však, že by se lidé příliš na něho dívali, kdyby ho jen tak beze všeho spatřili na jeho rozbitém kabátě. Proto si ho trochu zaclánel rukou. Báł se také, aby nepotkal včerejší děvčátko.

Chodil, chodil a hledal kominíka. Přemýšlel také o tom, co by si měl přát. Rozhodl se pro zlatý zámek na skleněné hoře a pomeranč.

K poledni spatřil kominíka. Byl černý jako mouřenín, jen oči měl modré jako fialky. Honem stočil krok na chodník, po kterém šel kominík, a pevněji stiskl knoflík. Srdce mu v prsou bušilo jako zvon.

Kominík se přibližoval. Šel klidně a usmíval se. Jeník byl bledý a svíral ledovýma rukama knoflík víc a více.

Až přijde na pět kroků ke mně, zašeptám svou prosbu, myslil si.

Kominík byl už u něho. Pod černými vousy ležel tichý, bílý úsměv.

„Teď!“ – řekl si Jeník, polohlasně ze sebe vyráżeje:

„Zá – mek a po – me –,

Prásk!

Knoflík přišitý vetchou nití a příliš tažený Jeníkovou rukou se utrhl a zůstal mu mezi prsty i se stopkou nití jako uvadlé kvítko.

Jeníkovy naděje se rázem zřítily. Slzy mu vstoupily do očí a pláč do hrdla. Byl neskonale nešťasten, neboť v tom viděl trest za to, že vzal cizí knoflík pro své štěstí.

Vzlykal tolik, že se kominík obrátil a přistoupil k němu.

„Co se ti stalo, chlapečku?“ ptal se. Jeho hlas byl právě tak čistý, jako byl kominík začerněný.

Ale Jeník usedavě naříkal, drže knoflík v ušpiněné ruce.

„Udělal ti někdo něco nebo jsi něco ztratil?“

Kominíkova ruka přejela Jeníkovi přes hlavu jako teplá vlna.

„Sebral jsem knoflík,“ vyhrkl. „Chtěl jsem zámek a pomeranč. Proto jsem včera sebral knoflík.“ A dal se znovu do pláče.

„A čím jsi?“

Jeník nevěděl, čím je. Nepatřil nikomu, ale člověku je tak dobře, když může někomu patřit.

Kominík vzal uplakaného chlapce za ruku a vedl ho s sebou. Ruka jeho byla černá a plná sazí, ale Jeník se pod ní proměnil na pokorného beránka.

Kominík uvedl Jeníka do malého domku – právě do toho, v němž zmizela včerejší dívka.

„Maminko a Lído, vedu vám chlapce, který pláče, že chtěl zámek a pomeranč.“

„Nepláču proto,“ řekl Jeník, „ale proto, že jsem sebral knoflík.“

„Zámek ani pomeranč ti dát nemůžeme,“ řekla paní kominíková, „ale dám ti oběd.“

A dali mu. Posadili ho za stůl a vnutili mu plný talíř polévky. Z jedné strany seděl pan kominík – už čistý a umytý – z druhé paní a naproti Lída, která ztratila včera knoflík.

Dávali mu dobré a laskavé otázky a Jeník odpovídal. Jakživ toho tolik nenapovídal jako tenkrát. Všechno pověděl, jak je sám, jak chtěl štěstí, jak hledal knoflík a jak vše dopadlo.

Pan kominík a paní kominíková se usmívali. Lída hleděla na něho vážným a podivujícím se očima a polévka kouřila a voněla.

„Líbíš se mi, chlapče,“ řekl nakonec kominík. „A jestli chceš, můžeš u nás zůstat a vyučím tě kominíkem. Beztoho je Lídě samotné smutno.“

Paní zakývala hlavou a Lídě se zablýsklo v očích. Jeník radostně přikývl a velkou radost přikryl velkým kusem masa, aby mu neutekla. Neboť tu nesestupovalo jídlo do žaludku, ale rovnou do srdce.

Jeník se učil kominíkem.

Lezl po vysokých střeších kolem nebe a komíny se spouštěl do začouzených ohnišť. Lidé ho měli rádi, protože uměl vyčistit komíny jako klíčky. Upravoval cestu slunci a vzduchu k lidskému ohni. To je dobrá práce.

Čas utíkal jako voda a Jeník rostl jako z vody. Pan kominík s ním byl spokojen, paní ho měla ráda a Lída? Ach, ta už mu dávno odpustila nejen to, že ji vzal knoflík, ale i to, že si vzal ji samu.

Tenkrát už Lída vyrostla na břízku a Jeník jako buk.

Až se s ním někdy potkáte, dobře ho poznáte. Vypadá jako každý jiný kominík, ale má plné kapsy knoflíků a dává je každému, komu na kabátě scházejí, neboť nechce nosit štěstí jen jednomu a druhému ne.

Být kominíkem znamená obšťastňovat lidi, kteří mají knoflíky. Až budou mít všichni lidé knoflíky, budou všichni šťastni.

/Z výboru Slunce je veliký básník/

Úkoly:

1. Promysli si odpovědi na následující otázky:

- O kom se lidé domnívají, že přináší štěstí?
- Co podle Jeníka potřebují lidé ke štěstí?
- Proč si myslel, že on nemůže být šťasten?
- Jak se mu jeho přání splnilo?
- Co udělal s nalezeným knoflíkem?
- Které přání vyslovil, když potkal kominíka?
- Kam zavedl kominík Jeníka?
- Kterými slovy uvítala paní kominíková Jeníka?
- Co navrhl kominík Jeníkovi?

2. Najdi v pohádce místo, kde spisovatel popisuje práci kominíka. Věty napiš.

3. K čemu přirovnává J. Wolker Jeníka a Lídu, když vyrostli? Přirovnání vyhledej a napiš.

Duben (čít.str. 64)
Některé pranostiky na duben

Voda, voděnka (čít.str. 64)
Jiří Žáček

I. Motivace.

- 1) Začátek hodiny věnujeme opakování pojmů: Gregoriánský, Juliánský, Liturgický kalendář. Přečteme pojednání o měsíci dubnu.
- 2) Přečteme a vysvětlíme pranostiky na duben.
- 3) Připomeneme básně Jiřího Žáčka, které jsme četli v 8. ročníku. Jsou to např. „Mořeplavec; Dopis v láhvi; Na pláži; Máte doma velrybu?; Písnička o jaru.“ Čítanku pro 8. ročník si můžeme půjčit a některou báseň přečíst a připomenout si svěží básnický jazyk J. Žáčka.

II. Nácvik básně „Voda, voděnka“.

- 1) Vzorové čtení – učitel.
- 2) Čtení s výkladem (využít znalosti ze zeměpisu, vlastivědy).
- 3) Osm slok čte osm žáků.
- 4) Zadání domácího úkolu – každý žák se naučí zpaměti dvě sloky, které učitel přidělí. Kontrola splnění úkolu v následující hodině.

Duben

Duben je čtvrtý měsíc gregoriánského kalendáře. Má **30** dní. Název pochází ze slova dub. První dubnový den se nazývá apríl. Už od 16. stol. je apríl spojen s různými žertíky a drobnými zlomyslnostmi. Aprílové počasí označuje počasí nestálé, proměnlivé.

Některé pranostiky na duben

- Prší-li 1. dubna, bývá mokrá máj.
- Hodně-li v dubnu vítr duje, stodola se naplňuje.
- Mokrá duben přislubuje dobrou sklizeň.
- Dubnový sníh pole hnojí a déšť jim požehnání přináší.

Voda, voděnka

Jiří Žáček

Odvalil se kamínek,
narodil se pramínek,
čerstvá voda, voděnka.

Rozběhla se dolů z hor
daleko, až za obzor,
bystrá voda, voděnka.

Nese kvítek uvadlý,
modré nebe zrcadlí
snívá voda, voděnka.

Led ji svírá mnoho dní,
než se z jara rozvodní,
divá voda, voděnka.

Běží v každém počasí,
všecku žízeň uhasí
dobrá voda, voděnka.

Všechny rány vyhojí,
voda umí obojí,
živá voda, voděnka.

Běží jako o život
k dalekému moři vod,
bujná voda, voděnka.

Plyne kolem jako čas,
s deštěm se k nám vrátí zas,
věrná voda, voděnka.

Čtení pro dobrou náladu (čít. str. 64-66)

Milí čtenáři!

Pojďte si doplnit vzdělání u oboru zvaném HUMOR. Takže čtěte, rozjímejte, přemýšlejte a dobře se bavte.

Vaše **Zdeňka Ortová**, autorka knížky **Polepšovna**.

- Čtenář je ten, kdo ví, že kniha není tlustý časopis.
- Nečtenář je ten, kdo by pod vánočním stromečkem raději našel plácačku na mouchy než knihu.
- Pětka je následek situace, kdy učitel požaduje správnou odpověď po nesprávném žákovi.
- Nejoblíbenějším vynálezem je elektřina, neboť díky ní může na konci vyučovací hodiny zvonit.

Ze Školy

- Jsou čtyři světové strany: Vlevo, Vpravo, Nahoru, Dolů... A uprostřed jsem já.
- Poznámky do žákovské knížky píše dětem osamocení učitelé, kteří si nemají s kým dopisovat. Častým opisováním od souseda se nám kazí zrak.
- Existence bílé paní je nesmysl, protože žádná žena by nevydržela chodit v jednom oblečení.
- Zásadní rozdíl mezi učitelem matematiky a jeho žáky spočívá v tom, že učitel má početní vědomosti, zatímco žáci mají početní převahu.
- Na podzim někteří ptáci odlétají za teplem, například do kotelen.
- Nejoblíbenějším vynálezem je elektřina, neboť díky ní může na konci vyučovací hodiny zvonit.

Z rodiny

- Babičky máme proto, aby nám nadržovaly, když se hádáme s rodiči.
- Děda je člověk, který se učil úplně jiná vyjmenovaná slova než já.
- Když má přijet na návštěvu babička, gruntujeme celý byt, protože vždy kontroluje, zda máme uklizeno. Když má přijet děda, gruntujeme až když odjede, protože nám klepe popel na koberec.
- Rodiče jsou nejužitečnější, když se máme narodit, a když nám dávají kapesné.
- Lidi se dnes dožívají velmi vysokého věku. Například mojí sestře už bylo dvacet.
- Rodiče po svých dětech požadují na vysvědčení samé jedničky, by se měli doplnit vědomosti, neboť je možné, že jiné číslice neznají.

Kvíz

Dospívající chodí nejraději:

- a) do školy
- b) na rande
- c) na návštěvu příbuzných

Akné je:

- a) populární hudební skupina
- b) pupínek, který se vám udělá, když to nejméně potřebujete
- c) slušivý módní doplněk

Rodičům vždy říkáme:

- a) lež
- b) pravdu
- c) nic

V divadle musíme mít:

- a) svačinu
- b) slušné oblečení
- c) zapnutý mobil

Pokud jste všechny otázky poctivě zodpověděli, jste závislí na kvízech.

Znáš přísloví? Doplň chybějící slova.

Všude dobře, doma _____.

Pes, který _____, nekouše.

Na hrubý pytel hrubá _____.

Odvážnému _____ přeje.

Práce _____ člověka.

Bez _____ nejsou koláče.

Deníček optimistky a pesimistky na prázdninách

Zdeňka Ortová

Optimistka

Pondělí

V poledne jsem si koupila kilo třešní
a večer jsem dostala krásný dopis.

Úterý

Ráno mě potkal nádherný kluk
z vedlejšího stanu.
Řekl, že mě celý večer sledoval a podal
mi kopretinu.

Středa

Celý kemp si už vypráví
o mé kráse.

Čtvrtek

Někdo mi vlezl do stanu
a nechal mi tam růži.

Pátek

Těším se, že zas tajně přijde
a dá mi těch růží celý puget.

Sobota

Dívala jsem se s ním na západ
slunce a budeme se dívat
i na východ.

Neděle

Ani spočítat nemůžu,
kolika klukům jsem tu
zamotala hlavu.

Pesimistka

Pondělí

V poledne jsem si koupila kilo třešní
a večer jsem dostala hrozný průjem.

Úterý

Ráno mě potkal nádherný kluk
z vedlejšího stanu.
Řekl, že mě celý večer sledoval a podal mi
živočišné uhlí.

Středa

Celý kemp si už vypráví
o mé běhavce.

Čtvrtek

Někdo mi vlezl do stanu
a vzal mi stokorunu.

Pátek

Bojím se, že zas tajně přijde
a vezme mi celou peněženku.

Sobota

Dívala jsem se sama na východ
slunce a budu muset jít
na záchod.

Neděle

Ani spočítat nemůžu,
kolik toaletního papíru
jsem tu rozmotala.

Z knihy Polepšovna

Zdeňka Ortová (1961) profesí knihovnice ve Velvarech, přední česká aforistka, autorka fejetonů, povídek a básniček.

Muška (čít.str. 67)

Jiří Marek

I. Motivace.

Otázkami „Kdo má rád pohádky a která je tvoje nejoblíbenější“ motivuje učitel žáky k pozitivnímu přístupu k práci. Pohovoříme o pohádce (vymyšlený příběh, nadpřirozené bytosti, mluvící zvířata, dobro vítězí nad zlem...), některé vyjmenujeme.

Pak upozorníme na jméno Jiří Marek, který napsal knihu indických pohádek „Nejkrásnější zahrada.“ Z pohádek se dozvíme o indické zemi, o lidech, kteří mají stejné sny jako my. Touží po důstojném životě, po lásce, po spravedlnosti. Ukázku z knihy si přečteme. Pohádka se jmenuje Muška.

II. Práce s textem.

- 1) Nácvik čtení slovních spojení (rámeček).
- 2) Tiché čtení. Práce ve skupinách. Učitel rozdělí text např. třem nebo čtyřem skupinám. Každá skupina čte potichu určenou část pohádky.
- 3) Vypravování po tichém čtení. Jednotlivé části se spojí do jednoho celku.
- 4) Procvičování hlasitého výrazného čtení.

III. Ústí zpracování otázek a úkolů.

IV. Je možné zadat přípravu čtení pro příští hodinu dvěma nebo třem žákům. Naučí se plynule a s porozuměním číst článek „Inka se ohřebí a já s ní nebudu.“

Jiří Marek (1914-1994) byl český spisovatel, filmový a televizní scénárista. (Wikipedie)

Muška

Jiří Marek

tropil různé taškařice
jednou vyslídil
pod překlopeným hrncem
princeznina služka

v třtinovém poli
velebil věštecké umění
oblíbený náhrdelník

neuvěřím
nepravý věstec
tvářil se záhadně

Žil v jedné vesnici veselý člověk, kterému jinak neřekli než Muška, protože pobíhal od domu k domu, povídal s lidmi, tropil různé taškařice a vyprávěl veselé příběhy. Měl však zlou ženu, která mu nepřála ani zábavu, ani jídlo. Denně upekla osm placek a svému muži nedala sníst víc než dvě, prý mu to stačí, když celý den nic nedělá, jenom po vesnici běhá a lidi pokouší.

Muž jednou doma vyslídil, že ho žena na jídle šidí a že z mouky, kterou on nakoupí, udělá osm placek a jemu dá jenom dvě. Usdl si tedy jednou před práh domu, zavřel oči a zůstal docela bez hnutí.

„Co to děláš, prosím tě?“ divila se žena

Muž jí neodpověděl.

„Co to děláš, Muško?“ ptali se lidé, kteří šli okolo

Ale ani jim neodpověděl. Posléze, když byl kolem něho už celý zástup, vykřikl, jako by najednou něco spatřil: „osm placek má osm stínů, dvě placky mají stíny dva. Já dva, on dva a kde je zbytek? V síni pod velkým hrncem!“

Lidé se nejdříve smáli, pak se divili a někteří se šli podívat do síně, zvědaví, co tam uvidí. A hle, pod velkým překlopeným hrncem byly čtyři placky. Ty, co tam žena schovala, aby je odpoledne na trhu prodala a peníze si ponechala.

Když žena viděla, co se stalo, styděla se, a aby se jí lidé nesmáli, počala všude po vesnici vykládat, že tohle nic není, to že ona dělá schválně, protože její muž má zvláštní dar – najde všechno, co je někde schováno nebo ztraceno.

Muška to nikomu nevymlouval, jenom se tiše usmíval, protože od toho dne měl doma placek, co chtěl.

Ale lidé si řekli, že by mohli toho zvláštního daru využít, a tak, když se ztratil jednomu z vesničanů vůl, běžel k Muškovi.

Ten si chtěl zase ztropit z lidí smích, a proto se chvíli tvářil záhadně, měl dlouho zavřené oči a pak řekl: „V trávě vysoké až po ramena se pase tvůj vůl, kmotře!“

Tráva po ramena ale nikde nerostla a lidé se rozcházeli, vrtíce hlavou. Ten rolník si však pomyslel, že věštba bude asi mít hlubší smysl, a šel svého volka hledat daleko za vesnici. Našel ho v třtinovém poli a třtina skutečně je člověku po ramena. Hned běžel na náves a hlasitě velebil věštecké umění Muškovo.

Nějaký čas takhle Muška žertoval, až se o jeho umění dověděl sám král a povolal si ho do paláce. Princezně se totiž ztratil oblíbený náhrdelník a nikde jej nemohli nalézt.

„Ukážeš své umění,“ řekl mu král, „jinak dostaneš dvacet ran bičem.“

Muška se uklonil a řekl, že to zkusí, ale že se napřed musí navečeřet a vyspat.

Věděl, že náhrdelník nenajde, kdyby se rozkrájel, a myslel si, že před výpraskem bude jídlo z královské kuchyně vhodným posílením. Když se uložil k spánku, v celém paláci bylo nařízeno nerušit věstce při jeho odpočinku. Sloužící chodili po špičkách a někteří naslouchali za dveřmi jeho komnaty, co se uvnitř děje.

Nedělo se tam nic. Muška ležel na posteli, ruce pod hlavou a přemýšlel, jaký to bude zítra hrozný výprask na nádvoří královského paláce, který se snese na jeho záda. A jak tak přemýšlí, povídá si nahlas: „Maličko, maličko jen poznáš, jak chutná bič na tvých zádech!“

V té chvíli poslouchala za dveřmi zrovna princeznina služka, které pro její malou postavu říkali Maličká. Když slyšela, že dvakrát vyslovil její jméno, hrozně se vylekala.

Vtrhla do Muškovy komnaty, padla na kolena a sepjala ruce: „Ach, moudrý věštce, ušetři mne, prosím! Náhrdelník mám u sebe já, hrozně se mi líbil a myslela jsem, že ho princezna nebude pohřešovat, má přece tolik šperků! Slyšela jsem, jak jsi říkal, že Maličká dostane ráno bičem... Já ti náhrdelník přinesu, když se za mne přimluvíš.“

Nepravý věstec se jenom usmál a řekl, aby neplakala a náhrdelník položila princezně pod polštář, že už to sám zařídí.

Služka to udělala a ráno, jen slunce vyšlo, už král dal budit velkého věstce. Ten si sedl na nádvoří paláce, zavřel oči a chvíli hluboce mlčel. Pak řekl: „Na polštáři leží hlava, pod polštářem to, co hledáš.“

Král honem poslal sluhy, aby hledali pod polštářem, a hle – za chvíli přinesli z princezniny komnaty náhrdelník.

„Synu,“ pravil král, „nikdy jsem nic podobného neviděl. Ode dneška budeš mým hlavním rádcem a zůstaneš v paláci.“

Samozřejmě tohle se nelíbilo dvořanům a jeden ministr se polekal, že ho král už teď nebude potřebovat, když mu ten záhadný věstec všechno uhodne. Namluvil králi, že ten člověk je určitě podvodník a že by se měla udělat znovu zkouška. Aby si byl docela jist, chytil do dlaně mouchu, zavolal věstce před krále a se škodolibým úsměvem pravil: „Nuže, jsi-li tak moudrý, řekni, co má v ruce!“

„Ano, řekni,“ souhlasil král, „jinak neuvěřím v tvé umění. Neuhodneš-li, tvá hlava spadne z ramen. Uhodneš-li, vyženu svého ministra.“

Ministr se uklonil na znamení, že souhlasí.

Nyní byla ovšem každá rada drahá, jakpak chudák Muška mohl vědět, co má ministr v dlaní? Trápen velkou úzkostí, pomyslel si, že přišel jeho konec, a nahlas povzdechl: „Ach Muško, Muško, z tohoto se už nedostaneš.“

Ministr užasle otevřel ruku a ukázal královi – mrtvou mušku. Král na místě objal svého dvorního věstce a ministr musel s hanbou utéci z královského paláce.

/Z knihy Nejkrásnější zahrada/

Otázky a úkoly:

1. Vysvětli, co znamená „tropil různé taškařice.“
2. Jakou taškařici provedl Muška své ženě? Proč?
3. Jaké „záhady“ Muška ještě vyřešil?
4. Jak se mu změnil život?

Inka se ohřebí a já s ní nebudu (čít.str. 69)

Markéta Zinnerová

I. Motivace.

Seznámení se spisovatelkou Markétou Zinnerovou je motivací pro práci v hodině.

Markéta Zinnerová (1942) je česká prozaička, scénáristka, autorka literatury pro děti a mládež. V dílech prokazuje znalost lidské psychiky a citových vazeb mezi dětmi a dospělými.

Menší děti by mohli znát televizní pohádky např. „O pavím králi; Čertova nevěsta; Čarovné prstýnky.“ Z televizních seriálů jsou nejznámější „Tajemství proutěného košíku; My všichni školou povinní; **Kde padají hvězdy.**“

Chce-li učitel žáky seznámit s dalšími knihami od M. Zinnerové, výčet je na Wikipedii.

Papírová knížka a z ní přečtení zajímavé ukázky, může být také vhodnou motivací.

Pro některé žáky je také zajímavé čtení a povídání o koních – také motivace – obrázky a rozhovor.

II. Práce s textem.

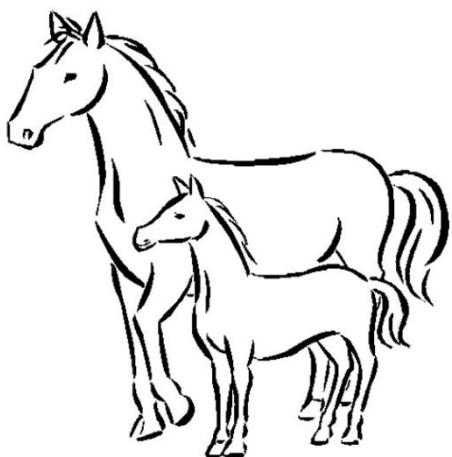
- 1) Vzorově přečtou žáci, kteří se na předčítání doma připravili + klasifikace.
- 2) Následné čtení s důrazem na plynulost a přesnost.
- 3) Rozbor textu:
 - a) č.1 – ústně
č.3 – ústně
 - b) č.2 – písemně – do jednoho sloupku nespisovný výraz, do druhého spisovný
(prvně – poprvé;
malej – malý;
mokrý hříbátko – mokré hříbátko)

Inka se ohřebí a já s ní nebudu

Markéta Zinnerová

Inka se ohřebí
jsem odvázaněj

pomuchlaný hříbátka
doškobrtá se

Tak je to v háji. Zrovna, když se Inka ohřebí, jako naschvál musím do lázní. A to mi táta slíbil, že se o její hříbě můžu starat odmala, aby si na mě zvyklo.

Ne, že by mi posledníky vadily. Vadily mi akorát prvně. To jsem byl ještě dost malej a prvně od našich. Jen mě štve, že nevidím, jak hříbátko, ještě mokrá, leží na slámě. Inka si ho olíže, unavená, celá pyšná a šťastná. Na Ince je všechno znát, jako na člověku. Jen aby to s nimi dobře dopadlo.

A Martina se s ním pomazlí dřív než já. To je nespravedlivý. Má už dva roky na starost Pyramidu, tohle bude moje. Úplně nový hříbátka jsou strašně roztomilý. Takový jako pomuchlaný a nožičky se jim podlamujou. Jsou hned jako kůň, ne jako mimina, ty jsou dlouho jako houska.

Vždycky jsem odvázaněj, když vidím, jak se prvně staví na nohy. Nejdřív to vypadá, že hříbě ty jeho hůlky neudrží, tak se viklají. Skulí se a kouká zmateně, až se musím smát. Divím se, že unese hlavu, je na něho dost velká.

Ale hříbátko to nevzdá. Trošku si odpočine, a zase. Taky klisna mu nedá pokoj a pomáhá, jak může, aby co nejdřív stálo na všech čtyřech. Najednou se mu to povede a neomylně se doškobrtá k mámě. Žduchne jí do břicha a chce pít.

Ze všech koní, který znám, jsou nejkrásnější jezdecký. Hned se na nich pozná, že se narodili, aby závodili. Závodějí strašně rádi. Kdo závodí, chce vyhrát. To je jasný. Takže jsou jako já. A já jako oni.

Když jsem se narodil, děda prý řekl: „Máme v rodině dalšího žokeje.“ Jak to poznal, nevím, mně mimča připadají všechny stejný. Fakt je, že o Martině to neřekl, i když se vylíhla první.

Taky vím, že jsem držitel rodinný tradice. Co my máme fotek a pohárů od táty a dědy! A vavřínových věnců! Mamka si z nich klidně škube lístky do bramboračky.

No a ze všech jezdeckých koní na světě mám nejradši Inku. S ní mi táta prvně dovolil projet závodní dráhu.

/Ukázka z knihy Kde padají hvězdy od Markéty Zinnerové/

Otázky a úkoly:

1. Najdi jména koní.
2. Přečti slova nebo slovní spojení, která nejsou spisovná.
3. Kdo je žokej?

Krakonošův hrách (čít.str.70)

Jaromír Jech

I. Motivace.

Pověst z Krakonošovy mošny známe z čítanky pro 8. ročník. Jmenuje se „Jak se Krakonoš dostal do Krkonoš.“ Po krátkém připomenutí a převyprávění učitelem, se žáci určitě rádi seznámí s pověstí „Krkonošův hrách.“ Ještě si ověříme, co si žáci pamatují o pověsti.

II. Tiché čtení pověsti až po setkání s „myslivcem.“

III. Řízeným rozhovorem přivedeme žáky k vystižení hlavní myšlenky (syn spěchá pomoci svým rodičům).

IV. Další část pověsti čteme jako jako dramatizaci. Učitel přidělí role (tovaryš, myslivec, vypravěč, matka). Role jsou vyznačeny barevně. Učitel dbá na čtení výrazné se správnou intonací.

V. Po přečtení i druhé části pověsti zkontrolujeme porozumění textu vhodnými otázkami jako např. (kdo byl ve skutečnosti myslivec, jak vypadal, co dostal tovaryš na cestu domů, proč byl obdarován, jaké lidi Krakonoš obdarovával...?)

VI. Žáci nakreslí podle této pověsti obrázek.

Krakonošův hrách

Jaromír Jech

Jeden mladý truhlářský tovaryš nemohl v rodné vesnici o práci ani zavadit. I rozběhl se do širého světa, aby se poohlédl po nějakém slušném výdělku. Nej dřív se točil po okolí, od dědiny k dědině, a poptával se. Zkrátka nechtěl být daleko od rodičů. Nejsou nejmladší, a kdyby potřebovali rychlou pomoc, aby je nenechal dlouho čekat.

Chodí tovaryš, chodí, a nikde nic. Obrátil kroky do vzdálenějších končin, a jakbysmet. Prý o truhláře není nouze. Už klesal na duchu:

„Štěstí jakoby se přede mnou pořád zamykalo na deset západů. Cožpak mi nikdy neotevře dvířka a nepozve mě dál? Kdy se konečně přestane na mě lapit smůla? Nebo musím vandrovat až někam do Tramtárie?“

No, do Tramtárie putovat nemusel, ale dostal se hezký kousek od domova. Hádám takový týden cesty, kdyby si to rovnou namířil a nechodil všelijakými oklikami jako dosud. Tam konečně, v jedné takové větší vesnici, našel práci. Mistr byl sám, chasníčka mu vzali na vojnu, a tak nového tovaryše přivítal skoro s otevřenou náručí.

Roboty bylo nad hlavu a tovaryšovi se zle nevedlo. Jenže, co to bylo platné, cizina není domov. Stýskalo se mu a pořád myslel na rodiče, jak se jim asi daří. A jednou, jak si tak vzpomínal, přišel zrovna dopis. Psala sousedka, že se mu otec rozstával, matka že už je stará a na všechno nestačí. A že by snad bylo nej líp, kdyby se sebral a vrátil domů.

Mistr ho zdržoval, sliboval hory doly. Chasník kdepak! Neudržel by ho tady ani párem koní a jen a jen domů. Jednoho dne k večeru si sbalil raneček, ještě se naposled vyspal a časné ráno se rozloučil. Šel teď samoskou přímo, bez zacházek. Ale i tak musel jít přes troje hory, přes troje lesy a přebrodit se přes troje řeky. A to už víme, týden času na tenhle vandr potřeboval.

Cesta pomalu, ale jistě ubíhala. Večer vždycky přespával u dobrých lidí nebo v kupce sena a pokaždé brzo ráno, za svítání, dal nohám rozkaz a maširoval ostošest. Když chyběl ještě jeden den do týdne, vstal dokonce za tmy. Říkal si:

„To by v tom byl hrom, abych dneska, třeba až pozdě v noci, nedorazil domů. Přidám do kroku, a hotovo puškvorec!“

Přicházel na místa, co mu připadala už povědomá. Zaplat' pámbu, zanedlouho se setká s mámou a tátou. Ale co to, co to? Najednou takhle asi dvě hodiny po poledni se začalo šerit a noc na rychlém

koni přiklusala nějak moc brzy. A jaká noc! Nebylo vidět na krok před sebe. Chasník se zrovna dostal do lesa a zaníc se z něho vymotat.

Bloudil a bloudil, až před sebou zahlédl světýlko. Přijde blíž a spatří pěknou chaloupku. Zakleπά, dveře se otevřou, před ním stojí vysoký myslivec s vousy až po pás:

„Co tu chceš? Člověk ani v noci nemá trochu klidu! Jdi, odkud jsi přišel!“

„Ale strejčku, snad byste mě nehnal nazpátek do té tmy, kde není vidět ani nos mezi očima?“

„I co bych nehnal!“ odsekl nerudně myslivec. „Je noc a všichni pořádní lidé se až po uši zahrabali do kanafasu. A jestli je někdo pobuda, tak ať si poradí sám a loží hlavu, kde chce.“

„Jenže já pobuda nejsem,“ bránil se tovaryš.

„Co teď, pověz! Ale všechno po pravdě, ne aby sis vymýšlel!“ zahrozil myslivec a mračil se jako netopýr za soumraku

„Jak bych vám to vysvětlil? Dostal jsem zprávu, že otec onemocněl. Matka je stará, na všechnu dřinu nestačí. Tak se vracím z práce domů, abych jim trochu pomohl. A teď mě překvapila tma hustá jako smůla a tady v lese jsem zabloudil.“

„No, když je to tak, co se dá dělat. Pojď dovnitř a můžeš tu u mě přenocovat,“ řekl myslivec o poznání vlídněji.

Přišli do světnice, myslivec ukázal tovaryšovi rukou na lavici, aby si lehl, a víc nepromluvil slovo.

Bručí, ale zlý nebude, pomyslel si chasník.

Když se ráno probudil, byl myslivec už na nohou. Volal tovaryše, aby s ním usedl ke stolu a posnídal. Ale to byla divná snídaně! Nic jiného, než mísa napůl uvařeného hrachu! Třebaže měl chasník hlad, nemohl ani jíst. Aby se neřeklo, spolkl několik zrněk.

„Nějak ti ten hrách nejede. Jsi mi nějak zmlsaný, vid’!“ kabonil se myslivec.

„I co vás vede, strejčku. Trápí mě starosti, co bude doma. Nedivte se tedy, že nemám na jídlo ani pomyslení,“ foukal chasník na prolhanou trumpetku.

„Mě rohlíkem neopiješ,“ zablýskal očima myslivec. „Ale poněvadž máš soužení, nezlobím se na tebe. Ovšem na tvém místě bych tím hrachem nepohrdal. Vezmi si ho trochu s sebou pro všechny případy. Ať chceš nebo nechceš, žaludek potřebuje, což jeho jest. O to své právo se ti bude ustavičně hlásit. Nezapomeň, chůzí spíš vytrávíš než spánkem. A potom ti hrách možná přijde k chuti.“

Tovaryš nechtěl myslivce rozhněvat, dal si hrstku hrachu do kapsy, poděkoval a vykročil k domovu. Pospíchal, a tak před večerem přišel konečně domů. Tam to vypadalo! Táta nemocný, máma stará a ta bída, bída! Neměli z čeho vařit, ani kouska chleba nebylo, ani mouka, ani brambory. No, dočista nic.

„Takhle to dál nejde,“ vzdychl chasník. „Nějaký ten krejcar jsem si ušetřil a hned ráno koupím trochu živobyті. Do té doby musíme vydržet. Té hrstky hrachu, co jsem s sebou přinesl, se tak jako tak nenajíme. Ještě by nám po něm žaludek rozbolel.“

Vyndal hrách z kapsy a položil ho na stůl. Svlékl se, ulehl, ale usnout samou starostí dlouho nemohl. Teprve k ránu si dlouho zdříml. Když pak procitl, stálo slunce vysoko a svítilo přímo na stůl.

„Synku, podívej se, co se nám na stole blýská,“ volala máma.

„I co by se blýskalo, maminko? To jen sluneční paprsky dopadají na ten hrách, jak jsem ho sem včera položil.“

„Jenom si protři kukadla a uvidíš,“ vybízela ho dál matka.

„Propálil boty a chodil bos!“ vykřikl syn, když otevřel oči dokořán. „Vždyť se na tom stole třeptí samé, samé dukáty.“

„Baže dukáty, chlapče.“

„No ale kde se tady vzaly? Vždyť já jsem přinesl docela obyčejnský hrách. Nic jiného.“

„Tak docela obyčejnský hrách do zase nebyl,“ promluvila matka, která všelicos slyšela a všelicos věděla. „Bručlavý dědek, co jsi u něho nocoval, jistě nebyl nikdo jiný, než Krakonoš. Ten tě tak štědře obdaroval. Neboť věděl, že k němu přišel chudý tovaryš, a uměl si představit, jaká velká nouze bude doma.“

To bylo najednou radosti všem zlým lidem ke zlosti! Rázem bída tatam, hned si nakoupili, co potřebovali, a ještě jim dukáty zbyly. Otec se zakrátko uzdravil a matka samým štěstím omládlá o deset let.

A co syn? Najednou se pro něho zčistajasna našla práce přímo v místě, u truhláře, kterému se dělník oženil do vedlejší vesnice. A tak se všem dobře vedlo až do smrti.

/Z Krakonošovy mošny/

Květen (čít.str. 72)
Pranostiky na květen

Máj (čít.str.72)
Karel Hynek Mácha

I. Motivace.

Stejně jako u předcházejících měsíců věnujeme část hodiny měsíci květnu. Řekneme si, čím je zajímavý, jaká významná data obsahuje, jaký má jiný název (máj) a je známý jako „Máj, lásky čas.“ Proto i my máme v této části čítanky několik básní o lásce. Nejznámější básní o lásce je báseň „Máj.“ Napsal ji básník K. H.. Mácha.

K. H. Mácha (1810 – 1836) byl český básník a prozaik, zakladatel moderní české poezie. Vše o životě a díle na Wikipedii.

II. Učitel přednese úryvek básně „Máj.“

III. Následuje klasická otázka: „Co chtěl básník říci?“ Učitel nevyžaduje rozbor, protože báseň je těžká. Zopakujeme jen název, jméno básníka, najdeme rýmy.

IV. Báseň znovu přečte schopnější čtenář.

V. Samostatně.

1) Opsat pranostiky na květen a alespoň jednu vysvětlit (např. Když v květnu prší, bude dobrá úroda).

2) Opsat první sloku „Máje“ a dvěma barvami označit rýmující se slova.

Květen

Květen je pátý měsíc Gregoriánského kalendáře. Má **31** dní. Už od 13. století je měsíc květen spojen s lidovými oslavami, například se stavěním máje nebo pálením čarodějnic. Je považován za měsíc lásky.

1. května je mezinárodní svátek práce.

8. května se slaví Den vítězství (konec druhé světové války v Evropě). Druhou květnovou neděli mají svátek matky.

Květen je známý též pod názvem máj.

Některé pranostiky pro máj (květen)

- Je-li už máj zahradníkem, není stodol milovníkem.
- Mokrý máj – ve stodole máj.
- Suchý květen – mokrý červen.

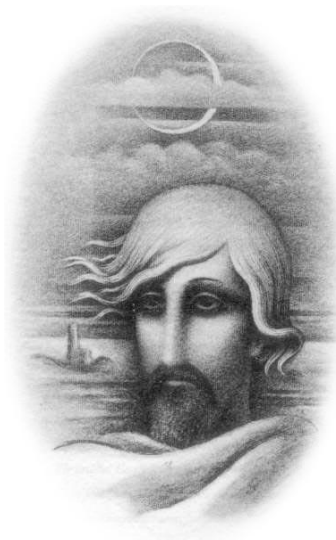
Máj

Karel Hynek Mácha

Byl pozdní večer – první máj –
večerní máj – byl lásky čas.
Hrdliččin zval ku lásce hlas,
kde borový zaváněl háj.

O lásce šeptal tichý mech;
květoucí strom lhal lásky žel,
svou lásku slavík růži děl,
růžinu jevil vonný vzdech.
Jezero hladké v křovích stinných
zvučelo temně tajný bol,
břeh je objímal kol a kol;
a slunce jasná světů jiných
bloudila blankytnými pásky
planoucí tam, co slzy lásky.

/Úryvek básně Máj/

Námět pro tuto báseň získal Mácha v létě 1832. Vyslechl vyprávění o vraždě, která se opravdu stala. Mladík Hynek zabil svého otce, protože mu bránil v lásce.

[/drvidova.mysteria.cz/tajemno/machuv_maj.htm/](http://drvidova.mysteria.cz/tajemno/machuv_maj.htm/)

Splav(čít.str. 73)
Fráňa Šrámek

O tom, jak získávati přátele(čít.str. 73)
Karel Boušek

Za trochu lásky(čít.str.74)
Jaroslav Vrchlický

Tak zvolna – tak smutně(čít.str. 7)
Jan Neruda

I. Motivace.

Báseň *Splav*; *O tom, jak získávati přátele*; *Za trochu lásky*; *Tak zvolna – tak smutně*, jsou ukázky milostné poezie. Nejsou to jen básničky, ale díla významných českých autorů. Vyjadřují vnitřní prožitky, lásku, vztah k přírodě, k matce, k ženě. Poskytují učiteli mnoho námětů k zamyšlení, k rozhovorům a výchovnému využití.

Fráňa Šrámek (1877 – 1952) byl spisovatel a básník. Napsal román o mládí a dospívání „*Stříbrný vítr*; *Měsíc nad řekou*“ a mnoho dalších. Z lytické sbírky *Splav* je báseň *Splav*.
Karel Boušek (1922 – 2003) byl český básník, autor písňových textů. Verše určené dětem vyšly ve sbírce „*O čem si budeme povídat*.“
Jaroslav Vrchlický (1853 – 1912) – zde připomenout zpěvohru „*Noc na Karlštejně*.“
Jan Neruda (1834 – 1891) byl významný novinář, spisovatel a básník. Příklady díla: *Povídky Malostranské*; *Balady a romance*; *Zpěvy páteční*; *písně kosmické*.

Motivační část hodiny může učitel ukončit přednesem básně „*Za trochu lásky*...“

II. Návik recitace básně „Splav.“

- 1) Čtení učitelem – žáci poslouchají, tvoří si názor
- 2) Rozhovor (jak se báseň jmenuje; o čem tedy je; kdo a komu jsou verše určeny?).

Splav; O tom, jak získávati přátele; Za trochu lásky; Tak zvolna, tak smutně – pokračování

I. Motivujeme přednesem básně „Piano“ od Pavla Sobka. Pokračujeme řízeným rozhovorem o milostné poezii. Zde učitel může vysvětlit, že autor v takové poezii vyjadřuje city k osobám (matka, žena), ale i např. k přírodě. Dále rozhovor i k motivační básni.

Piano

Pavel Sobek

Rád bych ti koupil piano.
Nebyl by to však dárek za ANO.
Věřit, že koupí si tě koupím,
jevil bych se sám sobě značně hloupým.

Udělal bych to jen tak, pro radost.
Že vím, že jsi, a to je dost.
Můžeš si klidně myslet: „To je blázen.“
Mně se však nechce z nebe na zem.

/Ze sbírky Milostných básní od Pavla Sobka/

II. Pokračování v nácviku recitace. Dle textu – Splav. Úkol splní jen slušní čtenáři – báseň je obtížná. Ostatní jen sledují text. Báseň se z paměti neučíme.

III. Básně „O tom, jak získávati přátele“ a „Tak zvolna – tak smutně“ uložíme žákům jako samostatně tiché čtení. Žáci si vyberou jenom jednu báseň.

IV. Po přečtení básní necháme žáky vyprávět. Pomocí otázek je přivedeme k vyjádření „Co chtěl básník říci?“

Splav

Fráňa Šrámek

Trápím se trápím, myslím si,
kde bych tě nejraději potkal.
Ulice střídám, parky a nábřeží,
bojím se krásných lží.
Bojím se lesa. V poledním lese,
kdo miluje, srdce své neunese.
Na můj práh kdyby si vstoupila,
snad by jsi mne tím zabila.
Chtěl bych tě potkat v lukách.
V lukách je vlání
na všechny strany pokorné odevzdávání.
V lukách je nejprostšího života stůl,
rozlomíš chleba, podáš ženě půl.
Chléb voní zemí, bezpečný úsměv svítí,
až k pláči je prostý věneček z lučního kvítí,
a oblaka jdou, přeběhlo světlo, přeběhl stín.
Muž má touhu rozsévače, žena má úrodný klín.

Chtěl bych tě potkat v lukách. Šel bych ti vstříc.
A až bys mi odešla, ach, zvečera již, bys na mě nemyslela víc.
Jen na prosebný a děkovný můj hlas,
jako bych jen splavem byl,
který v lukách krásně zpívat slyšelas.

/Ze sbírky Splav/

O tom, jak získávati přátele

Karel Boušek

Těžké je žítí o samotě
bez šrámů, jizev po těle.
Těžko být sám jak ten kůl v plotě
a nemít žádné přátele.

Získáš je srdcem, dobrým slovem,
i rukou zavčas podanou,
u stolu pod společným krovem,
až ti zlé chvíle nastanou.

Vezmi ty věrné ruce do své
a citem oplat' dobrotu.
Budeš-li schopen téhle krásy prosté,
budeš i nejbliž k životu!

/Převzato za starší čítanky/

Za trochu lásky...

Jaroslav Vrchlický

Za trochu lásky šel bych světa kraj,
šel s hlavou odkrytou a šel bych bosý,
šel v ledu – ale v duši věčný máj,
šel vichřicí – však – však slyšel zpívat kosy,
šel pouští – a měl v srdci perly rosy.
Za trochu lásky šel bych světa kraj, jak ten, kdo zpívá u dveří a prosí.

/Ze sbírky – Breviř milostné poezie od Máchy ke Šrámkovi/

Tak zvolna – tak smutně

Jan Neruda

Tak zvolna – tak smutně – tak sám a sám
svou loďku dál životem sunu –
což nechtěla prázdná dušička
sem do mého vsednout člunu?

Ach odpusť mně pánbůh tu otázku,
a nečiň můj hřích ještě větší:
Když vesla svá nad vlny nadzdvihnu –
vždyť kanou s nich slzy něčí!

Když na konec kormidla pohlédnu,
vždyť trnu tak paše, tak prudce:
tam vzadu ty pruhy – toť spínají
se za mnou dvě bílé ruce!

/Ze sbírky – Breviř milostné poezie od Máchy ke Šrámkovi/

Nebezpečné přistání (čít.str. 75)

Jules Verne

I. Motivace – Prohlídka knih J. Verna, pokud jsou v knihovně. Seznámení s dalším představitelem světové literatury.

Jules Verne (1828 – 1905) byl francouzský spisovatel dobrodružné literatury. Je považován za jednoho ze zakladatelů vědeckofantastické literatury. Ve svých dílech předpověděl řadu vědeckých a technických objevů. Např. dálkové lety balónem; videofon; skafandr; kosmické cesty; elektrický motor; tank; vrtulník atd. Je třeba připomenout některé romány: Pět neděl v balóně; Cest do středu země; Děti kapitána Granta; Dvacet tisíc mil pod mořem; patnáctiletý kapitán a Tajuplný ostrov.

Z románu Tajuplný ostrov je naše ukázka.

II. Čtení příběhu Nebezpečné přistání.

1) První část, asi čtyři odstavce, přečte učitel. Uvede čtenáře do děje, upřesní dobu, ve které se děj příběhu odehrává, zopakuje pojem jarní rovnodennost, ukáže na mapě Ameriku, Evropu, Asii, vysvětlí, jak funguje balón (uplatní mezipředmětové vztahy – přírodopis, zeměpis, fyziku).

2) V další části článku provádíme nácvik plynulého čtení spolu s výkladem neznámých slov.

III. Úkol č. 1,3,4,5 – kolektivní práce.

Úkol č. 2 – samostatná písemná práce.

Pomůcky: Knížky od J. Verna (nejlépe Tajuplný ostrov), mapa světa.

Nebezpečné přistání

Jules Verne

Nikdo jistě nezapomněl na strašlivý cyklón, který se rozpoutal roku 1865 v době jarní rovnodennosti. Byla to smršť trvající bez přerušení od 18. do 26. března. Škody, které způsobila, byly stejně obrovské v Americe jako v Evropě a v Asii.

V okamžiku, kdy se tolik neštěstí odehrávalo na zemi i na moři, rozvíjelo se neméně vzrušující drama ve vzburřeném vzduchu.

Prostorem letěl rychlostí sto šedesát kilometrů za hodinu balón, unášený jako kulička na vrcholu smrště, stržený krouživým pohybem vzdušného sloupu, otáčejícího se při tom kolem své osy.

Pod spodním výběžkem balonu se zmítal koš s pěti cestujícími. Byl téměř neviditelný v husté mlze smíšené s vodní tříští. Odkud pocházel tento balón, bědná hříčka strašné bouře? V kterém koutě světa se vzněl? Za této bouře nemohl jistě vzlétnout. Ale smršť už trvala pět dní a její první příznaky se projevy už 18. března. Dalo se tedy předpokládat, že balón pocházel zdaleka.

Balón zbavený všeho těžkého, střeliva, zbraní a potravin, vystoupil v ovzduší do výše asi tisíc čtyřicet metrů. Když zjistili cestující pod košem moře, uvědomili si bezpečnost větší výšky a neváhali vyhodit přes okraj koše i ty nejužitečnější věci. Nechtěli ztratit ani trochu plynu, této duše balonu, která je udržovala nad vodou.

Noc uplynula v úzkosti, která by byla pro méně energické povahy smrtelná. Pak se rozbřeskl den a v něm projevila smršť snahu po uklidnění. Vítr přešel od uragánu k vichřici. To znamenalo, že rychlost větru se snížila na polovinu.

Avšak v této chvíli začal balón opět pomalu klesat. Dokonce se zdálo, že obal balonu zvolna splaskává. K polednímu se balón vznášel jen asi šest set metrů nad mořem. V tomto okamžiku vyhodili cestující poslední předměty, od potravin, které dosud chránili, až po drobný obsah kapes, vše, co koš ještě zatěžovalo. Jeden z nich se pak vyšplhal až ke kruhu, k němuž byla upevněna lana obalu, a snažil se lépe utěsnit dolní otvor balonu.

Ted' už bylo zřejmé, že cestující balón výš nedostanou, protože měli nedostatek plynu. Byli tedy ztraceni!

Pod nimi se neobjevovala žádná pevnina ani žádný ostrov. Vodní plocha nebyla nikde přerušena ani kouskem země, o níž by se mohla kotva zachytit.

Pod nimi bylo jen nesmírné moře, jehož vlny na sebe dosud narážely se zběsilou divokostí. Nešťastníci byli v hrozném postavení. Nebyli už pány balónu. Jejich snahy byli zbytečné. Obal

balónu stále více splaskával. Plyn unikál, aniž mu v tom mohl někdo zabránit. Klesání se viditelně zrychlovalo.

Bylo zhola nemožné zabránit ztrátě plynu, který unikál nějakou trhlinou v obalu. Kdyby cestující vyhodili z koše všechny předměty, mohli by balón na několik hodin ještě zachránit. Ale nevyhnutelná katastrofa by tím byla jen oddálena. Neobjeví-li se před příchodem noci nějaká země, zmizí balón i s košem a s lidmi nenávratně v hlubinách.

Cestující v balónu byli zřejmě odvážní lidé a dovedli se dívat smrti v tvář. Nikomu z nich neuniklo ze rtů jediné slůvko nářku. Rozhodli se bojovat až do poslední vteřiny. Koš byl jen z vrbového proutí a nebyl tedy schopen plavby. Padne-li na vodu, nebudou mít jedinou možnost udržet jej na hladině.

Ve dvě hodiny byl balón sotva sto dvacet metrů nad vlnami.

V této chvíli se ozval hlas muže, jehož srdce nemělo být nikdy zasaženo strachem: „Co je možné ještě vyhodit?“ Tomuto hlasu odpověděly druhé, neméně energické hlasy: „Nic.“

„A přece...! Koš!“

„Vyšplhejme se do provazů – a do moře s košem!“

To byla skutečně jediná a poslední možnost, jak ulehčit balónu. Provazy držící koš v kruhu byly přetřaty a balón se rychle vyhoupl do výše šesti set metrů. Pět cestujících viselo v lanech nad kruhem. Drželi se sítě obalu a hleděli do hlubiny.

Ve čtyři hodiny odpoledne byl balón zase sotva sto padesát metrů nad hladinou moře. V tom se ozvalo zvučné zaštekání. S cestujícími byl i pes, kterého jeho pán přidržoval v síti obalu balónu.

„Top něco zahlédl!“ zvolal jeden z cestujících.

Hned na to se ozval silný výkřik: „Země! Země!“

Balón, neustále hnaný větrem k jihozápadu, urazil od rána velikou vzdálenost, znamenající stovky kilometrů. A teď se skutečně ve směru letu objevila pevná země značně vystupující z moře.

Byla však vzdálena dobrých padesát kilometrů po větru. K jejímu dosažení by byla stačila pouhá hodina, ovšem za předpokladu, že balón nevybočí ze směru. Hodina! Neunikne zatím z balónu všechny plyn, který dosud zbývá?

To byla strašná otázka. Cestující viděli zřetelně tento pevný bod, jehož museli za každou cenu dosáhnout. Nevěděli, je-li to pevnina nebo ostrov, nevěděli ani, ke kterému dílu světa je víchř unáší. Ale této země, ať už je nebo není obývána, musí být dosaženo!

Po půlhodině byla země už asi jen dva kilometry daleko, ale splasklý, zničený a v záhybu sraštělý balón měl už jen v horní části trochu plynu. Cestující zavěšení v síti jej příliš zatěžovali, a tak byli brzy napůl ponořeni ve vodě a bičováni zuřivými vlnami.

Obal balónu se však větrem promáčkl v jakousi kapsu a byl tak hnán jako plachetní loď větrem. Snad aspoň takto dosáhne pobřeží!

Už byl od břehu vzdálen jen asi tři sta metrů, když se ozvaly hrozné výkřiky ze čtyř hrudí zároveň. Balón, který se zdánlivě už nemohl zdvihnout, učinil náhle po prudkém nárazu moře nečekaný skok. Jako kdyby se rázem zbavil nové části přítěže, vyhoupl se do výše čtyř set metrů, tam byl zachycen větrem, ale místo k pobřeží byl hnán opačným směrem. Po dvou minutách se konečně otočil a spadl na písčité pobřeží mimo dosah vln.

Cestující, pomáhající jeden druhému, se vyprostili ze sítě. Balón zbavený přítěže byl znovu uchvácen větrem a zmizel v prostoru.

V koši bylo pět cestujících a pes. Na pobřeží však byli jen čtyři. Chybějící osoba byla zřejmě sražena vlnou ze sítě a byla asi příčinou posledního vzletu balónu několik minut před jeho dopadem na zem.

Sotva se čtyři trosečníci – a toto jméno jim můžeme dát – postavili na nohy, všichni s myšlenkou na chybějícího zvolali: „Jistě se pokouší doplatit k břehu. Zachraňme ho! Zachraňme ho!“

/Podle knihy Tajuplný ostrov /upraveno a zkráceno/

Úkoly:

1. Kdy se odehrál příběh, o kterém jste četli?
2. Vypiš z textu názvy všech předmětů, které cestující postupně z koše vyhazovali.
3. Z jakého proutí byl upleten koš balónu?

Kolik lidí cestovalo balónem?

Kdo tam ještě s nimi byl? Kolik se jich zachránilo?

Odpovědi napiš celou větou.

Jak příběh skončí, o tom se dočtete v knize Tajuplný ostrov. Přečtěte si ji.

Tulikráska

Jan Kašpar

Tuto báseň učitel použije jako ukázkou moderní poezie. Pod textem si žáci přečtou o „meditativních verších“, do kterých spadá i tato báseň.

Tulikráska (čít.str. 77)

Jan Kašpar

Směju se
pláču
nadávám
skáču
proklínám
prosím
jsem poupě
zlosyn
zlodcera
láska
otcova vráska:
co z tebe bude?
Nevím
jsem pyšná a sprostá
jsem tichá a prostá
jsem tulipán
jsem sedmikráska
jsem tulikráska.

/Jan Kašpar – Tulikráska/

Sbírka básní „Tulikráska“

„Meditativní verše, někdy víceméně povzdechy, zachycují nejistotu dívčího dospívání. Tématem jsou vztahy k rodičům a mezi rodiči navzájem, pocit nezabydlenosti ve světě, vztahy ke spolužákům a spolužačkám. Čtenářky se pravděpodobně s tímto odrazem vnitřního světa lehce ztotožní.“

Úkryt pro Ester (čít.str. 78)

Jan Otčenášek

I. Motivace.

Učitel naplánuje čtení této povídky na výročí konce 2. světové války. Přečte úvod z čítanky. Zopakuje pojmy okupace, koncentrační tábor. Žáci by je měli znát z dějepisu. Může přidat vyprávění nebo krátký úryvek z některého díla, najít na internetu zajímavosti z doby okupace atd.

Než přistoupíme ke čtení ukázky, seznámíme žáky s dějem knihy, která se jmenuje „Romeo, Julie a tma.“ Můžeme ho najít na <http://ectenari.blog.cz/1203/romeo-julie-a-tma-jan-otcenasek>

O spisovateli J. Otčenáškově řekneme, že byl spisovatelem a scénáristou (1924-1979) – Občan Brych, Když v ráji přšlo, Plným krokem...

II. Práce s textem.

1) Stavbu hodiny přizpůsobíme délce ukázky.

a) Úvod a poslední odstavec přečte učitel – vzorové čtení.

b) Podtržené věty jsou připravené pro výrazné čtení přímé řeči (role Pavla a Ester).

c) Ostatní části čtou další čtenáři.

III. K rozboru ukázky využijeme úkoly. Vyhledávání v textu je zde spojeno s tichým čtením.

Úkryt pro Ester

Jan Otčenášek

Otčenášková povídka se odehrává v době okupace. Spisovatel vypráví příběh dvou mladých lidí, studenta Pavla a židovské dívky Ester. Ester neuposlechla výzvy k nástupu do koncentračního tábora v Terezíně. Pavel se pokouší ji zachránit. Odvádí Ester do pokojíku za krejčovskou dílnou svého otce.

Ulice a druhá a ještě jedna, není to daleko, jen tato a pak zatočit za roh, hned tam budeme. Jdou těsně podle domovních vrat. On ji pravičkou drží kolem ramenou, v levé pohupuje kufříkem a ona se nebrání, jde poslušně. Vede ji známými ulicemi.

„Tady! Teď tiše za mnou!“ Těžkým klíčem otevřel domovní vrata, vede ji za ruku po temném schodišti do prvního patra, menší klíč cvakne v zámku a tma nevětraného pokojíku jím dýchne do tváře pachem tabáku a plísně.

Vstoupil do pokoje první.

Dveře z chodby přibouchnou dívce za patami.

Snad nás nikdo neviděl, uvažuje chlapec. Snad! Nerozsvěcovat! Potmě došel k oknu a na okamžik vpustil dovnitř čerstvý vzduch. Pak zavřel okenice a spustil voskovaný zatemňovací papír. Všiml si letmo, že je po levém okraji trochu natržen, slabě jím prosvítalo. Bude nutno jej rychle spravit, zauvažoval už po bůhvíkolikáté. Nahmatl tlačítko stolní lampy, stiskl. Slabá žárovka zaplavila komůrku mdlým přísvitem.

Obrátil se na svou návštěvnici. Postávala dosud nehybně u dveří vedle svého kufříku, těkala očima po čtyřech holých stěnách a byla nespá.

Kde to jsem? Ptaly se temné oči. Kdo jsi ty? Proč jsi mne sem zavedl?

„Udělejme si pohodlí. Teď tu budete bydlet.“

A když si s pobízivou samozřejmostí sedl na vrzající židličku, až se pod ním zakolébala, a klukovsky se usmál, osmělila se také. Usedla na samý okraj pohovky tak trochu bázlivě, jako by ještě nevěřila v její hmotnost, a pak si oddychla. Rozhlédla se a zvědavě vyzkoušela

proleželá pera.

Vzhlédla s úsměvem.

„Je tu docela hezky.“

„Moc ne. Ale tady budete v bezpečí. Nikdo sem nepřijde. Já se jmenuji Pavel.“

„A já Ester.“

„To je zvláštní jméno.“

„Táta mívával občas divné nápady. Nelíbí se vám?“

„To jsem neřekl. Je jen nezvyklé. Nic víc.“

Vstal, vykročil po podlaze, promýšleje s čelem směšně nakrčeným nahlas všechno nezbytné.

„Tady je vlněná pokrývka, nosím ji na výlety, ještě je cítit senem. Tady je hrnek, skříň, ramínko na šaty, ani jsem o něm nevěděl, tato dveře vedou do dílny, ve dne tam nikdy nechodíte. A zavírejte dveře zevnitř na klíč. A buďte tu ve dne zticha, vedle pracují, ano? Umývadlo a klozet jsou hned za dveřmi. A rádio nepouštět. Slibujete? A pamatujte na zatemnění, než rozsvítíte, je sem vidět z pavlače, ostatní zařídím sám.“

Posadil se zadýchaně proti ní a prohlížel si ji. Teprve teď na světle si povšiml, že je vlastně hezká. Tvář pod temnými vlasy byla neskutečně bledá. Oči, z nichž hleděla tuhově černá noc, svítily pod oblouky hustého obočí. Plaché a dojemné, plné dětského údivu, byly krásné.

Povzbudivě se na ni usmál.

„Ještě se tolik bojíte?“

„Už ne. Už vůbec ne.“

Vstal a podíval se na hodinky. Půl jedenácté, proboha, musím vypadnout. Je už pozdě.

„Přijdete?“ optala se tiše.

Hleděla mu upřeně do tváře.

Stál nad ní, vychutnával svou mužskou převahu až do dna. Bylo mu dobře a žádnou starost si v té chvíli nepřipouštěl.

Pohládl ji rukou po vlasech a byl rád, že neuhnula.

„Přijdu,“ řekl oživlým hlasem. „Co nejdříve. Zítra! A vůbec se tu nebojte, nic se vám tu nemůže stát. A vůbec, všechno dobře dopadne. Uvidíte. A budeme si tykat, ano, Ester? Smím?“

Domů uháněl temnými ulicemi jako vítr. Od starého domu, kde ji zanechal, to nebylo daleko: deset minut rychlé chůze, pět minut běhu, ne víc.

Usínal té noci na lůžku ve svém pokojíku se složitými pocity v srdci. Co se všechno stalo od včerejšího večera? Bylo v něm trochu strachu a také divná radost, zvědavost a pýcha nad vlastním činem. Jmenuje se Ester. Jaké jméno! Snad, snad ji opravdu zachránil. Jistě! Kam by jinak šla? Převalil se naznak a složil ruce pod hlavou. Dlouho hleděl otevřenýma očima na strop. Snažil se představit si bílou tvář s velkýma a temnýma očima. Vzrušení plašilo spánek.

Spát, musí spát. Až vyjde slunce, rozběhne se za ní...

Zítra, zítra!

*Podle knihy Romeo, Julie a tma
/upraveno a zkráceno/*

Úkoly:

1. Připrav si odpověď na otázku, proč byla komůrka vedle dílny vhodná jako úkryt pro Ester. Vyjmenuj, co tam bylo.
2. Vyhledej a přečti, co Pavel dívce přikazoval, aby se o ní nikdo nedověděl.
3. Vyber si vhodná slova a doplň správně větu. Větu napiš.
(sobecký, obětavý, soucitný, bázlivý)
Pavel byla

Rybí král (čít.str. 80)

Jiří Marek

I. Motivace.

Zeptáme se žáků, jestli si vzpomenu na pohádku „Muška“, kterou jsme četli v dubnu. Můžeme ji připomenout přečtení několika vět. Pohádka je z knihy „Nejkrásnější zahrada, Indické pohádky“ a napsal ji Jiří Marek, stejně jako pohádku „Rybí král“.

Upozorníme na podobnost s některými českými pohádkami.

II. V nenáročném textu střídáme formy čtení.

- 1) Vzorové čtení učitele oživí a namotivuje. Učitel přečte úvod.
- 2) Podtržené věty jsou přímá řeč, na které procvičujeme intonaci. Učitel určí tři žáky pro tři role.
- 3) Ostatní část pohádky čtou žáci plynule a s porozuměním. Kontrolu porozumění provádí učitel průběžně.

III. Otázky a úkoly vypracujeme společně.

Žáci vyhledávají v textu (ot.č. 1) a také by měli prokázat porozumění textu (ot.č. 4) a jak pozorně četli (ot.č. 2 a 3)

IV. Samostatná práce.

Ilustrace k pohádce.

Rybí král

Jiří Marek

Jeden rybář seděl celý den u vody, ale jeho udička zůstala prázdná, neměl štěstí. Byl velmi smuten, protože byl chudý a žil jen z toho, co přinesl domů. Dnes budou on i jeho mladá krásná dcera hladem.

Najednou, když už chtěl nechat marné práce, pocítil, že se vlasec napjal, a na udici sebou zmítal velký okoun. Rybář jej hbitě vytáhl a těšil se z dobrého úlovku.

Když ho přinesl domů a už ho dával na kamna, tu ryba promluvila lidským hlasem: „Poslyš, člověče, nesněž mne! Když mne necháš naživu, dobře se ti odměním. Já nejsem obyčejný okoun, já jsem Singhára, rybí král.“

Rybář se nejdřív lekl, že ryba s ním hovoří lidským hlasem, ale pak povídá: „Král nekrál, co budeme jíst k večeři? Jakýpak užitek budu mít, když tě nechám naživu?“

„Budu u tebe v domě pracovat. Třeba se naučím pást krávu.“

Rybář se zasmál a pak řekl, že tedy dobrá, ať pase jeho krávu.

Večer šla celá rodina spát s hladovým žaludkem. Žena se zlobila, ale dceři bylo okouna líto a donesla jej do studny, aby, jak se na rybu hodí, spal ve vodě.

Ráno ho zase vytáhli a hle, okoun si skutečně klidně sedl krávě na hřbet a hnal ji na pastvu.

To bylo divení! Dokonce i žena přestala hubovat, když spatřila ten div.

Okoun spokojeně seděl na hřbetě krávy a kráva se spokojeně pásla. Všechno bylo v pořádku. Ale odpoledne se kráva trochu zatoulala na okraj džungle, kde bydlil zlý démon. Ten, jakmile uviděl krávu, dostal na ni chuť a chystal se, že ji roztrhá. Démoni někdy takové věci dělají.

Už roztáhl svou strašnou tlamu, už se chystal krávu pozřít, když tu najednou se ozve hlas: „Já jsem Singhára, rybí král, a pasu tuhle krávu. Jestli se pokusíš jí zadávit, budeš mít se mnou co dělat.“

„Hoho,“ zasmál se démon, „tebe sním taky!“

A znovu roztáhl svou strašnou tlamu. Ale sotva polkl první sousto, už se mu rybí ploutev vzpříčila v krku a on se začal dusit.

Hrozně řval, sténal a skučel. A sliboval hory doly, jen aby mu ta strašná ryba vyklouzla z hrdla ven.

„Dobrá, udělám to, ale musíš mi něco dát,“ řekl okoun.

„Dám ti zlatý prsten,“ chroptěl démon.

„To je málo.“

„Dám ti kouzelný prsten, který promění celý tvůj dům ve zlato.“

„To už je lepší. Tak tedy mi ten prsten dej!“

Démon svlékl z prstu krásný prsten a hodil jej do trávy. Nato hned okoun vyklouzl z jeho hrdla a démon utekl do hluboké džungle.

Singhára se pak vrátil domů s krávou i s prstenem.

„Slíbil jsem, že se ti odměním,“ řekl doma rybáři. „Tady si vezmi kouzelný prsten. Až budeš chtít, promění se tvůj dům v hromadu zlata. Ale musíš mi splnit jednu podmínku. Dáš mi za ženu svou dceru.“

Rybář i rybářka se zasmáli. Kdo to jakživ slyšel, aby se chudá chatrč změnila v hromadu zlata a aby si okoun vzal za ženu lidskou dceru! Dokonce i dívka to všechno vzala jako žert.

Rybář si prohlédl prsten a řekl vesele: „Dobrá, když se můj dům promění v hromadu zlata, dostaneš mou dceru za ženu.“

A navlékl si prsten na ruku. V té chvíli vyšlehla z celé chýše ohnivá záře, ale nebyl to požár, co strávilo chudé stěny rybářova domku! Chalupa se opravdu proměnila v hromadu zlata a šla z ní záře jako z vycházejícího slunce.

Ustrnule se dívali na ten zázrak rybář i rybářka. Ale dcera propukla v usedavý pláč.

Rybáři se sice moc nechtělo vyplnit svůj lehkomyšlný slib, ale co mohl dělat? Kromě toho se bál, že by mu rybí král třeba proměnil všechno zlato zase v chudou chýši. A on chtěl být nyní bohatcem.

Nezbylo mu tedy než vystrojit svatbu své dcery s rybou. Zatímco dívka plakala, okoun se jenom usmíval: „Neplač, má vyvolená, uvidíš, že budeme šťastně žít.“

Nevěsta si pomyslila, jaké je to asi štěstí se studenou rybou, a neodpověděla. Svatba byla smutná, tichá, ani hosté nepřišli.

„Nevadí, že jste sami,“ řekl okoun, „aspoň nemusíme nikoho vyprovázet.“

A nevěsta, která se těšila na slavnou svatbu, jenom povzdychla.

Večer po svatbě povídal podivný ženich: „Ženo, jdu se trochu vykoupat do řeky. Počkej na mne.“

Jen si jdi, pomyslila si nešťastná mladá paní. Třeba uplaveš a nevrátíš se.

Ale okoun Singhára se vrátil a šli spát na jedno lůžko.

Tak se to několik dní opakovalo. Každý večer se chodila ryba koupat, ale vždycky se zase vrátila zpátky. Jednou, když už to manželce bylo divné, šla za tím svým podivným manželem k řece a hle, co vidí: na břehu sňal ze sebe okoun kůži a proměnil se v krásného mladíka, který vstoupil do vody a koupal se. Ach, pomyslila si nešťastná mladá paní, takového muže kdybych měla!

Podruhé zase šla tajně k řece, aby aspoň viděla krásného mladíka, v něhož se proměňoval studený okoun. A když tam byla potřetí, napadlo ji, že by mohla rybí kůži, která ležela vždycky na břehu, spálit.

A taky to udělala. Kůže se vzňala, temný dým naplnil celý dům a mladá paní běžela k řece, zvědavá, co se bude nyní dít. A hle: krásný mladý muž, její manžel, seděl na břehu a radostně se smál!

Dobře si udělala, že si mou rybí kůži spálila. Dneska byl poslední den, kdy moje kouzlo mohlo být zrušeno! Teď se už nemusím vracet do rybí podoby.“

A krásný Singhára vděčně objal svou šťastnou mladou manželku.

/Z knihy Nejkrásnější zahrada Indické pohádky/

Otázky a úkoly:

1. Vyhledej první slova, která slyšel rybář, když vytáhl z vody úlovek.
2. Kdo byl ve skutečnosti (v pohádce) okoun?
3. Čím bylo zrušeno kouzlo?
4. Jaké ponaučení pro tebe vyplynulo z této pohádky?

Červen (čít.str.82)
Slunce (čít.str. 82)
František Hrubín

Pranostiky na červen (čít.str.82)
Píseň o rose (čít.str. 83)
Jiří Suchý

I. Motivace.

- 1) Obrázek, pranostiky na červen a čtení o červnu využijeme jako motivační prostředky. Také 1. červen (MDD), příchod léta a s ním prázdniny, i když pro žáky 9. tříd poslední, mohou být tématem k řízenému rozhovoru v úvodu hodiny. V této fázi hodiny budeme pracovat s básní „Slunce“ od F. Hrubína a zopakujeme, co o tomto básníkovi a spisovateli víme.
- 2) Motivační báseň výrazně zarecituje učitel. Děti budou jen poslouchat a pak řeknou o čem je a co se jim líbí. (např. že je krátká, jednoduchá a je o sluníčku, které máme všichni rádi).

II. Pro zpestření můžeme básničku všichni zarecitovat sborově.

III. „Píseň o rose“ od Jiřího Suchého tématicky zapadá do měsíce června.

- 1) Poslech písně (může zazpívat učitel a doprovodit se na hud. nástroj nebo přehrát z některého hudebního nosiče).
- 2) Text písně přečte dobrý čtenář. Společně zkusíme najít smysl a hlavní myšlenku.

IV. Vyjmenujeme nebo i přehrajeme další známé písně J. Suchého - (Ach, ta láska nebeská; Babeta; Kočka na okně; Malé kotě; Pramínek vlasů...)

J. Suchý (1931) je český básník, spisovatel, textař, výtvarník, divadelní režisér atd.
/Vše o J. Suchém na Wikipedii/

Červen

Červen je šestý měsíc Gregoriánského kalendáře. Má **30** dní. Kolem 21. června začíná na severní polokouli léto.

1. června se slaví Mezinárodní den dětí – MDD.

Některé pranostiky na červen

- Prší-li na svatého Petra a Pavla, bude mnoho myší, urodí se méně hub.
- V červnu deštivo a chladno způsobí rok neúrodný snadno.
- Je-li červen mírný, nebude v prosinci mráz silný.

Slunce

František Hrubín

Slunce, Slunce, tolik je tě,
že jsi na celičkém světě – svít'!

Tu se zlatých lánů chytíš,
tu na naše vlasy svítíš – nezhasneš nám, vid'?

Kde jsi ty, je krásně všude,
jednou všude krásně bude –
svít', sluníčko, svít'.

Píseň o rose

Jiří Suchý

Já zpívám píseň o rose,
která se v trávě třpytí,
nikdo však na ni není zvědavý.

Na první pohled zdálo se,
že posluchače chytí,
teď však to vidím víc a víc,
že rosa nikoho nebaví.

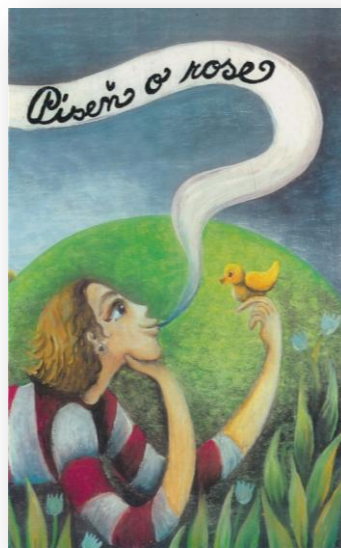
Snad že je příliš čistá,
nebo snad že studí,
jedna věc je však jistá:
píseň o ní nudí.

Myslel jsem totiž,
a v tom je ta potíž,
že trocha poezie
nikoho nezabije.

A proto píseň o rose
začal jsem tady zpívat.
Na první pohled zdálo se,
že chytí.

Co už se stalo, stalo se.
Můžete klidně zívat.
Rosa se přesto den co den
po ránu na louce zatřpytí.

/Text převzat ze starší čítanky/

Potopa světa (čít.str. 84)

Hana Doskočilová

I. Motivace.

Řízený rozhovor. Vyhledáme v čítance články od Hany Doskočilové (O stvoření světa, O velikém trápení, Pánbůh v loktuši, O lidském nevděku, Kainovo znamení). Ujasníme si, o jaký literární žánr se jedná (báje), co je v příbězích pravdivé, co se nám líbí, co známe z jiných zdrojů (např. z filmu, z televize, z časopisů, ze školy – vznik života na zemi, potopy a zálavy..).

Připomeneme si, že ze stejné knihy, jako je ukázka „Potopa světa“ jsme četli např. „Kainovo znamení“ (Kdo si vzpomene o čem tato báje je?).

II. Práce s textem.

- 1) Samostatné tiché čtení.
- 2) Samostatné souvislé vyprávění a vystižení hlavní myšlenky (člověk by měl uznávat nějakou autoritu, řídit se její radou, jinak může následovat trest).
- 3) Hlasité čtení s procvičením přesnosti, plynulosti a intonace.
- 4) Společné otázky a úkoly č. 1, 2, 3, 4, 5, 7.

III. Samostatná práce.

- 1) Úkol č. 6 – Hledej v první polovině článku.
- 2) Nakresli loď, kterou Noe postavil.

Potopa světa

Hana Doskočilová

Když se někomu dílo nevede, má sto chutí je rozbít a začít nanovo... I dávný bůh Hospodin takhle uvažoval. Stvořil svět i lidské pokolení, jak nejlépe uměl, a přece se časem všechno zvrtilo úplně jinak, než si přál. Lidí valem přibývalo a v té tlačnici začali být na sebe zlí. A když jim bůh Hospodin domlouval, ani ho v tom rámusu neslyšeli a slyšet nechtěli.

„Smetu svět potopou a stvořím si jiný!“ rozzlobil se bůh Hospodin. Že mu však přece jen bylo líto vši té boží práce, dal ještě lidem na světě poslední příležitost. Hovořil k nim o potopě, ale varoval je hlasem tichým, mnohem tišším než dříve. A tak se zdálo, že ho žádný z lidí neuslyší a slyšet ani nemůže.

Jeden muž ho však přece jenom zaslechl, neboť ho zaslechnout chtěl. Ten muž se jmenoval Noe.

Hned začal stavět podle boží rady velikou loď, archu o třech poschodích, tři sta loktů dlouhou, padesát loktů širokou a třicet loktů vysokou. Pomáhala mu jen jeho žena a jeho tři synové se svými ženami.

Ostatní se jí leda smáli, neboť loď na suchu vypadá vskutku směšně. A což teprve, když do ní Noe začal vodit zvířata, ptáky i hady a jiné pišišvory, každého po páru! Sousedé se mohli nad tím průvodem smíchy potřhat.

Noe však na nic nedbal, naložil ještě zásobu jídla a krmení na mnoho dní, pak odvedl do archy svou ženu a všechny své syny i jejich ženy, dobře za nimi zavřel dveře a utěsnil okénko.

A vzápětí potom nastala potopa světa.

Čtyřicet dní a čtyřicet nocí pršelo, jen se lilo, a voda tryskala i z hlubin země, až zmizely pod hladinou i nejvyšší hory a na nich všechno živé...

Jen Noemova archa plula na vlnách.

Když se běsnění vod konečně utišilo, Noe otevřel okénko a vypustil krkavce na výzvědy. Pták se však brzy vrátil, neboť nebylo na celém světě jediného místa, kam by mohl usednout.

Dalšího dne vypustil Noe holubici a vedlo se jí zrovna tak. Až nazítří přinesla v zobáčku zelenou ratolístku. A do třetice se pak nevrátila vůbec.

Toho dne konečně narazila archa Noemova na pevninu, na horu jménem Ararat. Noe hned otevřel dveře a z archy pak vystupovala zvířata, ptáci, hadi a různá havěť, všichni po páru. Až nakonec vyšel Noe a jeho žena, i jejich tři synové se svými ženami. Bylo na ně moc krásné podívání, jak běží zelenou trávou. Tráva je totiž nejzelenější právě po potopě! I sám bůh Hospodin si v tu chvíli říkal:

„Ještě jsem tenhle svět úplně nezničil. Už to víckrát neudělám! Leda ... leda by mě zase lidé doopravdy rozzlobili.“

/Z knihy Damoklův meč/

Čtení o společenském chování (čít.str. 84)

Milena Majorová

I. Motivace.

Čtení o společenském chování dá dětem rady do života. Žáci během školní docházky navštěvovali divadelní i filmová představení, koncerty i výstavy a proto základy chování znají. Je třeba je připomenout a upevnit. K tomu pomůže učiteli i tento naučný text. Na Wikipedii se dočteme o Ladislavu Špačkovi(1949), který se zabývá společenskou etiketou a píše o ní knížky (Velká kniha etikety, Nová velká kniha etikety) Ladislav Špaček je nejen spisovatel, ale i novinář a moderátor. Lze tedy využít i jeho materiály.

II. Práce s naučným textem.

- 1) Třídu rozdělíme do skupin podle počtu žáků.
- 2) Každé skupině přidělíme úkol. Potichu přečíst určenou část článku.
- 3) Po ukončení četby následuje kontrola a odpovědi na otázky. Žáci mohou odpovědi hledat v textu nebo odpovídat vlastními slovy.

Příklady otázek:

- Jaký oděv si může obléknout muž, jaký žena pro společenskou událost?
- Proč se má chodit včas do dohadla a kina?
- Jak se má člověk chovat při představení? Co nemá dělat,
- Proč nemá nemocný člověk chodit na společenské akce?
- Jak se může trávit přestávka? Jak ne?
- Co má dělat slušný člověk na konci představení?
- Kdo je uvaděčka?
- Jaké společenské akce máš nejraději?

III. Namaluj muže nebo ženu oblečenou do společnosti.

Čtení o společenském chování

Milena Majorová

Divadlo a koncert jsou společenské události. Nejdříve se podíváte do šatníku a vyberete si vhodný oděv. Muž si oblékne tmavší oblek a bílou košili, žena šaty, ale postačí i tmavá sukně a ozdobná halenka. Neberte si však do divadla svetřík, byť by se vám zdál sebehezčí.

Do divadla máte přijít včas nejen proto, aby vám neutekl začátek, ale hlavně proto, abyste pozdním příchodem nerušili ostatní. Je-li už řada sedadel obsazena a musí-li lidé vstávat, aby vás pustili na vaše sedadla, pak každému z nich máte poděkovat zvlášť. Z toho vyplývá, že řadou postupujete čelem k nim. Snažte se při tom nešlapat jim na nohy a lidem v řadě před

vámi necuchat zády účesy.

Když už konečně sedíte, zjistíte, že jste si nekoupili program. Znovu vstát a drát se opět ven a pak zase zpět, to dokáže jen otrlá povaha. Slušný člověk raději zůstane sedět a koupí si program až o přestávce, nebude luskat prsty na uvaděčku, ani ji lákat voláním. Obojí je společensky nepřipustné.

Konečně jde opona vzhůru. Během hry byste také neměli šeptat. Sdělení, jako že vás škrtí límec u košile, můžete klidně odložit až na přestávku. Jestliže jste si již o hře něco přečetli nebo víte, jak to dopadne, máte jistě báječnou příležitost se blýsknout během hry „svou“ znalostí a postřehy. Ale věřte, že to okolosedící vůbec nezajímá a právem vás pokládají za člověka, který se neumí chovat.

S kašlem a rýmou do divadla nechod'te. Je to nejen bezohledné ze zdravotních důvodů, ale i proto, že pokašláváním a smrkáním neustále rušíte.

Také neuvěřitelné, že mnozí lidé stále ještě mají odvahu vytahovat během hry bonbóny ze sáčku, šustěním je zbavovat staniolu a pak blaženě pomlaskávat nebo chroupat. Buďte, prosím, v tomto směru méně odvážní a ponechte si bonbóny na přestávku.

O přestávce se můžete procházet po chodbách divadla. Vidíte-li tam známé, nevoláte na ně, nýbrž k nim klidně dojdete, a vidíte-li je někde sedět, nemáváte na ně.

Kukátko ponechte o přestávce na pokoji. Prohlížet si kukátkem návštěvníky je právě tak netaktní, jako se dívat do místnosti klíčovou dírkou.

Sedíte-li uprostřed řady, dbejte na to, abyste se vrátili do řady před koncem přestávky, dříve než ostatní zaujmou místo.

Když divadelní hra spěje ke konci, v obecnstvu se začíná vzrůstat nepokoj. Je mu jako závodníkovi před startem. Třeskne výstřel a závodník pádí k cíli – spadne opona a divák pádí k šatně. Patříte-li také k těmto bojovníkům o prvenství u šatny, uvědomte si, prosím, že těch pět minut, o které dostanete plášť dříve, je úplně nic proti věčnosti, a že proto kvůli tomu „nicu“ nemusíte být zahrnováni mezi nevychované. Dvě nebo tři hodiny jste se dívali na herce, kteří vám ze sebe dávali to nejlepší, aby vás pobavili, a vy jim za to ani nezatleskáte, nýbrž jim ukážete jen záda. To je od vás skutečně neomalené jednání. A vy, kteří dokážete slušně sedět na svém místě, prosím vás, sed'te tam klidně po celou dobu, kdy se herci děkují.

A u šatny! Kdybyste se chtěli počítat mezi slušně vychované lidi, měli byste u šatny ukázněně čekat, nejlépe ve spořádané frontě před každou ze šatnářek, až na vás přijde řada.

Všechny společenské zásady, které jsme si řekli o divadle, platí i o návštěvu koncertu. I v kině se chováme se stejnými ohledy k obecnstvu.

*Podle knihy Člověk mezi lidmi
/upraveno a zkráceno/*

Úkoly:

1. Napiš, jak by se do divadla měl obléknout muž a jak žena.

Muž si oblékne Žena, ale postačí ia sváteční.....

2. Odpověz na následující otázky:

Jak nastupujeme na své místo, když jsou některá sedadla v naší řadě již obsazena?

Kdy si koupíme program?

Jak se chová slušný divák, když skončí představení?

A jak u šatny, když si vyzvedává kabát?

O rybáři a jeho ženě (čít.str. 86)

Jan Werich

I. Motivace.

Žák měl po absolvování školní docházky získat pozitivní vztah k literatuře, umět formulovat dojmy z četby, číst s porozuměním atd. Úkolem učitele bude v závěru školního roku a celé docházky zhodnotit úsilí a snahu a zopakovat, proč je tato dovednost tak důležitá pro život. Dříve, než si žáci přečtou poslední pohádku, seznámí je učitel s autorem, kterého někteří znají z filmových rolí (Císařův pekař, Pekařův císař).

Jan Werich (1905 – 1980) byl český filmový a divadelní herec, dramatik a spisovatel. Podle jeho pohádek byly natočeny filmy „Tři veteráni; Královna Koloběžka první; Rumplcimprcampr; O zlaté rybce.“

vše o J. W. na Wikipedii

II. Žákům uložíme samostatné tiché čtení.

III. Po přečtení pohádky žáci **namalují** k této pohádce **ilustraci** (jeden velký obrázek) nebo leporelo (více malých obrázků).

O rybáři a jeho ženě

Jan Werich

To byl totiž rybář a ten měl ženu a oba bydlili na břehu moře ve velikánské láhvi od octa. Můžete si představit, jak to tam v té láhvi páchlo kysele. No, ale chudí byli, co měli dělat?

Rybář chodil na ryby a žena čekala doma na úlovek. Ale jak to bývá u rybářů, žena se víc načekala, než on chytil. Jednou, takhle v úterý, rybář si vzal žížaly, škubánek a bramboru napích na udice, rozmách, nad hlavou zatočil a žbluňk – zapích prut a čekal na zabrání. Ani se pořádně neusadil, a ryba zabrala. Ťukla, pak zase, a najednou se mu šňůra natahuje – sek – a už ji táhne. Bránila se pěkně, jen co je pravda, ale rybář nepovolil a už se voda čeří a ejhle, zlatá ryba! Dobrejch sedm kilo!

„Hej, rybáři!“ někdo volá.

Daleko široko nikdo není. „Hej, rybáři, pust' mne, nech mne žít!“

Rybář kouká jako blázen. Ryba mluví. Udice jí trochu vadila ve výslovnosti, pravda, šišlala trochu, ale nicméně rozuměl jasně, jak říká: „Pust' mne, já nejsem skutečná ryba, já jsem zakletý princ!“

Ryba, která mluví, stejně nemůže být dobrá, pomyslel si rybář. A povídá: „Dobrá, jdi si,“ a pustil ji.

Ale nějak mu to otrávil rybolov, složí pruty a jde domů.

„Tak cos chytil?“ ptá se žena.

„Ale, chytil jsem rybu, která byla princ. Tak jsem ji pustil.“

„A to jsi za to nic nechtěl?“ ptá se rybářova žena. „Dal jsi rybě život, či ne? A to se zadarmo nedělá. Běž zpátky a požádej ji o něco.“

„Oč?“

„Třeba o novou chalupu. Smrdí to tu po octě a byt nemůžeme dostat. Běž a řekni jí o chalupu.“

Tak šel. Nechtělo se mu prosit rybu, ale nechtělo se mu také hádat se s ženou. Přišel k moři a všiml si, že už není tak průzračné jako před chvílí. Žloutlo a kalilo se trošku.

Stoupl si na skálu a pustil:

„Zlatá rybo, slyš má slova,
vylez z vody, zjev se znova.
Mám ženu zlou jak šídlo
a pálí jí dobré bydlo.“

A ryba se zjeví a povídá: „No, co chce tvá žena?“

„Říká, že když jsem tě pustil, že mne máš odměnit. Nelíbí se jí bydlet v láhvi od octa. Chce chalupu.“

„Jdi domů, má chalupu.“

Rybář jde domů a vidí ženu, jak čeká před chalupou. „Pojď dál,“ povídá a vede ho do chalupy. Pěkné tři pokoje, jeden veliký a dva malé s postelemi. A kuchyň plná nádobí, pánví, hrnků a všeho, co je potřebí k životu.

„Tak vidíš,“ povídá žena. „Máme chalupu.“

„A pěknou, do smrti máme pokoj!“ libuje si rybář.

„No, to se ještě uvidí,“ odsekla praktická žena, uvařila večeři a šli pod duchnu.

Asi za čtrnáct dní začala žena fňukat: Že prej je chalupa malá, že prej se jí nic nikam nevejde, že nemá kam uvést hosty, a todle a tamhle, a kdesi a cosi, a že zkrátka ať jde rybář a řekne rybě, že potřebují vilu.

„Vilu? Na co?“

„Jen jdi, ryba to ráda udělá, dala chalupu, dá vilu.“

S těžkým srdcem šel rybář. Přišel k moři, voda v něm kalná, šedivá, hustá. Ale klidná. Postavil se na skálu:

„Zlatá rybo, slyš má slova,
vylez z vody, zjev se znova.
Mám ženu zlou jako šídlo
a pálí jí dobré bydlo.“

A ryba se zjeví a povídá: „No, co je zas?“

„Ale, má žena, jako tento, no, chtěla by vilu.“

„Jdi domů, má vilu.

Jde rybář domů a kouká, před vilou stojí jeho žena a zve ho dál.

„To koukáš, co?“ A všude plno služebnictva se klaní. „Poklona, pane šéf.“ Šofér čistí kabriolet, kuchařky rukulíbají, milostivá paní rybářka s nosem nahoru z pokoje do pokoje provádí, lustry z křišťálu rozsvěcuje, zhasíná, do ledničky koukne a v jídelně s mužem zasedá. Stůl plný jídla, vína Chateau neuf du Pape, Nuits-Saint-George, Liebfraumilch, Marsalla.....

A z oken jídelny je vidět park, plno květin a dále obora s jeleny, zajáci bažanty a holubník na dvoře jako chrám veliký.

„No, máme do smrti postaráno,“ jichne rybář.

„To se uvidí,“ odsekla praktická žena. A najedli se, napili se a šli pod péřové deky.

Ráno se žena probudí. Muž ještě spí. Koukne z okna a vidí krajinu zahřátou, v dálce hory. Ale nevidí oblaka a neslyší sýkorky, vidí jen majetek a slyší zvonit zlato.

„Hej, vstávej, oblékni se a hajdy k rybě. Řekni jí, že chci být králem nad celou zemí.“

„Aaaaa, co? Králem, kdo?“

„Já, ty moulo, běž k rybě!“

„To nebudu žádat, mám dost!“

„Možná ty, já ne! Oblékni se a jdi. Dala vilu, dá království.“

Zase s těžším srdcem, touže cestu k moři jde muž. Ví, že nečiní dobře, ale co má dělat, ženy se bojí a jejích nářků. A moře je černé, ode dna se kopce vody obracejí a smrdí hnilobou. Postaví se na skálu.

„Zlatá rybo, slyš má slova,
vylez z vody, zjev se znova.
Mám ženu zlou jako šídlo
a pálí jí dobré bydlo.“

„No, co chce tvá žena?“

„No, žena - - chce bejt králem!“

A z vily se stal zámek. Plno věží a věžiček a všude vojsko a zlato a ocel a meče a erby a sluhové a dvořani a nevolníci a hudba a smích a ticho a pláč dole ve věžích. Ale tam rybář nepřišel. On vešel do veliké síně, kde bylo plno dvořanů. Vévodové a knížata, arciknížata a biskupové, arcibiskupové a preláti, magnáti, grófové a lokajové, vojáci a generálové, hlupáci a arcihlupáci, ale to pod řády a řetězy nebylo k poznání. Všichni se hluboce klaněli, protože neměli páteř. Tu jim vyndal krejčí, aby jim lépe seděli obleky. A nad nimi nahore, na trůně, míli vysokém, z ryzího zlata, seděla jeho žena, na hlavě diamantovou korunu a v ruce žezlo. Po stranách stály dvorní dámy, každá o hlavu menší než ta první, od největší po nejmenší, a tupě se usmívaly.

„Tak co, jsi králem? ptá se muž.

„Baže,“ povídá rybářka. „Králem jsem!“

„Tak máme do smrti postaráno!“

„Nic nemáme,“ katí se žen a žene se po schodech z trůnu, šlápne si na vlečku a plác! leží na parketách. A zatímco dvořané omdlévají a jiní pomáhají, katí se žena: „A hned se seber a zpátky k rybě, že chci být císařem!“

„Nepůjdu, máš dost!“

„Půjdeš, nebo budeš o hlavu kratší, jsem tvůj král!“

Tak šel. Srdce z olova, nohy vlekl, až se k moři dovlekl.

A moře bylo černé, jako by kvasilo. Bubliny jak z bahna šly k povrchu a puch ležel na hladině a zvedla se vichřice, takže se sotva na skále udržel, když volal:

„Zlatá rybo, slyš má slova,
vylez z vody, zjev se znova.
Mám ženu zlou jako šídlo
a pálí jí dobré bydlo.“

„No, co je tentokrát?“

„Chce být císařem,“ už ani neřekl kdo, tak byl namíchanej.

„Jdi domů, je císařem.“

A ze zámku se stala tvrz a hrad a palác v jednom. Zdi z alabastru, kování ze zlata, a víc vojska kolem a víc povolení ke vstupu a víc prohlížení vstupujících a víc hluku a víc hudby a víc smíchu a víc ticha a víc pláče dole ve věžích. Ale rybář to neslyšel, protože vstoupil do obrovského sálu, kde byly mraky knížat a erceplat a králů a místodržitelů a vícekrálů a více místodržitelů a diplomatů a vícediplomatů a hlupáků a více hlupáků, ale to nebylo k poznání, protože měli více řádů a více řetězů. A uprostřed byl trůn z patiny dvě míle vysoký, a tam nahoře seděla rybářka a na hlavě korunu z uranu, žezlo z rádia a říšské jablko zlatá reneta.

Po straně trůnu stáli těžkooděnci, první dvě míle vysoký a každý druhý o hlavu menší, až do úplného pumprdlíka osmimilimetrového. A před trůnem tlačení sultánů, šachů, maharádžů, rádžů, džů, ů.

„Hej, ženo, jsi císař?“ volá nahoru rybář.

A z výše dvou mil odpovídá žena: „Nečum, neklábos, běž k rybě, chci být papež!“

„Papež?“

„Ne, papež, hlupáku!“

„Už běží rybář, už nemyslí, už jen dělá, co mu žena řekla. A vítr se vzedmul nad krajem, sníh a plískanice, u moře hukot příboje. S každou vlnou miliony skřeků, mraky se plouží po vodě a dýchat se nedá, jak vítr člověka zalkne. A přece se dostal na skálu a přece zavolal:

„Zlatá rybo, slyš má slova,
vylez z vody, zjev se znova.
Mám ženu zlou jako šídlo
a pálí jí dobré bydlo.“

„No, co je opět?“

„Papežem chce být!“

„Jdi domů, je papež!“

Když přišel domů, uviděl obrovský chrám a kolem plno paláců a zahrad. Všude plno stráží, které mluvily švýcarsky. A všude vonělo kadidlo a cinkaly zvonky a šepot zpovědnic zněl

jako hukot Niagary.

A v nejkrásnějším paláci na vysokém trůnu ze svíček seděla jeho žena, na hlavě tiáru, třípatrovou korunu s nástavbou pěti křížků a šesti andělíčků, kteří stále zpívali hosana.

A na tlustých kobercích leželi králové a císařové a poslanci a policejní ředitelové a bili se v prsa, a jak se bili, řády jim zvonily.

„Tak, teď jsi papež,“ povídá rybář, „a už nemůžeš být nic víc.“

„To se uvidí,“ odsekla žena.

A sestoupila z trůnu za zpěvu aleluja a šli na večeři. Když byli pojedli každý po hovězím holoubátku, přikryli se andělskými křídly a usnuli.

Muž spal, jako kdyby ho do vody hodil. Vždyť se také nalítal za ten boží den. Ale žena nemohla spát. Převalovala se na posteli jako sousto trávy ve volské tlamě. A ne a ne usnout. Už začalo svítat. A jak tak kouká z okna, vidí, že se slunko vyhoupllo nad obzor. Ukázalo čepičku, pak čelo, a jak se začalo usmívat na svět, světlo začalo tlačit měsíc za hory jako zátku do lahvice. A tu napadlo rybářku něco hrozného. Rejpla loktem do muže, vzbudila ho a křikla: „Honem se oblékej a utíkej za rybou! Chci pohybovat sluncem a měsícem, ať to zařídí!“

Muž se protahuje, zívá, uším nevěří. Nech mne spát!“ žadoní.

„Dolů z postele, lenochu, a utíkej za rybou.“ A prásk, stáhla ho z postele, vyhrnula si noční košili a bim, kopla ho tam, na čem rybář obvykle seděl. „A žádné řeči!“ Nudím se a nechci se koukat, jak slunce a měsíc vycházejí a zapadají, kdy je napadne. Já to budu řídit a basta fidli,“ a do rybáře mydlí.

„Ale, ženo, pamatuj se, to zařizuje pánbu, do toho ti nic není.“

„A je mi! Já chci bejt pánbu. Dala ryba chajdu, dala vilu, krále, císaře, papeže, udělá mne bohem!“

Utíká muž k moři. A strhla se bouře, že sotva na nohou se udržel. A dul vítr, zelené listí rval ze stromů, domy kroužily ve víru jedlí borovic, rybníky vysál a hodil na louku jako plivanec. A ve tmě, za svitu blesků jako krev červených, přišel rybář k moři. A to řvalo a ječelo, černé vlny s krvavou korunkou dorážely na skály a dalo mu práci, aby je překřikl:

„Zlatá rybo, slyš má slova,
vylez z vody, zjev se znova.
Mám ženu zlou jako šídlo
a pálí jí dobré bydlo.“

„No, co tenkrát?“

„Moje žena chce vládnout sluncem a měsícem a atom chce rozebrat. Chce být jako pánbu!“

„Jdi domů,“ povídá ryba, „najdeš ji v láhvi od octa.“

A tam ji našel, v kyselém smradu, rozsuchanou, mastnou, se špinavým krkem a okousanými nehty. A tam žijou oba dodnes.

PŘÍLOHA:

Dítě školou povinné (čít.str. 90)

Jiří Suchý

Dítě školou povinné,
dovede to, co my ne,
my jsme sice světa znalí,
my jsme lidé s rozhledem.
Ale hrát si jako malí,
to bohužel nesvedem.
Co se všechno nestane,
když si dítě zamane,
kuchyně se stane lesem,
štokrle medvědem,
já i vy to těžce nesem,
že to taky nesvedem.

Dítě věří tomu,
že z domu do ulice,
vede třeba chodba tajná,
o takové věci,
domovní důvěrnice,
nemá ani šajná.

Dítě školou povinné,
dovede to, co my ne,
dejme tomu v elektrice
průvodčí se rozplyne.
Dítě bloumá po Africe,
loví lvice a my ne!

Dítě věří tomu,
že z domu do ulice
vede třeba chodba tajná,
o takové věci,
domovní důvěrnice,
nemá ani šajná.

Dítě školou povinné,
dovede to, co my ne,
dejme tomu v elektrice
průvodčí se rozplyne.
Dítě bloumá po Africe,
loví lvice a my ne!!

/ www.karaoketexty.cz/

Marnivá sestřenice (čít.str. 91)

Jiří Suchý

Měla vlasy samou loknu, já, jeje,
Ráno přistoupila k oknu, já, jeje.
Vlasy samou loknu měla
a na nic víc nemyslela
a na nic víc nemyslela, já, já, já.

Nutno ještě podotknouti, já, jeje,
že si vlasy kulmou kroutí, já, jeje,
a nesuší si vlasy fénem,
nýbrž jen tak nad plamenem,
nýbrž jen tak nad plamenem, já, já, já.

Jednou vlasy sežehla si, já, jeje
tím pádem je konec krásy, já, jeje.
Když přistoupí ráno k oknu,
nemá vlasy samou loknu,
nemá vlasy samou loknu, já,já,já.

O vlasy už nestará se, já, jeje,
a diví se svět kráse, já, jeje
vidí plno jinejch věcí
a to zato stojí přeci,
a to za to stojí přeci, já, já, já.

[/www.karaoketexty.cz/](http://www.karaoketexty.cz/)

Muzikál (čít.str. 92)

je syntetický dramatický žánr, jenž spojuje literaturu, hudbu a tanec. Slovo muzikál má vícero významů a může označovat též muzikálový film, divadelní inscenaci muzikálu, také muzikálové divadlo jako druh divadla.

O muzikálových hercích platí, že musí být dobří činoherci, zpěváci i tanečníci zároveň.

Většina celosvětově proslulých muzikálů měla premiéru na Broadwayi. K jeho obrovskému boomu přispěli hudební géniové jako George Gershwin, Irving Berlin nebo Cole Porter. Od 60. let se objevují konkurence schopná díla v Londýně. Kvalitní představení se odehrála i ve Francii a Německu. Muzikály se hrají i v České republice. Hudební a divadelní vědci za jediný muzikál srovnatelný kvalitou se zahraniční produkcí označují filmový muzikál „Starci na chmelu.“ Do roku 1989 však vzniklo mnoho hudebních komedií. A jejich písně jsou dodnes populární.

Od 90. let se v Česku hrají zahraniční i původní české muzikály, které se liší svojí kvalitou. Mezi komerčně nejúspěšnější české muzikály patří Dracula, Hrabě Monte Christo, Krysař, Johanka z Arku, Hamlet, Tři mušketýři, Kleopatra a další.

Muzikál vznikl v USA z různorodých kořenů, z nichž významnou složkou byla opereta.

(vybráno z Wikipedie)

Opereta (čít.str. 92)

je hudebně – dramatický divadelní útvar zábavního rázu, v němž se střídá mluvené slovo se zpěvem. Jedná se vlastně o kombinaci klasické divadelní činohry s operou. Opereta je ve své původní formě lehčí a zábavnější opera (komická opera). Jedná se o přímého předchůdce dnešního muzikálu, kterému je nejvíc podobná. Muzikálovým a operetním žánrem se často zabývají specializovaná hudební a muzikálová divadla např. hudební divadlo v Karlíně (Praha).

Nejvíce operet složili např. Emmerich Kálmán, Franz Lehár, Johann Strauss ml., Oskar Nedbal, Rudolf Friml, Rudolf Piskáček atd.

/seznam skladeb a skladatelů na Wikipedii/

Čarovná truhlice (čít.str. 92)

Hans Christian Andersen

Byl jeden kupec tak bohatý, že by byl mohl vydláždit samými stříbrňáky celé náměstí a ještě i malou sousední uličku. Ale on to neudělal, raději užil peněz jinak. Vydal-li malý peníz, dostal za něj hned peníz velký. Takový to byl kupec. A potom zemřel.

Jeho syn zdědil po něm všechny peníze a žil si vesele. Měl mnoho dobrých přátel. Lepil papírové draky z dvacetikorun a házel „žabky“ po vodě jenom samými zlatáky místo kamenů.

Tak se ovšem peníze snadno rozkutálejí, a také se rozkutálely. Konečně neměl mladík víc než čtyři haléře a také neměl jiný oděv, jenom jediné střevíce a starý župan.

Ted' se ho přátelé stranili, protože s ním nemohli ani jít na ulici. Jeden z nich však byl tuze dobrý a poslal mu starou truhlici se vzkazem, aby do ní dal svých pět švestek. Ale poněvadž mladík neměl ani těch pět švestek, sedl si do truhlice sám.

Byla to zvláštní truhlice. Když se na ní stiskl zámek, začala létat.

To kupcův syn také udělal a hned šups! Letěla s ním truhlice komínem, pak vysoko nad mraky, dál a dál. Dno truhlice však bylo prasklé a on se bál, aby se úplně nerozsypala. To by pak udělal hezky způsobný kotrmelec! Pánbůh chraň!

Tak se dostal až do turecké země. Truhlici schoval v lese pod suché listí a šel do města. Mohl tam docela dobře tak chodit, protože v Turecku chodili tehdy skoro všichni lidé oblečení tak, jak byl právě on, totiž v županu a ve střevících. Potkal chůvu s malým dět'átkem.

„Poslyš, turecká chůvo,“ pravil, „čípak je ten veliký zámek za městem, víš, ten s vysokými okny?“

„Tam bydlí králova dcera,“ odvětila chůva. „Té bylo předpověděno, že bude jednou velmi nešťastná, a proto k ní nikdo nesmí, když při tom není král a královna.“

„Děkuji,“ pravil kupecký synek. Šel zpátky do lesa, sedl si do své truhlice, vyletěl na střechu zámku a vlezl oknem k princezně.

Ležela na pohovce a spala. Byla tak krásná, že se náš kupecký synek nezdržel a políbil ji. Probudila se a velmi se polekala. On však jí řekl, že je turecký pánbůh a že k ní přiletěl vzduchem. To se jí líbilo.

Seděli vedle sebe a on jí vypravoval pohádky o jejích očích: že to jsou překrásná hluboká moře a myšlenky že po nich plovou jako mořské žínky. A vypravoval o jejím čele: to že je sněhový zámek s nejnádhernějšími sály a obrazy. A vypravoval o čápovi, který přináší rozkošná malá dět'átka.

Ano, byly to opravdu pěkné pohádky! Potom se tázal princezny, chce-li být jeho ženou, a ona řekla hned: „Ano!“

„Ale to sem musíte přijít v neděli,“ pravila, „když jsou u mne král s královnou na čaji. Budou velmi hrdi na to, že dostanu tureckého pánaboha. Ale musíte jim vypravovat hodně pěknou pohádku, protože to moji rodiče mají náramně rádi. Moje matka chce hodně mravné a ušlechtilé, otec spíš veselý, pro zasmání!“

„Ano, vždyť beztak nepřinesu jiný svatební dar nežli pohádku!“ řekl. I rozloučili se. Ale princezna mu dala šavli posázenou zlatáky, a těch on potřeboval nejvíc.

I odletěl, koupil si nový župan a seděl potom v lese a vymýšlel pohádku. Musil s tím být hotov do neděle a nemyslete si, že je to tak lehké.

Když byl hotov, byla právě neděle.

Král, královna a celý dvůr čekali se svačinou u princezny. Uvítali mladíka přívětivě.

„Nechtěl byste vypravovat pohádku?“ řekla královna po svačině. „Víte, nějakou vážnou a poučnou!“

„Ale aby v ní bylo také něco pro zasmání!“ poznamenal král.

„Tak dobrá!“ řekl mladík a vypravoval. A teď dávejte hezky pozor!

„Byla jednou krabička sirek. Ty sirky byly náramně pyšné na to, že jsou vznešeného rodu. Jejich kmenový strom, veliká stará borovice, jejímiž malými kousky byly, rostla v lese. Sirky ležely na polici mezi křesadlem a starým železným hrncem a vypravovaly jim o svém mládí. „Ano, když jsme ještě byly na zelené větvi,“ pravily, „tak jsme se měly opravdu jako v ráji! Každé ráno i večer jsme měly čaj z diamantů, to byla rosa, po celý den, když slunce svítlo, měly jsme sluneční světlo a všichni ptáčekové nám musili vyprávět pohádky. Pozorovaly jsme také dobře, že jsme bohaté, protože listnaté stromy měly šaty jenom v létě, ale naše rodina měla prostředky, aby si opatřila zelené šaty na léto i na zimu. Ale potom přišli drvoštěpové. Nastalo veliké rubání, při kterém byla i naše rodina roztržena. Rodový kmen byl umístěn jako veliký stěžen na nádherné lodi, která mohla plout kolem světa, kdyby chtěla. Ostatní větve se dostaly jinam a my pak máme úkol rozžít oheň obyčejným lidem. Proto jsme se, my urozené, dostaly sem do kuchyně.“

„Dobrá, ale já umím vypravovat o sobě jinak,“ řekl železný hrnec, vedle něhož sirky ležely. „Od té doby, kdy jsem přišel na svět, drhli mě a často ve mně vařili dobré věci. Starám se, aby všechno šlo dobře, a jsem, abych řekl, vlastně první zde v domě. Mou jedinou radostí je ležet po jídle čistý a vyleštěný na polici a rozumně hovořit s kamarády. Ale kromě vědra, které se občas dostane dolů na dvůr, žijeme stále jenom zde v kuchyni a ve stavení. Náš jediný zpravodaj je koš, s nímž se chodí na trh, ale ten hovoří příliš divoce o vládě a o národu. Ano, nedávno spadl z leknutí nad tím jeden starý hrnec na zem a rozbil se na kusy! To je vám hotový revolucionář!“

„Ale ty toho napovídáš,“ řeklo křesadlo a kříslo kovem o kámen, až jiskry létaly. „Cožpak se ani dnes večer vesele nepobavíme?“

„Ano, povíme si, kdo z nás je nejurozenější!“ pravily sirky.

„Ne, ne, já nerad hovořím sám o sobě,“ pravil kamenný hrnec. „Udělejme si pěkný večerní dýchánek! Já začnu vypravovat o něčem, co každý sám prožil; každý tomu tak porozumí, a to je zábavné. Tak tedy:

„Při Baltském moři u dánských zálivů – „

„To je hezký začátek,“ říkali všechny talíře, „to bude jistě povídka, která se nám bude líbit.“

„Ano, tam jsem trávil mládí u jedné tiché rodiny. Tam často leštili nábytek, myli podlahu a každých čtrnáct dní věšeli čisté záclony!“

„Jak zajímavě vypravuje!“ řekl oprašovač. „Hned poznáš, že to vypravuje dobrý sluha; cítíš z toho jakousi zvláštní pořádnost.“

„Ano, opravdu,“ řekl džber a samou radostí si trochu poskočil, až to na podlaze tiše zatřesklo.

A hrnec vypravoval dále a konec byl právě tak pěkný jako začátek.

Všechny talíře řinčely radostí a oprašovač vytáhl zelené petržilky z nádoby s pískem a ověnil jimi hrnec, neboť věděl, že tím ostatní pozlobí. Myslil si přitom: Ověním-li já tebe dnes, ověním ti zítra mě.

„Teď si zatančíme!“ řekly kuchyňské kleště a tančily, zdvíhajíce jednu nohu do výše, až to bylo neslušné. Starý povlak židle v koutě při pohledu na to praskl.

„Teď také nás ověňte!“ řekly kleště a také byly ověněny.

Je to přece jen luza! myslily si sirky.

Nyní měl samovar zpívat, ale řekl, že je nachlazen; ostatně nemohl jindy zpívat, než při vaření. Ale byla v tom také povýšenost, neboť chtěl zpívat jindy, nežli když stál na stole mezi panstvem.

V okně sedělo staré pero, kterým psávala služebná. Nebylo na něm nic pozoruhodného, leda že bylo namáčeno příliš hluboko do kalamáře, ale právě na tom si zakládalo.

„Když samovar nechce zpívat,“ pravilo, „tak ať si to nechá! Venku sedí v kleci slavík a ten umí zpívat; nenaučil se sice ničemu, ale nepomlouvejme ho dnes večer!“

„Já myslím, že by bylo nanejvýš nevhodné,“ řekl čajový kotlík, který byl kuchyňským zpěvákem a bratrancem samovaru, abychom takového cizího ptáka poslouchali. Je to vlastenecké? Ať to rozhodne koš!“

„Já se jenom zlobím,“ řekl koš, „já se tuze zlobím, že si to ani nedovedete představit! Takhle máme trávit večer?“

Nebylo by lépe dům trochu spořádat? Každý se pak dostane, kam bude chtít, a já to už nějak spravím. To by byl večer!“

„Ano, uděláme rámus!“ křičeli všichni.

V tom se otevřely dveře. Byla to služebná, i všechno ztichlo, zůstalo bez hlesu. Ale každý hrnec si byl vědom, co by mohl udělat a jak je vznešený. Ano, kdybych byl chtěl, myslil si každý, mohl to být veselý večer! Služebná vzala sirky a rozdělala jimi oheň. To jste měli vidět, jak sršely a zaplápolaly!

Ted' každý vidí, myslili si, že my jsme nejpřednější! Jaký máme lesk, jaké světlo! A potom byly spáleny. _ _“

„To byla pěkná pohádka!“ pravila královna. „Bylo mi při ní docela, jako bych byla v kuchyni u sirek; ano, tak dostaneš naši dceru.“

„Ovšem!“ řekl král. „Dostaneš naši dceru v pondělí.“ Nyní mu král tykal, protože se měl dostat do rodiny.

Svatba tedy byla určena a večer před ní bylo celé město osvětleno. Housky a preclíky lítaly, až se o ně rvali uličníci, kteří po ulicích křičeli „Sláva!“ a hvízdali na prsty. Bylo to nádherné.

Tak, nyní také já musím něco dělat, pomyslí si kupecký syn. Nakoupil si prskavek, třaskavin a všelijakých ohňostrojů, jaké jen si možno pomyslit, položil je do své truhlice a vylétl s tím pak do vzduchu

Hop, už byl nahoře! A jak to potom bouchalo!

Všichni Turci skákali přitom do výše, až jim střevíce lítaly okolo uší; taková vzdušná světla ještě nikdy dříve neviděli. Nyní chápali, že to sám turecký pánbůh chce si vzít princeznu.

Když se kupecký synek opět vrátil se svou truhlicí do lesa, myslil si: Půjdu se podívat do města, abych se dověděl, jak to vypadalo. Šel a poslouchal

Ne, co všechno lidé vypravovali! Každý člověk, kterého se optal, viděl to svým způsobem, ale líbilo se to všem bez výjimky.

„Viděl jsem samého tureckého pánaboha,“ řekl jeden. „Měl oči jako zářivé hvězdy a vous jako šumící vodu.“

„Letěl v ohnivém plášti,“ řekl druhý, „a ze záhybů toho pláště vyhlíželi nejkrásnější andělíčkové!“

Byly to opravdu krásné věci, co slyšely a den poté měl mít svatbu.

I vrátil se do lesa, aby si sedl do své truhlice. Ale kde je, - truhlice shořela! Jiskra z ohňostroje v ní zůstala, rozžehla oheň a z truhlice zbyl jen popel. Již nemohl kupecký synek létat ke své nevěstě.

Ta stála celý den na střeše a čekala. A čeká podnes. Ale on chodí po světě a vypravuje pohádky. Ty však již nejsou tak veselé jako ta, kterou vyprávěl o sirkách.

Test č. 1 (čit. str. 96)

I. Opiš bez chyby jednu pranostiku na září. Vysvětli a napiš, jak jí rozumíš.

II. Najdi si v čítance básničku *Podzim* od Emanuela Frynty.

1. Celou ji potichu přečti a vyhledej sloku, která je o podzimu.
2. Opiš ji a barevně a vyznač rýmy.

Jak je ten podzim smutný,
teskný a přeukrutný –
rve listí z akátů,
zvedáme límce kabátů
a lije jako z putny.

III. Vyhledej obrázek s podzimní tematikou od Josefa Lada a splň tyto úkoly:

1. Napiš název článku, ke kterému obrázek patří. - **Ohníček vesele praskal**
2. Napiš jméno autora. – **Josef Lada**
3. Popiš obrázek – napiš, co všechno je na něm zakresleno.

IV. V básničce *Cestovatelská*, kterou napsal Ludvík Středa, je několik vlastních jmen. Napiš je podle abecedy.

Brně, Břeclavi, Hořice, Pardubice, Úpice, Vltavy

V. V čítance je povídka, která se jmenuje *Divá _ _ _*. Dopln její jméno a napiš, kdo tuto povídku napsal. - **Divá Bára – Božena Němcová**

Test č. 2 (čit. str. 97)

I. V divadelní hře „*Na cestu*“ od Františka Hrubína jsou tři dívky. Jak se jmenují? – Gábinka, Málinka, Kráska

II. Napiš, co chtěla od tatínka *Kráska*. (str. 27) – Kráska chtěla od tatínka jednu růžičku.

III. Napiš názvy všech čtyř příběhů z knihy „*O mamě Romě a romském pámbíčkově*“ od Hany Doskočilové.

O stvoření světa, O lidském nevděku, O velikém trápení, Pánbůh v loktuši

IV. Přečti si potichu báji „*Kainovo znamení*.“ Vyhledej a napiš jména prvních rodičů a jejich dětí.

Adam a Eva – starší syn Kain, mladší syn Ábel

V. Vypiš dvojice slov, kteřá se rýmují, z básně „*Prosinec*“ od Františka Hrubína.

Lidem – s klidem; usíná – komína; neustává – žhavá; hody – pohody; prahy – záhy; zmrazků - lásku

VI. Hledej v čítance známé koledy a napiš jejich názvy.

Půjdem spolu do Betléma, Štědrej večer nastal, Koleda, koleda Štěpáne

VII. Z příběhu Františka Nepila „*Lyžařský zájezd*“ vypiš:

1. Jednu větu oznamovací.
2. Jednu větu tázací.
3. Jednu větu rozkazovací nebo zvolací.

Test č. 3 (čít. str. 98)

I. Hledej v čítance názvy těchto článků a přiřaď k nim jméno autora.

O princezně na hrášku - Hans Christian Andersen

Polednice – Karel Jaromír Erben

Nebezpečné přistání – Jules Verne

O kominíkovi – Jiří Wolker

Medvěd na dračkách – Jaromír Tomeček

II. Dopln chybějící slova v těchto příslovích.

Všude dobře, doma nejlépe.

Pes, který štěká, nekouše.

Bez práce nejsou koláče

Lež má krátké nohy.

S poctivostí nejdál dojdeš.

Pomůcka: (štěká, nejlépe, lež, koláče, poctivostí)

III. V příběhu „Trampoty“ od Stanislava Rudolfa vyhledej a napiš, jaká nápravná opatření zavedl táta pro Jitku, protože dostala čtyřku z matematické písemky. Opatření jsou čtyři.

1. každý den bude s tátou hodinu počítat
2. naprostý zákaz poslechu televize
3. konec courání po městě
4. přísné dodržování všech bodů shora uvedených.

IV. Tvoř věty na tato slova: maminka, sešit, televize, zedník, námořníkem, z písemky. Slova jsou z příběhu „Trampoty.“

Test č. 4 (čit. str. 99)

I. Napiš co nejvíce slov, která se rýmují s těmito slovy.

Leží – sněží, smaží, praží,

Parádnice – konvice, čepice, slepice, nhavice, ...

Čtení – praní, přání, cvičení, dělení, ...

II. Dopln do vět chybějící slova. Najdeš je v pohádce O kominíkovi od Jiřího Wolкера. Věty hledej v prvních třech odstavcích.

Kominík nenosí jenom žebřík a černou tvář.

Kominík nosí také štěstí.

Potřebují k tomu jen knoflík a kominíka.

Toto dobře věděl Jeník, malý sirotek.

III. Vyhledej v čítance co nejvíce básniček. Přečti si, kdo je napsal a šest jmen těchto autorů (básníků) napiš.

např. Zdeněk Kriebel, Emanuel Frynta, Ludvík Středa, Jaroslav Seifert, František Hrubín, K. J. Erben, atd.

IV. Sestav z těchto slov básničku. Napsal ji F. Hrubín.

Léto

PLNÉ(3) SRNKY(8) JELENA(11) NESEM(1) VYPLAŠILI(5) JAHOD(2) JSME(6) A(9)
TŘÁSLA SE(12) JEDNOHO(10) KOLENA(14) MU(13) HRNKY(4) DVĚ(7)

Slova si očísľuj a pak básničku napiš.

Léto

Nesem jahod plné hrnky,

vyplašili jsme dvě srnky.

A jednoho jelena,

třásla se mu kolena.

„Škola pro život“ - CZ.1.07/1.2.19/02.0007

Základní škola Cheb, Kostelní náměstí 14, příspěvková organizace

Vypracovala a uspořádala: Alena Matyášová

Grafická a elektronická úprava: Lucie Šrailová, Jitka Nožičková

Cheb 2014